

Lőrincz L. László

Démonok és varázslók Tibetben

TARTALOM

I. A legendák Tibetje

A halott nyelve
Jézus Krisztus Tibetben?
Sámánvilág
A bon-vallás
A lámaizmus
A démonok lázadása
A titokzatos réztábla
A Lótuszból Született mester (Padmaszambhava)
Szent és varázslómester
Lámák és kolostorok
A sakti-kultusz
Milaraszpa (Milarepa), a nagy varázsló
A sárgasüveges szekta
A Hagymavölgy fia

II. A varázslók Tibetje

Ki lehet varázsló?
A varázslók tudománya. Tumo
Lebegés a levegőben
Az ellenség megölésének varázslata
Időjárás-varázslatok
Az Égi Kutya
A betegségdémonok elűzése
A macskadémon
Mit hoz az új év?
A föld démonainak elűzése
Sárkány és víziszörny
Hogyan fogjunk démont?
A tűz ura
A tibeti „ámokfutók”
Telekinézis
Gondolatátvitel, telepátia

III. Halottak, halottkultusz, hulladémonok

A tibeti temetés
A lélekvándorlás
A Közbülső Állapot, a bardo
A bardo három szakasza
A halál jelei
Titkos haláljelek
Közeli haláljelek
Rés a fejtetőn
A magára hagyott holttest
A hulladémon meséi
Hogyan lesz valakiből hulladémon?
Halottak tánca
Tánc a temetőben

IV. Dremo-démonok

Mi a dremo?

V. Rejtélyes Tibet?

Felhasznált és ajánlott irodalom

*Három dimenziónk nyűgei elszakadnak,
s kitárulnak körül a világtengerek.*

(O. Mandelstam)

I. A legendák Tibetje

A halott nyelve

Alkonyodik. A lenyugvó nap sugarai vörösre festik az örök hóval borított hegyek csúcsait. A falu felől kutyaugatást hoz a szél. A falusiak a nyitott tűz körül üldögélnek, hallgatják a szél sívítását. Egy öregember halk, mormogó imába kezd: kezében pillanatnyi szünet nélkül forog az imamalom.

Lassan egyre többen csatlakoznak az imához; még a kisgyerekek is abbahagyják a játékot. Odakinn, a hegyek hágóin versenyt üvöltenek a démonok a széllel.

Ezen az estén különösen ünnepélyes minden. Varázslóláma érkezett a faluba, hogy „elrabolja” az elmúlt éjszaka elhalálozott legény nyelvét.

A halott nyelve szerencsét hoz. Akinek ilyen nyelve van, nyugodtan átkelhet a legfélelmetesebb hágókon is; a démonok riadtan menekülnek előle.

A halott nyelvét csak meghatározott módon lehet megszerezni. És csak akkor, ha a halott is úgy akarja. Az erőszakkal elvett nyelvnek nincs varázsereje.

A halott fiatal ember. Nem volt semmi baja, amíg el nem kapta a jégeső. Azóta egyfolytában köhögött, és a kolostor lámái sem tudtak segíteni rajta.

Most házában fekszik kiterítve. Családjának tagjai magára hagyták; egy másik házban keresnek menedéket. Ugyan ki az, aki szívesen töltené az éjszakát közös fedél alatt egy halottal?

Csak a varázsló kapható rá. Akinek annyira szüksége van a halott nyelvére.

A falusiak felkerekednek és körbeállják a házat. Bemenni nem is szabad, és nem is mer senki. Még a különben nagyhangú és hetvenkedő részegesek is mélyen hallgatnak.

A varázsló már benn van a házban. Abban a szobában, ahol a halott nyugszik.

Sűrű, fojtogató a csend, csak a szél sívítása hallatszik.

Aztán egyszerre csak mintha zaj szűrődne ki a lezárt szobából. A varázsló hangosan imádkozik.

A falusiak összeteszik a kezüket és vele imádkoznak. Halk kattogással forognak az imamalmok.

Egyszerre csak mintha megmozdulna a ház. Az imamalmok szaporábban forognak.

- Most támadt fel a halott a varázsló ölelésében! - suttogja valaki.

A szobából egyre félelmetesebb hangok áradnak kifelé: dobogás, nyögések, halk jajgatás. Mintha valaki fejével ütné a mennyezetet.

- Felélesztette! - ujjong valaki. - A halott akkorákat ugrik, hogy a feje eléri a mennyezetet!

Aztán elcsendesedik minden.

Az imamalmok forgása lelassul, és mintha még a szél sívítása is abbamaradna.

A falusiak bénultan állnak. Az ajtó lassan, nyikorogva kitárul: rogyadozó léptekkel kitántorog rajta az izzadt, piszkos, remegő lábú varázsló.

A falusiak hátrálnak, imára kulcsolják a kezüket.

A varázsló kivicsorítja a fogát. A fényesen ragyogó hold rávilágít a furcsa, sötét tárgyra, ami ott látható a fogai között.

- A halott nyelve! - suttogják az emberek, és nem tudják levenni a szemüket róla. - A halott nyelve! Felélesztette és leharapta!

A varázsló táskájába teszi a becses zsákmányt és anélkül, hogy elköszönne tőlük, elindul a közeli hágó felé.

Néhány pillanat múlva eltűnik a szemük elől, pedig a hold egyre erősebben világít.

A varázsló már nincs sehol.

Talán nem is ő volt, hanem szellemteste, amely erre a különleges alkalomra anyagi formát öltött?

A falusiak megforgatják imahengereiket és hazamennek.

Jézus Krisztus Tibetben?

Kevés ország van a világon, amelyet annyi tévhit, „titok” és misztikum vesz körül, mint Tibetet. A Himalája hegyóriásai közé zárt, a környező világgal kapcsolatokat csak alig-alig tartó óriási ország, s az a kevés számú szemtanú által kiszivárogtatott sok-sok „csoda”, amit ez utóbbiak állítólag megéltek, „megtermékenyítően” hatott mindazokra, akik Európa vagy Amerika zaklatott, neurotikus életmódjától elfordulva a misztikában és a természetfeletiben kerestek menedéket. Szívesen használták és használják ma is Tibetet védjegyként a gyorsan meggazdagodni vágyó és mások hiszékenységre építő „vallásalapítók”, akik valamilyen többnyire soha nem létezett tibeti szekta vagy szent követőinek, titkai tudójának vallják magukat. Sokan hirdetik, hogy maga Jézus Krisztus is megfordult Tibetben, s a bon-papoktól tanulta „varázstudományát”.

Mi sem egyszerűbb, mint Tibetet tenni meg a „régis tudás” letéteményesének, a tibeti szerzeteseket, a lámákat e titkok tudóinak, akik egészen addig őrzik rejtett tudásukat, amíg az emberiség szellemileg képessé nem válik annak befogadására. Nem egy „próféta” hirdette, hogy tibeti szerzetesek egy valaha létezett, de azóta megsemmisült szuperkultúra őrizői, természetfeletti képességekkel megáldva: le tudják győzni a gravitációt, egyszerre több helyen is képesek megjelenni, a tibeti tél kegyetlen világában egy szál lepelbe öltözve sem hálnak fagyhalált, hanem éppen ellenkezőleg, a belőlük kiáradó „lelki” meleggel megolvasszítják maguk körül a jeget, és fittyet hányva téldémonra, arcukon lágy mosollyal aratnak győzelmet a természet vak erői fölött.

Más „szemtanúktól” pedig arról érkeztek hírek, hogy a lámakolostorokban titokzatos szertartások folynak: emberáldozatok nyomán ömlik a vér; életre kelnek a hullák; telepata lámák üzennek egymásnak, néha több száz kilométernyire lévő kolostorokba agyuk drótnélküli távíróján; démontáncok alkalmával megjelenik a Gonosz, és a szerzeteseket a művelt és civilizált világ elleni támadásra biztatja.

Még szerencse, hogy mindezekről a tibetiek nem tudtak. Élték a maguk világtól elzárt életét és gondosan ügyeltek arra, hogy idegen még véletlenül se tévedhessen határaik mögé. Úgy gondolták, Tibet önállóságának egyedüli biztosítója a tökéletes elzárkózás.

A tibeti kultúra megismerése és megismertetése terén óriási szerep jutott nekünk, magyaroknak. Körösi Csoma Sándor munkássága iskolát teremtett, és arra kötelezte a magyar kutatókat, hogy folytassák azt a munkát, amelyet a nagy székelly-magyar kutató elkezdett.

Napjainkban kitárulkozni látszik előttünk Tibet. A megújult kínai politika lehetővé teszi, hogy elzarándokoljunk tibeti földre, a dalai lámák székhelyére, Lhászába, s az eddigieknél is alaposabban megismerkedjünk a lámák „titkaival”.

S mindezt nem utolsósorban azért is tesszük, hogy a Világ Tetejének összes „rejtélyébe” beavathassuk az olvasót.

Sámánvilág

Tibetet okkal nevezik a lámák, a szerzetesek országának. Egészen pontos statisztikai adataink nincsenek, de becslések szerint az elmúlt évszázadok során a tibeti férfilakosság több mint fele élt szerzetesként kolostorban. A kolostorok és a szerzetesek gazdasági és politikai szerepe óriási volt. Mivel az említett elzárkózás következtében csak kevés és ellenőrizhetetlen hír szivárgott ki a Himalája láncai mögül, az európai ember hajlamos volt azt hinni, hogy Tibetben megállt az idő.

A Belső-Ázsiával foglalkozó kutató számára azonban egészen más képet mutat az ország. A szakember arra is kíváncsi, hogyan került ember a Világ Tetejére, mikor kelt át a Himaláján, milyen elképzelései voltak a világról és önmagáról.

Rövidke kötetünknek nem lehet témája Tibet benépesülésének a problémája, annyit azonban el kell mondanunk, hogy az elmúlt évezredek során két, alapvetően különböző típusú népesítés telepedett meg Tibet földjén. Ez az élesen elkülönülő, kétféle etnikum egyszersmind kétféle betelepítési irányt is jelöl. Kelet, azaz Kína felől mongolid-sinid csoportok telepedtek meg, elsősorban Kelet-Tibet területén, míg nyugatról India, Afganisztán, Irán tájairól indo-európai népcsoportok foglalták el Nyugat-Tibetet. Tibet etnikai térképe persze ennél azért jóval tarkább és alighanem sok örömet szerez még az antropológusoknak a Világ Teteje lakóinak tanulmányozása.

A vallástörténet kutatóit régóta foglalkoztatja a kérdés, hogy milyen lehetett Tibet legősibb vallása. Ha válaszolni akarunk a kérdésre, nem kevés nehézséggel kell megküzdünk. A legrégebbi vallási elképzelésekre ugyanis az évszázadok során rátelepedett két egymástól elütő, az egész hatalmas országra kiterjedő vallási rendszer. Szerencsére azonban a legősibb elképzelések szívósan ragaszkodtak létükhöz és ügyesen beleépültek e rendszerekbe. A kutató feladata, hogy megkeresse a rejtőzködőt.

Mivel a tibeti lakosság életmódja több-kevesebb eltéréssel ugyanolyan volt, mint Belső-Ázsia népeié - mongoloké, mandzsuké, turkesztániaké -, hiedelemviláguk sem igen lehetett nagyon eltérő azokétól. Minden bizonnyal egy animista-sámánista hitvilág követői voltak, amelyben az emberek világa, és az „emberen túli” világ hatalmas erői között a sámánok tartották a kapcsolatot.

Ősi tibeti krónikák, amelyek az első tibeti királyok életével foglalkoznak, több helyütt is megőrizték számunkra a réges-régi hitvilág emlékeit. Egy krónika megemlíti például, hogy egy király temetésekor, amikor a halotti szertartást végezték, megjelent egy varázsló is, aki képes volt arra, hogy dobjára ülve ellátogasson a túlvilágra, s kegyes bánásmódot kérjen a szellemektől az elhalt lelke számára. A X. század nagy misztikus bölcselője Milarepa a buddhista-lámaista hit védelmezője azon versengett egy bon- (a lámaizmust megelőző hitvilág) papjával, hogy melyikük tud gyorsabban feljutni egy meredek hegy tetejére. A bon-pap nem volt rest és dobjára pattant, hogy legyőzze Milarepát.

Az ez és ehhez hasonló elemek azt mutatják, hogy az ősi tibeti animizmus-sámánizmus nemigen lehetett más, mint amit Belső-Ázsia nomád népeinél az elmúlt évszázadok során

megismerhettünk, hiszen a mongol, burját stb. sámánok kedvenc „közlekedési eszköze” is a dob; rajta tesznek hosszabb utakat a szellemek birodalmában, hogy kiszabadítsák a démonok által elrabolt lelkeket.

Az utóbbi évtizedekben előkerültek maguk a sámánok is. Bár másképp hívják őket (*lhapa*, azaz démonűző), funkciójukban a nomádok sámánjaival azonosak. Egy európai misszionárius megfigyelt egy démonűző szerzetest, akinek az volt a feladata, hogy egy asszony lelkét, amely kiszökött a testéből, visszahozza a földre. Bár a démonűző *szerzetes*, azaz láma volt, amit csinált alapvetően elütött attól, ahogy a szerzetesek gyógyítják a betegeket. Nem vált meg szerzetesi öltözködéstől, mégis, a belső-ázsiai sámánok gyakorlatát követve izgatószeretek - füstölők - segítségével transzba kergette magát. Teste remegni kezdett, szája habzott, vad kiáltások törtek elő a torkából és hatalmas ugrásokkal táncolni kezdett. Aztán egyszerre csak megmerevedett, és a megidézett védőszellem beszélni kezdett a szájából. Megkérdezte, hogy ki hívta, majd amikor választ kapott rá, hajlandó volt elárulni, hogy mi okozta a nő betegségét és miképpen lehet eltávozott lelkét visszahozni a testébe.

Az egyre inkább szaporodó anyag megerősíti azt a hitünket, hogy a sámánizmus, a Világ Tetején is túlélte az évezredek, és bár sámánnak lenni ma aligha lehet túlságosan népszerű feladat Tibetben, minden reményünk megvan rá, hogy a jövőben talán részletekbe menően is tanulmányozhatjuk e már-már eltűntnek hitt tibeti hitvilágot.

A bon-vallás

A Tibettel foglalkozó nyugati szerzők általában bő terjedelmet szentelnek a bonnak, e titokzatos és rejtélyes vallásnak, amely ha lehet, talán még titokzatosabb és rejtélyesebb, mint a lámaizmus. Gyakori az a nézet, hogy az ősi tibeti misztika első letéteményesei a bon-papok voltak: ők adták át tudásukat a lámaista szerzeteseknek.

Kétségtől igaz, hogy a bon roppant rejtélyes valami, annál is inkább, mivel igen keveset tudunk róla.

A ráánkmaradt, kevés számú, töredékes, nehezen értelmezhető forrás szerint az i. e. évezredben bukkant fel, és végső soron iráni eredetű. Nem közvetlenül Iránból érkezett Tibetbe, hanem Afganisztán és a Kasmírtól nyugatra található korabeli államok érintésével.

A Tibetbe érkezett bon keverék lehetett a javából. Magába olvasztotta az iszlám előtti iráni hitvilág legfontosabb elemeit (a dualizmus tanát, amely azt hirdeti, hogy a világ mozgatóereje a Jó és a Gonosz harca, a fény és a sötétségé, s amely Zarathusztra tevékenysége által nyerte el végleges formáját) a Kelet-Afganisztán területén virágzó számtalan ördögűzéssel, varázslással, halottélesztéssel kísérletező szekta tanait, végül a sámánizmus bizonyos részeit is.

A bon elterjedésével foglalkozó régi iratok úgy tudják, hogy az új tannak a temetési szertartások révén sikerült betörnie Tibetbe. Elmondják, hogy tekintélyes tibeti királyok halálakor a sámánok nem sokat törődtek a halottak testével; igyekeztek minél hamarabb megszabadulni a hullától, amely közismerten kiismerhetetlen gonoszságokra képes. A szomszéd országokban végbemenő pompázatos temetési szertartások arra készítették a tibeti királyokat, hogy szakítva a sámánokkal, bon-papokat hozassanak rokonaik elföldeléséhez.

Mi sem bizonyítja jobban a bon idegen eredetét, mint a lóáldozat, amely a bon feltűntéig teljesen ismeretlen volt Tibetben. A ló megölése szigorúan tiltva volt, és egyetlen tibeti sem merészkedett volna megszegni a tilalmat. Valószínűleg az egyik tibeti király, Trigum Cempo temetése adta az alkalmat arra, hogy „temetési szakértőként” bon-papok érkezzenek az or-

szágba. Az elkövetkező évszázadok folyamán aztán a bon uralkodóvá vált, de a sámánizmus is megtartotta pozícióit.

A tibeti krónikák szerint a bon-vallás a fény vallása. A bon főistene maga a fény, amely állandó harcban áll az árnyékkal, a sötétséggel. A bon-kultusz ismert figurája az óriási madár, a kjung, amely feltehetően a világosságot személyesíti meg. A madár szívesen veszi hátára a hősöket, begyógyítja sebeiket, borotvaélességű tolla pedig félelmetes fegyver. A bon-papok kedvenc foglalatosságai közé tartozott a madár szárnytollaival való varázslás.

A régi iráni szent könyvekből, az Avesztákból tudjuk, hogy perzsa földön a kutya szent állatnak számított, megölése főben járó bűn volt. Erre vezethető talán vissza a tibetiek kutya-kultusza is.

Az iráni hitvilágban fontos szerepe volt a kakasnak mint áldozati állatnak. A tibeti határterületeken, még a kínaiak és az iszlám hívei között is elterjedtek a kakasáldozatok. Ha például egy ottani, kínai családban meghalt egy fiúgyermek, az apa vagy a nagypapa a házon kívül levágta egy kakas fejét, és abban a szobában, ahol a gyermek meghalt, befröcskölte a falakat és sarkokat a kakas kiömlő vérével. Ugyanezt tették akkor is, ha a gyerek megbetegedett, és kevés remény volt a felgyógyulására. A régi iráni hitvilágban a kakasvér a démonok elleni küzdelem legfontosabb eszköze volt: olyannyira rettegetek tőle, mint a keresztény világban az ördög a szenteltvíztől. Ha halottat kellett szállítani, kakast kötöttek a koporsóra, hogy elriasszák a hulladémonokat, amelyek előszeretettel szálltak meg holttesteket.

Sokkal többet nem is igen tudunk a bonról. Később, már a buddhizmus uralomrajutása után, éppen ez utóbbi elleni támadás jegyében egyesek megkísérelték a bon újraélesztését. Ebből az időből maradtak ránk elméleti munkák is - ezek azonban lényegében véve a buddhizmus-lámaizmus filozófiáját és rítusait tükrözik. Alkotóik megkísérelték a lehetetlent: egy elfelejtett, és alighanem tételesen le sem fektetett hitvilág rendszerezését és életre keltését.

A lámaizmus

A buddhizmus az i. e. VI. században született Indiában. Létrehozója Gautama Sziddhárta herceg, akit egyszerűen csak Buddhának nevezünk. Sziddhárta herceg tana rövid virágzás után kiszorult szülőhazájából és a környező országokban hódított meg nagyobb tömegeket.

Bár Tibet Nyugatról és Északról határos Indiával, mégis kb. ezer évvel a szelíd herceg halála után terjedt csak el a buddhizmus Tibetben. Ekkor a környező országok - Kína, Nepál - már rég a buddhista tanok követői voltak, s hogy Tibet ezer évig megőrizte függetlenségét a buddhizmustól, annak a legendás elzárkózáson kívül alighanem az lehetett az oka, hogy a bon-vallás igen szilárdan tartotta pozícióit.

A buddhizmus csak lassan és nehézkesen kerítette hatalmába Tibetet. Első terjesztői feltehetően vándorszerzetesek voltak, akik Indiából Tibetbe tartó karavánokkal utazva beszéltek a tibetieknek Buddháról, a nirvánáról, a buddhista szentekről. A zord természeti körülmények között élő, a természetfeletti iránt rendkívül fogékony lakosság alighanem élénk érdeklődéssel kísérte az első térítő szavait. Egy régi legenda szerint viszont maga Buddha határozta el, hogy a tibetieket a vallására téríti.

Történt egyszer, hogy az egyik tibeti király palotája lapos tetején élvezte a szép kilátást, amikor a kék ég magasából csomagocska hullott lábai elé. A király felnézett, de a báránnyel felhőkön kívül nem látott mást. Gyanakodva nézegette a csomagot, majd parancsot adott szolgálóinak, hogy oldják meg a zsinórját. A szolgálók engedelmeskedtek, s a csodálkozó király előtt felfedte titkát a csomag. Egy szanszkrit írásos szent könyv, egy erekleveörző építmény kicsinyített

mása, egy minden kívánságot kielégítő szent drágakő és egy szent jel (összetett, imádkozó kezek) bukkantak az ámuló király szeme elé.

A rejtélyes esemény középpontjába került király megpróbálta megfejteni az ismeretlen írással írt könyv titkát. Bizalmi emberei sorra felkeresték azokat az országokat, ahol el tudták olvasni a buddhista szent iratokat, s később hittérítőkkal együtt érkeztek vissza Tibet földjére. Ettől a pontosan meg nem határozható időtől kezdődött volna a buddhizmus hódító útja az örök hó országában.

Évezredünk első évszázadaiban Tibet nem volt egységes. A király, aki az égi ajándékot kapta, olyasféle király lehetett csak, mint Odüsszeusz Ithakában. Az óriási tibeti területen számtalan kisebb-nagyobb királyság osztozott; egyiknek sem volt hatalma a másik felett. Csak a VII. század első felében sikerült egyesíteni az országot: az első igazán nagy király Szongcen Gampo volt, akinek erejét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a kínai thang dinasztia császárai is megrettentek a szomszédságban született nagy katonai erővel rendelkező államalakulattól, és az ősi kínai szokásoknak megfelelően megpróbálták a fiatal királyt magukhoz láncolni. 641-ben igazi, császári házból származó hercegnőt küldtek az örök hóval borított hegyóriások közé, hogy a barbár tibeti király felesége legyen.

A démonok lázadása

A kínai császári hölgy alaposan felbolygatta Tibetet. Kíséretében ugyanis nagyszámú buddhista szerzetes is érkezett a Világ Tetejére, szent könyvekkel megrakodva. Úgy látszott, csak idő kérdése, hogy a bon átadja a helyét a buddhizmusnak.

Az óriási hegyek között lakozó démonok azonban, akik a jelek szerint a bon-papok szövetségesei voltak, gyors ellentámadásba mentek át. Súlyos járvány tört ki az országban, amelynek maga a királynő is áldozatul esett. A bon-papok persze megmagyarázták a királynak, hogy a járványokat az eddig barátságosan viselkedő démonok idézték elő, akik nem akarják, hogy az országban keresztül-kasul kóborló nepáli és kínai szerzetesek megzavarják nyugalmaikat. Az új tanok követőit meg kell ölni.

Szongcen Gampo király, akinek a nevéhez a tibeti írás készíttetése is fűződik, a legenda szerint nem tehetett mást, mint engedelmeskedett a démonok akaratának. A Lhasza környéki buddhista szobrokat összetörték, a kolostorokat felgyújtották: visszaállították a bon uralmát. A buddhizmus első térítési kísérlete kudarcba fulladt.

A titokzatos réztábla

Hiába volt azonban a démonok minden igyekezete, a buddhizmus távol tartása Tibettől túlságosan is nagy feladatnak ígérkezett. Annál is inkább, mivel, úgy látszik, náluknál is hatalmasabb erők munkálkodtak az új tan érdekében.

Szongcen Gampo király egyik leszármazottja réztáblára vésett régi feliratot talált a királyi kincstárban. A felirat a dicső király jóslatát tartalmazta, amely szerint a halála utáni ötödik uralkodó ismét visszaállítja a buddhizmust Tibetben, felépítteti a szobrokat, rendbehozatja a kolostorokat, új szerzeteseket hozat az elűzöttek helyébe.

A jámbor király akceptálta elődje jóslatát és azon igyekezett, hogy a jövődőlés valóra is váljék.

A bon-papok és a démonok azonban résen voltak. Mindent megtettek, hogy másodszor is kiűzzék a belopakodó buddhista szerzeteseket. A járványok ismét kitörttek, a szerzetesek véres csetepatékba bonyolódtak: az ország lassan, de biztosan az összeomlás felé tántorgott.

A fiatal, energikus és a buddhizmust felettébb kedvelő fiatal király, Triszong Decen (755-797) azonban tanult elődje szomorú sorsából. Arra a felismerésre jutott, hogy a démonokkal szemben csak az segíthet, ha egy démonűző varázslót vet be a küzdelembe. Választása a híres Padmaszambhava mesterre esett.

A Lótuszból Született mester (Padmaszambhava)

Az i. sz. VIII. század kezdetén Udjana városában, Kasmírtól nyugatra, Indrabhuti király uralkodása alatt született egy kisfiú, méghozzá lótuszvirág kelyhéből. A gyermektelen király értesült a csodáról és fiává fogadta a csecsemőt. Udjana és környéke évezredek óta a különböző kultúrák találkozási pontján feküdt, és messze földön híres volt mint varázslók és boszorkánymesterek szülőhelye. Mint óriási katlanban keveredett itt egymással a buddhizmus két irányzata, a Zoroasztrizmus, a gnosztikus tanok és a kereszténység. Óriási szerepe volt a mágiának, a varázslatnak, a halottkultusznak, a természetfelettinek.

A Lótuszból Született csecsemő anyatej helyett varázssitalokkal táplálkozott, s az első szavak, amelyek elhagyták az ajkát, varázsszavak voltak.

Nevelőapja fiatal és szemrevaló hercegnőt választott számára feleségül. Az ifjút azonban aligha elégítette ki felesége szépsége és kíváncsisága, mert egyre furcsábban viselkedett. Egy alkalommal például megpillantott egy alvó gyermeket, akinek a fejére légy szállt. Az ifjú herceg dührohamot kapott a látványtól, s egy hatalmas ködarábball megölte a legyet - az alvó gyerekkel együtt.

Nevelőapja miniszterei gátat akartak vetni egyre gátlástalanabbá váló garázdálkodásának, ezért börtönbe csukatták. Az ifjú azonban kimenekült a zárt ajtók mögül, s meztelenül artikulálatlan ordítások közepette táncot járt a palota tetején, majd pedig ellenségei, apja miniszterei közül halálra sújtott egyet a kezéből kipattanó varázsvillámmal.

A megdöbbszent nevelőapa felháborodott miniszterei kíváncsiságára hajlamos lett volna halálbüntetéssel sújtani a Lótuszból Születettet, ha az nem vágja ki magát igen ügyesen a bajból. Védőbeszédében ugyanis előadta, hogy akiket megölt, megérdemelték a büntetést, mert előző életükben bőven rászolgáltak. A halálos ítéletet végül is száműzetésre változtatták.

A varázslatok földjén, Udjanában, a temetők nemcsak az elhunytak nyugalóhelyei voltak, hanem a halottakkal folytatott praktikák színterei is. Itt éltek a sírok között a varázslómesztérek, a guruk, akik az érdeklődőket beavatták a varázslás titkaiba. Az érdemes ifjú hosszabb időt töltött közöttük; elleste tudományukat, megtanulta a halott-élesztést, majd táltosára pattanva végiglátogatta mindazokat a helyeket, ahol híres varázslók ütötték fel tanyájukat.

A hosszú évek, amelyeket temetőkben, varázslók tanítványaként töltött, nem múltak el nyomtalanul. Amikor például egy barlangban időzött, hogy titkos könyveket tanulmányozzon, maguk a föld szellemei borítottak rá vörös palástot, hogy megóvják a hidegtől.

A reményteljes ifjú a tanulás évei alatt szép eredményeket ért el. Képes volt felrepülni az égbe, az istenekkel társalogni, sőt, maga Buddha is barátságába fogadta. Mint könnyű tollpihe lebegett a levegőben; értette a világ összes nyelvét; sugarakat bocsátott ki, mint a nap; tetszés szerint öltötte magára bármiféle lény alakját. Sok országot bejárt, s egyik látogatása során ismerkedett meg a szép Mandarava hercegnővel, aki kísérőjévé szegődött, és maga is meg-

tanulta a varázstudományokat. Hogy méltó legyen szerető mesteréhez, macskafejet viselt gyönyörű testén...

A Lótuszból Született varázslónak minden ország a lábai előtt hevert. Mivel felismerte az élet és a világ lényegét, maga is Buddha követőjévé vált. Az addig hitetlen királyok zokogva borultak le előtte és tértek meg Buddha hitére. Egyedül a konok és megveszekedett Tibet tartott ki a bon mellett.

Triszong Decen király, amikor a bon-papok a buddhizmust gyűlölő démonokkal egyetértésben egyre jobban szorongatták, úgy látta, hogy csak egyetlen ember képes megmenteni Tibetet Buddha tana számára: a Lótuszból Született mester, Padmaszambhava.

I. sz. 762-ben lépett Padmaszambhava Tibet földjére. S ha azt hitte, hogy útja diadalmenet lesz, mint más országokban, alaposan tévedett. Amerre csak elvonult, látnia kellett, hogy a bont támogató démonok kemény munkát végeztek: az emberek mint a legyek hullottak a járványokban; természeti csapások pusztították a termést; ráadásul a démonok azt is igyekeztek megakadályozni, hogy a mester egyáltalán Tibet földjére tegye a lábát. Amikor például két sziklacsúcs között kellett volna áthaladnia, a sziklák szelleme megpróbálta a csúcsok közé szorítva szétmorzsolni. Padmaszambhavát azonban kemény fából faragták. Felemelkedett a levegőbe, átrepült a sziklacsúcsok felett, legyőzte az álmétköző démont, sőt, arra kényszerítette, hogy a buddhista hit védelmezője legyen.

A megpróbáltatásoknak ezzel azonban közel sem szakadt vége. Értésülve a sziklák szellemének kudarcáról, immár egy nagyhatalmú démonnő állta el az útját. Villámot vágott Padmaszambhavához, akiről természetesen lepattant az istennyila. A megszeppent boszorkány azonban akkor rémült csak meg igazán, amikor a lakóhelyéül szolgáló vasház megolvadt a mester szigorú pillantásától. Gyorsan egy tóba rejtőzött, de hiába. A tó forni kezdett, ahogy a Lótuszból Született testéből kiáramló sugarak felmelegítették a vizét. A szerencsétlen boszorkány üvöltve menekült, de elkészt. Húsa lefoslott testéről, csak fehérítő csontjai világítottak az éjszakában. Padmaszambhava búcsúzóul egyetlen villámcsapással kiütötte a boszorkány jobb szemét, majd amikor az végül is feladta a kilátástalan küzdelmet, őt is Buddha hitére térítette.

A többi már csak utóvédharc volt. Hiába törtek rá orkánok és jéghegyek, varázsjeleitől, melyeket feléjük mutatott, az orkánok lecsendesedtek, a jéghegyek megolvadtak. Az óriásokat, akik vezetőjük, egy óriás asszony utasítására körülfojták a mestert, a segítségül hívott öt vad démon tépte szét. Az ördögök, démonok, szellemek - és minden bizonnyal a bon-papok is kénytelenek voltak belátni, hogy az első csatát elvesztették. Padmaszambhava diadalmenetben vonult be a király udvarába élvezni a baráti fogadtatás örömeit.

Itt azonban némi baj történt. Kiderült, hogy a Lótuszból Született mester nem alázkodik meg semmiféle hatalom előtt. Amikor a királyi palotába toppant, azt várta, hogy a király siet eléje és meghajlással üdvözlí, mint Tibet megmentőjét. A király viszont úgy érezte, a varázslómester tartozik letérdelni uralkodója előtt. Így hát csak álltak egymással szemben és várták, hogy mit tesz a másik.

A Lótuszból Született mester gyorsan magához ragadta a kezdeményezést. Úgy tett, mintha kezét akarna nyújtani, de ujjbegyéből villám pattant ki, ráugrott a király palástjára és tűzbe borította. Megdörmült az ég is, villámok cikáztak, földrengés rázta meg a palotát. A rémülettől szinte esztét király a varázslómester lábához vetette magát.

A király miniszterei, a bon-papok, és a lakosság jelentős része azonban nem kért sem a varázslómesterből, sem a buddhizmusból. Mivel a bon-papok nem voltak híján a varázstudománynak, elkeseredett harc bontakozott ki a régi hit képviselői és a betolakodók között. Ahogy Padmaszambhava életrajzírói tudósítanak bennünket, a küzdelemben nemcsak embe-

rek, hanem természetfeletti lények is részt vettek. A varázslók egymást múlták fölül. Halottakat élesztettek fel és az ellenpártra uszították őket; szörnyek és démonok támogatását nyerték meg; ördögök leskelődtek és csaptak le a gyanútlan utasokra.

A királyi udvar is szüntelen harc színterévé vált. A miniszterek mellett a király feleségei sem rokonszenveztek a gögös varázslóval és kíséretével. Többször is bevádolták, hogy varázsitallal meg akarja mérgezni a királyt, de az uralkodó nem adott hitelt a vádoknak.

Végül is maga a Lótuszban Született nehezítette meg a saját helyzetét. Mivel sem fiatalkorában, sem később nem vetette meg a test örömeit, nemegyszer varázstudományával készítetve „engedékenységre” a kiszemelt nőket, most a király egyik feleségére vetette ki a hálóját. Hogy, hogy nem, az előkelő hölgy visszautasította a torzonborz és egzaltált varázsló közeledését. A Lótuszban Született ekkor a legegyszerűbb megoldást választotta: megerőszkolta a királynőt.

A király belátta, hogy tévedett, amikor Padmaszambhavát kérte hittérítőül, s megkísérelte menteni, ami menthető. Alighanem félt is a varázsló hatalmától, mert amikor *Vadzsrocsanát*, Lótuszban Született mester kedvenc tanítványát gyilkossággal gyanúsították és halálra ítélték, a király parancsára a testőrök titokban elengedték, és egy ártatlan vándorszerzetest varrtak zsákba és hajítottak vízbe a varázsló helyett.

A későbbi buddhista legendák természetesen egészen másként mondják el a történetet. Ezek szerint a tibeti királynő kívánta meg a széparcú Vadzsrocsana varázslómestert, és nem is leplezett kísérletet tett, hogy elcsábítsa. Egyszerűen berántotta egy félreeső szobába és levetkőzött előtte. Vadzsrocsana, ki tudja miért, ellenállt a csábításnak és elutasította az asszonyt. A sértett felkínálkozó dühében végigkarmolta az arcát, megtépte ruháit, majd segítségért kiáltozott. A berohanó testőrök és miniszterek „rajtakapták” az ártatlan ifjút, akit csak a király ravaszsága mentett meg a haláltól.

Eközben eljött az idő, hogy felépítsék a buddhizmus első templomát Lhasza közelében. A király engedélyével, sőt hathatós anyagi támogatásával neki is láttak a munkának. Az alapok ásásakor azonban váratlan meglepetés érte az építőket: kiderült, hogy éppen a tervezett épület alatt démon lakik, kinek esze ágában sincs megbarátkozni a feje fölé emelendő templom gondolatával. Ehelyett, amit nappal építettek, éjjel elhordta, elvarázsolta a szerszámokat, hogy az ásók és a lapátok engedelmes munka helyett táncot jártak a mesterek kezében.

Padmaszambhava ezúttal is túljárt a démon eszén. Hét alkalommal szentelte meg a templom helyét, majd lenvászonnal festett varázsképpel megbénította ellenfelét. A legyőzött démon végül is kénytelen volt elkullogni az épülő templom közeléből.

Padmaszambhava ekkor érkezettnek látta az időt, hogy végérvényesen és mindörökre legyőzze ellenfeleit. Követelte a királytól, hogy tiltsa be a bont, papjait űzze ki az országból, vagy kényszerítse őket az új vallás felvételére. Az országot ismét előntötte a félelem: a varázslómesterek folyók irányát fordították meg, tavakat szárítottak ki, járványokat bocsátottak a lakosságra, segítő démonjaik élve tépték szét a kételkedőket. A bon-papok és miniszterek ekkor úgy látták, betelt a pohár.

Ha a varázslómester túl nagy falat számukra, jöjjön a bűnös király! Ellopták a palástját, s a ruhán elvégezték az „ellenség megölésének varázslatát”. Összeszurkálták, méreggel leöntötték és varázsmondások segítségével kívántak szörnyű véget az uralkodónak.

S hogy a bon-papok értették a dolgukat, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy két héttel a varázslat végrehajtása után a király már halott volt.

Szent és varázslómester

A buddhizmus első hirdetői igencsak különböztek attól a képtől, amelyet a későbbi buddhista-lámaista szerzetesekről festenek az utazók. Az Udjanából érkezett hittérítők nem is voltak a klasszikus értelemben vett buddhista szerzetesek, hanem a *tantrizmus* hívei. A „megvilágosodást” nem meditációval és türelmes lelkigyakorlattal akarták elérni, hanem gyorsan; varázsmondásokkal, tantrák segítségével. A Padmaszambhava vezette „hittudósok” inkább varázslók voltak, mint jámbor papok. Sajátos keverékét alkották a szentnek és a varázslómesternek, az apostolnak és a kalandornak, a szerzetesnek és a pikarónak, az aszkétának és a bűnözőnek, a misztikus gondolkodónak és az erotomán csavargónak. Hogy megszabadítsák a tévelygőket a hitetlenségtől és rávezessék az „igazi útra”, nem riadtak vissza semmitől: halottakat élesztettek, ördöggel cimboráltak, hipnotizáltak, higgadt gátlástalansággal tették hidegre ellenfeleiket. Nem csoda, ha a jámbor tibeti lakosság visszatetszéssel, sőt, döbbenettel figyelte tevékenységüket.

Padmaszambhava, a nagy varázsló, végül jónak látta elmenekülni az örök hó országából. S bár tibeti tartózkodása nem tartott hosszú ideig - néhány évig csupán -, munkálkodása döntő fordulatot hozott az ország életébe; megteremtette a buddhizmus sajátos tibeti formáját: a lámaizmust.

Lámák és kolostorok

A varázslómester elmenekülése és a bon időleges győzelme nem tüntette el az új vallást Tibetből. Mivel az uralkodócsaládok és a lakosság egy része a lámaizmus követőjévé vált, ennek zászlaja alatt vett részt a politikai küzdelmekben is. A mester eltávozta után folyamatosan érkeztek a szerzetesek Indiából, letelepedtek az egyre nagyobb számban épülő kolostorokban. A tantrizmus, amely már szülőhelyén, Indiában sem állt közel a klasszikus buddhista tanokhoz, még tovább formálódott. A kolostorok hittudósai felvették az új tan szent könyveibe a tibeti sámánhit egyes elemeit; a varázslást, a spiritizmust, az okkultizmust, a mágiát és a jógatanokat. Ha hinni lehet a kevés számú és nem mindig megbízható forrásnak, a kolostorok kapui mögött véres állatáldozatokat mutattak be a démonoknak és az isteneknek - sőt, emberáldozatoktól sem riadtak vissza.

E sokféle hatás keveredése jellemzi a lámaizmus ún. vörös süveges változatát. Papjainak nem annyira a „megvilágosodás”, és a nirvána fokozatos elérése volt a célja, hanem a varázshatalom megszerzése démonok és emberek felett.

Mielőtt azonban elhamarkodottan elítélnénk Tibetet és a varázslómestereket, gondoljunk Európa történetére. A megégetett „boszorkányok” tízezreire, az inkvizíció kínzókamráira, a mágia követőire, a sátánhívókra, az asztaltáncoltatókra és a spiritisztákra. Padmaszambhava Európában is jól érezte volna magát.

A sakti-kultusz

A lámaizmus nem vetette meg a testi örömeiket sem: a kolostorokban esetenként valóságos orgiák folytak. S bármennyire hihetetlennek tűnik, mindez igen szoros kapcsolatban állt a „bűnöktől való megszabadítással”, a „megvilágosodással”.

Az Indiából származó *sakti-kultusz* szerint ugyanis az isteneknek, a démonoknak, az ördögöknek, az embereknek, sőt az élettelen tárgyaknak is két nembéli megfelelőjük van: mindannyian *duális* (kettős) formában jelennek meg.

A sakti-kultusz eredete egyenes folytatása az indiai Durga-Káli kultusznak, sőt valószínű, hogy még az áriják előtti mohendzsó-dárói hitvilágra megy vissza (erre engednek következtetni a Mohendzsó-Dáróban kiásott ábrázolások).

A sakti-kultusból egyenesen következik, hogy a szerzetesek (és nem szerzetesek) számára a gyakori nemi közösülés egyenesen kívánatos volt, ha nem éppen kötelező. A nemi aktus éppen úgy elvezetett a földi bűnöktől való megszabaduláshoz, mint a gyötrelmes és önsanyargató meditáció. Nem is kétséges, hogy melyik volt a népszerűbb...

A szerzetesek megnősülhettek, sőt, el is várták tőlük a házasságot. A rítusok előírták ugyanis, hogy a meditáció előtt, a lélek koncentrációja céljából legjobb egy fiatal, élete virágjában lévő, tizenhat év körüli leányra gondolni, kinek dús bájai felgyújtják a fantáziát és lehetővé teszik a szent gondolatok befogadását...

Milaraszpa (Milarepa), a nagy varázsló

Tibet bővelkedik varázslókban. Aligha akad azonban egy is közöttük, akinek híre túlszárnyalná Milarepáét.

Milarepa 1040-ben született gazdag kereskedőcsaládban. Gyermekkorának éveit felhőtlen boldogság ragyogta be, egészen addig, amíg apja hirtelen halála gyökeresen meg nem változtatta a család helyzetét. Nagybátyja (apja testvére) elrabolta minden vagyonukat: az özvegyet két gyermekével együtt egyszerűen kilökte a házból.

Milarepa és leánytestvére nagy szegénységben tengették életüket. S bár anyjuknak csak iszonyú nehézségek árán sikerült előteremteni mindennapi betevő falatjukat, mégsem mulasztotta el taníttatni az élénk eszű fiúcskát. Az oktatás persze nem állt többől, minthogy egy vörössüveges láma megtanította írni, olvasni, elmondani a legfontosabb imádságokat.

Bosszúra szomjas anyja szomorú sorsuk feletti bánatában arra biztatta a fiúcskát, hogy tanuljon varázslatot és fekete mágiát; semmisítse meg gonosz rokonaikat; szerezze vissza apja elrabolt vagyonát. Az anya szavai termékeny talajra hullottak: Milarepa elhatározta, hogy anyja kívánsága szerint tesz. Az elkeseredett anya ekkor megesküdött, hogyha fia nem lesz képes varázserejével megsemmisíteni a bűnösöket, Milarepa szeme láttára öli meg magát.

Milarepa egy bon-papnál kezdte meg tanulmányait. A bon-pap rendkívül hangzatos címek alatt alig tanított valamit: egy év elteltével valamennyi tanítványa el is hagyta, kivéve Milarepát. A fiúcska elmondta mesterének anyja kívánságát, s abbeli szándékát, hogy ismerőjévé kíván lenni a varázstudományoknak.

A mestert megragadta a Milarepa előtt álló nehéz feladat, s miután úgy látta, a rokonok kiirtása nemes cselekedet, beleegyezett, hogy megossza a fiatalemberrel titkos tudását. Ez a tudás azonban nem volt valami sok. A szépreményű ifjúnak csupán azt sikerült megtanulnia, hogyan lehet jégverést előidézni, majd a jégfelhőket ujjának egyetlen mozdulatával elhessenteni. Miután több átadni valója nem akadt, a bon-pap továbbküldte egy ismerősehez, aki nála jóval nagyobb varázslómester hírében állt.

Milarepa ennek a bon-papnak is a tanítványául szegődött. A bon-po (a bon-pap tibeti neve) azzal kezdte az oktatást, hogy föld alatti cellába zárta és tizennégy napig ki sem engedte onnan.

A tizennegyedik éjszakán a bon-po védőszellemei betörték Milarepa cellájába, 35 vérző szívet tettek eléje (ellenségei szíveit), hogy semmisítse meg őket. Milarepa kettő kivételével valamennyit széttaposta. A megmenekült kettő éppen gonosz nagybátyja és nagynénje szíve volt.

Mikor otthonossá vált az „ellenség megölésének varázslatában”, hazaindult. Nagybátyja és nagynénje éppen fiuk esküvőjét ülték. Milarepa nem volt rest démonokat hívni segítségül, akik rádöntötték az ünneplőkre a házat. Mindenki meghalt - kivéve a nagybácsit és a nagynénit.

Az elégedett ifjú ekkor visszatért első mesteréhez, hogy továbbképezze magát a jégverés tudományában.

Amikor mindent megtanult, amit csak megtanulhatott, ismét visszatért anyjához. Falujukhoz közeledve látta, hogy ezen a nyáron soha nem látott gazdag termést hozott a gabona; a fák ágai roskadoztak a gyümölcsök súlya alatt. Milarepa felkapaszkodott egy közeli hegy tetejére, tábort vert, majd elmondta az ilyenkor szokásos varázsmondásokat, levegőbe rajzolta a varázsjeleket.

Az eredmény ezúttal elmaradt. A varázsló elhűlve tapasztalta, hogy a falut védő szellemeken kicsorbul varázsszavainak éle.

Minden erejét megfeszítve látott ismét munkához. Lelki koncentrációja végül is eredményt hozott: tintafekete felhők kúsztak fel az égre; villámok cikáztak, ökölnyi jégdarabok hulltak a földre. A mester mutatóujjának mozdulatával irányította a felhőket. Három alkalommal jelent meg a fekete felhőszörnyeteg a falu felett, három alkalommal verte el a gabonát. Negyedszerre már csak egy kiadós zivatarra futotta Milarepa erejéből: de ez is elég volt ahhoz, hogy a maradék termést is magával ragadja. Így állt bosszút Milarepa mindazokon, akik szegénységbe taszították özvegy anyját.

A bosszú beteljesedett, Milarepa megnyugodhatott volna. A fekete mágia mesterét azonban a bosszúvágynál is hatalmasabb érzés kerítette hatalmába: a lelki furdalás. Leereszkedett a hegytetőről és azon kezdett elmélkedni, hogy mit ér a bosszú, mit ér a mágia tudománya, ha nem hozza meg a lélek békéjét. Hogy is hozhatná meg, amikor a fekete mágia útját halottak, jégverte termés, rothadt gyümölcsök szegélyezik! Ráadásul a fekete mágia mestere démonként születik újjá a poklok mélységes fenekén, mivel bűn és vér tapad a kezéhez.

Lelkifurdalástól űzve indult neki a nagyvilágnak, hogy olyan mestert keressen, aki helyes útra vezethetné, megszabadítaná bűneitől és a világi hívságok vágyától. Így talált rá a nagy tibeti bölcselőre és szerzetesre: Marpára.

Marpa, aki a legendás mágus és szent szerzetes, Naropa tanítványa volt, kellő kétkedéssel fogadta a megtérni szándékozó varázslót. Megbízta, hogy büntessen meg egy vándorló törzset, amely a Marpához igyekvő tanítványokat rendszeresen kirabolta. Milarepának nem okozott nehézséget a nomádok megfegyverzése: néhány alkalommal jégverést bocsátott rájuk, mire azok jobbnak látták felszedni a sátorfájukat, és eltűnni a havas bércek mögött.

Marpa ezután újabb és újabb tennivalókkal halmozta el jövődő tanítványát. Ismét rablókat kellett megleckéztetnie, majd amikor ezt is megtette ráparancsolt, hogy építsen mindkettőjük számára házat. A varázsló mesterből kőművesinassá degradálódott Milarepa szorgalmasan rakta a köveket, de mielőtt befejezhette volna művét, mestere azt parancsolta, hogy bontsa le és más helyen építse újjá. Öt alkalommal kapta ugyanazt a parancsot Milarepa. Ötödik alkalommal már alig tudott járni; sovány lett, mint egy csontváz, testét kelések borították; inkább holt volt, mint eleven. Mestere azonban még ekkor sem szánta meg: ha panaszkodott vagy tanításért esedezett, csak szidalmakat és rúgásokat kapott jutalmul.

Marpa felesége megsajnálta az alázatos fiatalembert és elhatározta, hogy segít rajta. Amikor a mester összegyűjtötte tanítványait és elkezdte őket oktatni egynémely tantraistenségek rítusára, beengedte Milarepát a tanítványok közé. A mester azonban felfedezte a rejtőzködőt és hangos üvöltéssel utánaeredt. Milarepa végső kétségbeesésében és újabb veréstől való félelmében kivetette magát az ablakon. Erre már a mester is megrettent, hogy az ifjú meghal, és ő maga is bűnösnek ítéltetik majd a túlvilági bírák előtt. Tenni azonban nem tett semmit. Mivel Milarepa csak könnyebb sérüléseket szenvedett, ott kellett folytatnia, ahol abbahagyta. Ismét nekiláthatott a kilátástalan házépítésnek.

Amikor Marpa ezt is lebontásra ítélte, mielőtt még felépült volna, Milarepa feladta a harcot. Marpa felesége még egyszer megkönyörült a szenvedőn, és férje nevében levelet hamisított Marpa volt mesterének, Naropának, hogy fogadja tanítványai közé a fekete mágiától megcsömörlött fiatalembert.

Milarepa elhagyta híres mesterét, akitől jószerével csak szidást és verést kapott. Hamarosan feltűnt Naropa udvarában. Mennyire megrettent azonban, amikor az annyira vágyott oktatás helyett új mestere is azzal bízta meg, hogy bocsásson ellenségeire pusztító jégverést. Most bánta csak, hogy valaha is kitanulta a fekete mágiát! Úgy látszik, soha nem tud megszabadulni tőle, soha nem lehet a buddhista tanok és misztika nagymestere.

Lógó orral hajtotta végre a nemszeretem feladatot. Mielőtt azonban visszatért volna Naropa udvarába, összegyűjtött sok-sok jégverte madár- és patkánydögöt, felhalmozta őket a mester udvarában. Hangos jajveszékelés közepette mutatta meg őket Naropának, s ruháit szaggatva kiáltozta, hogy mindez azért történt, mert ő valaha a bűnös fekete mágia mestere volt. Naropa, hogy megvigasztalja kétségbeesett tanítványát, ujjának egyetlen intésével életre keltette a dögöket.

Naropa elhatározta, hogy tanítani kezdi a fiatalembert. Elmagyarázta neki bizonyos rítusok lényegét, majd megtanította, hogyan kell abban a meditációban elmélyednie, amelynek a végén felismeri a lét értelmét. S hogy a meditáció minél tökéletesebb legyen, földalatti barlangba falaztatta be tanítványát.

A fekete mágia hajdani mestere ült a barlangjában és meditált. Hiába volt azonban minden igyekezete, nem sikerült igazán elmélyednie a tanultakban, és nem tudott előre lépni a meditációban sem. Úgy gondolta, az a csalás akadályozza benne, amellyel beférköztött Naropa bizalmába. Marpa engedélye nélkül soha nem emelkedhet a buddhizmus nagyjai közé.

Szenvedései ezután már nem tartottak soká. Igaz, amikor visszatért régi mesteréhez, az haraggal és újabb verésekkel fogadta. Olyannyira, hogy Milarepa elhatározta, végez magával. Marpa ekkor belátta, nem feszítheti tovább a húrt: ígéretet tett, hogy haladéktalanul nekilát az ifjú oktatásának.

Első lépésként levágatta a haját, szerzetesi ruhába öltöztette és megeskette, hogy attól a pillanattól kezdve őrizkedik az öléstől, a lopástól, a hazugságtól és a részegeskedéstől. Koponyából készített szenteltvíztartóból ráfröcskölt az ifjú testére; az imádkozó szerzetesek legnagyobb ámulatára szivárvány szökött a magasba. A jelenlévők megértették, hogy az égi istenek nagy jövőt jósolnak az ifjúnak.

Milarepa szorgalmasan tanulmányozta a tantrákat, a varázsszövegeket, elmerült a meditációba és azon igyekezett, hogy mihamarabb a térítő munkájához szükséges tíz mágikus tudás birtokába jusson: tudja tetszés szerinti ideig meghosszabbítani földi életét; legyen képes teljesíteni az élőlények kívánságait; legyen képes elmerülni a legmélyebb meditációba; tudja enyhíteni az élőlények büntetését; legyen ura újjászületéseinek; tudjon élettelen tárgyakat élővé változtatni; teljesítse az imákat; legyen hatalma felvenni mások alakját; legyen övé a

mindentudás; és végül legyen képes a buddhista tanokat az egész világon egyazon időben terjeszteni.

Ez volt a cél, amelynek elérésére Milarepa olyan állhatatosan törekedett. Mestere utasítására ismét földalatti barlangba költözött, ahol 11 hónapot töltött teljes sötétségben.

Meditációja alatt Milarepa szomorú álmot látott: romokban heverő szülőházát, halott anyját. Gyorsan abbahagyta a szemlélődést és mestere engedélyével hazaindult, hogy találkozzék anyjával.

Útközben végre kamatoztathatta azokat az okkult képességeit, amelyeket mesterétől tanult. Igénybe vette a gyorsjárás tudományát, amelynek a segítségével képes volt több hónapnyi járóföldet néhány nap alatt maga mögött hagyni. Ámokfutóként győzte le az iszonyú távolságokat; szinte az út felett lebegett; lába éppen csak érintette a földet.

Faluja határához érve pásztorokkal találkozott, akiktől megtudta, hogy nem volt álom, ami meditáció közben feltárult előtte: szülőháza enyészetnek indult, s a falu lakói meg sem merték közelíteni, mivel kísértet riogatta őket a lakatlan falak között.

Milarepa megvárta az éjszakát, amíg észrevétlenül belopakodhatott a falak közé. Az egyik sarokban földdel, gazzal és törmelékekkel borított halomra talált: rövid ásás után megtalálta alatta anyja földi maradványait.

Leroskadtt a sír mellé és megértette, hogy anyját nővére temette el anélkül, hogy halotti szertartást végeztetett volna felette, vagy akár imát mondatott volna anyja lelkéért egy szerzetessel. Gyanította, hogy mindezek miatt anyja lelke nem nyerhette el nyugalomát a nirvánában, sőt még kedvező újjászületés sem juthatott osztályrészül.

Leroskadtt a sír mellé, összegyűjtötte a maradványokat: a fehérlő csontokat, az üres szemgödörökkel ásító koponyát, fejpárnát készített belőlük, ráhajtotta a fejét, és mágikus erejével igyekezett kapcsolatba kerülni anyja lelkével. Rövidesen éles fájdalom csapott belé: megérezte, hogy apja és anyja rettenetes kínokat állnak ki a túlvilágon.

Hét nap, hét éjen át tartott a meditációja. A nyolcadik napon összeszedte azokat a romok között heverő szent könyveket, amelyeket senki nem mert elvinni a kísértetjárta házból és felkereste velük első tanítómestere viskóját. Az öreg mester, akitől írni-olvasni tanult, rég elköltözött már e földi világból, így volt mestere fiának segítségével örölte meg anyja csontjait, keverte össze lágy agyaggal, készített belőle varázsfigurákat. A figurákat egy ereklyetartó oszlopban (sztupa) helyezte el.

Milarepa elhatározta, hogy egész életét a meditációnak szenteli. Élelmet alig vett magához, csontig soványodott, ruhája leszakadt nyomorult testéről.

A környék lakosai hamarosan felfedezték, hogy egy közeli barlangban meztelen, mosdatlan és bűdös remete él. Körülvették, gúnyolták, ütlegettek. A szent azonban nem törődött velük. Saját maga szerzette énekeket énekelt, hogy meglágyítsa kemény szívüket. Akkor sem hagyta abba a szent énekek zengését, amikor rablók törtek rá, és elrejtett kincsét követelték tőle.

Milarepa nővére, aki éppen azon a vidéken utazott át, hallott a remetéről. Feltámadt benne a gyanú, hogy alighanem eltűnt testvérét lelta fel a barlanglakóban. Magához hívta Milarepa hajdani menyasszonyát, és együtt keresték fel a barlangot. Az elszörnyedés sikolya tört fel belőlük, amikor megpillantották a csontig soványodott, meztelen remetét. Hozzárohantak és megpróbálták rábeszélni, hagyjon fel öngyilkos életmódjával. Milarepa azonban csak mosolygott, és megpróbálta őket is a buddhista hit útjára téríteni.

Történt egyszer, hogy egy alamizsnagyűjtő útja alkalmával elesett, és összetörte adománygyűjtő agyagtálját. A hajdani varázslómester ekkor leült egy sziklakőre és gondolkodóba esett. Vajon helyes volt-e eddigi élete? A varázslás, a meditációk, a barlangi nyomorgás?

Ettől fogva nem ismerünk többé Milarepára: mintha megkettőződött volna a lelke. Egyik fele a misztikusé maradt, aki a megvilágosodás, a földi szenvedésektől való megszabadulás, a nirvána felé vezető utat keresi, másik fele a népi énekesé, aki dalaiban a vándorló szerzetesi életet dicséri, teli humorral és életigenléssel. Szívesen vett részt lakodalmakon, táncolt a falusiakkal, és nem vetette meg a sör élvezetét sem.

84 éves korában halt meg, a harmadik téli hónap 14-ik napján, hajnalhasadáskor, a Fa-nyúl évében. Amikor lelke elköltözött a földről, szivárvány jelent meg az égen, alatta lótuszvirág, szent jelekkel körülvéve. Tarka felhők szálltak a hegycsúcsok felett, égi kórus hangja zengett a mennyben. Szent füstölők illata töltötte be a levegőt, s még az istenek is megjelentek az emberek színe előtt. Igaz, hogy a különleges alkalomra való tekintettel nem viseltek ruhát, de a jelenlévők nem éreztek sem szégyent, sem pedig vágyat a dúsidomú istennők láttán. Csak a „megvilágosodás” és a földi szenvedésektől való megszabadulás vágya töltötte be a szíveket.

Így távozott a világból Milarepa, a nagy varázsló.

A sárgasüveges szekta

A varázslatokkal és démonhittel kevert buddhizmus - a vörössüveges lámaizmus - hosszú évszázadokig uralta Tibet vallási életét. Évszázadok múltával aztán a kezdetekben sem túlságosan egységes vallás darabjaira - egymással vetélkedő szektákra - hullott szét. A nagyobb kolostorok élén álló apátok, egyházi vezetők igyekeztek kisajátítani maguknak a lámaista egyház feletti uralmat, ami elkeseredett rivalizáláshoz és hatalmi küzdelemhez vezetett.

Tibet a XIII-XV. században több, egymással marakodó királyságra esett szét. A királyságok harcait csak bonyolította a kolostorok között folyó küzdelem. A vallási kérdések háttérbe szorultak; senkinek sem jutott ideje elmerülni imádkozni az istenek szobrai előtt. A „szelíd herceg tanítása”, amely a világból való menekülést és a nirvánába vezető út keresését hirdette, a világi hatalomért folytatott küzdelem eszközévé vált.

A kolostorokban a korábbinál is katasztrofálisabb állapotok uralkodnak. Valláserkölcsek még a nyomait sem lehetett felfedezni. Napirenden voltak a véres és vértelen orgiák, dühöngött a saktizmus, a kéj- és pénzsóvár szerzetesek rablóbandákat alapítottak, hogy lecsapjanak a kolostorok környékén élő lakosságra, elrabolva vagyonkáját, keservesen összegyűjtött élelmiszereit.

Ebben a morális zülléssel terhes időszakban született egy szerzetes, aki kísérletet tett az elfajult buddhizmus megreformálására.

A szerzetest, a sárgasüveges szekta megalapítóját, Congkapának hívták.

A Hagymavölgy fia

Congkapa nomád szülők gyermekeként jött a világra, egy Hagymavölgy nevű helyen, a Tűztyúk évében (1357). Mivel az idő tájt valamennyi tibeti családnak az volt a szíve vágya, hogy legalább egy fiúgyermekéből szerzetes legyen, a jóeszű fiúcskát már negyedik életévében a közeli kolostorba adták, hogy vörössüveges szerzetest neveljenek belőle.

A nomád életmódhoz szokott fiúcskának, bár szokatlan volt a kolostori élet, nem okozott nehézséget a szent szövegek és a kolostori előírások elsajátítása. Engedelmesen tűrte, hogy levágják a copfját és simára borotválják a fejét. Magára öltötte sáfránysárga köpenyét és fejét engedelmesen meghajtva nekikezdett a tanulásnak.

Nevelői ámulva tapasztalták, hogy az egyszerű, nomád pásztorcsalád gyermeke hihetetlen képességekkel rendelkezik. Nyolc éves korában elnyerte a „gecul” fokozatot, ami lehetőséget biztosított számára, hogy további tanulmányok után, igen fiatalon, teljes értékű szerzetessé szenteljék.

Már első kolostorában megismerkedett a buddhizmus alaptételeivel, a szent szutrákkal, de a varázstanokkal is. Mivel a vidéki kolostorban élő szerzetesek csak alig-alig rendelkeztek magasabb tudományos képesítéssel, jószemű mesterei úgy látták jónak, ha a nagyra hivatott fiúcskát a Lhasza közeli kolostorok valamelyikébe küldik.

Tanulmányait tanítói legnagyobb meglepődésére végezte. Tanult logikát és filozófiát; megismerkedett a nirvána eléréséhez vezető utakkal; a nirvána természetének magyarázataival; tanulta a tibeti nyelv nyelvtanát és szerkezetét; a tibeti gyógyászatot; tanulmányozta a csillagok mozgását és az ezekből levonható következtetéseket (csillagjóslás); barátságot kötött a matematika alapelveivel; sőt még verset írni is megtanult.

Volt valami azonban, ami még ezeknél is jobban vonzotta a közben szerzetessé szentelt fiatalembert: ez pedig a *tantrák*, a ráolvasások és varázsmondások tudománya, a mágia volt.

Mesterei, amikor felfedezték vonzalmát a veszélyes tanok iránt, megpróbálták másfelé terelni érdeklődését. Hasztalan. Congkapa arra hivatkozott, hogy csodálatos álmot látott: álmában megjelenő régi tanítómesterei rábeszéltek, hogy ismerkedjék meg a titkos tanokkal.

Avatott mestert könnyen sikerült találnia, hiszen a Lhasza környéki kolostorok telis-tele voltak varázslathoz jól értő lámákkal. Tanulmányaiban ugyanolyan jól haladt, mint korábban, amikor a buddhizmus szent könyveit tanulmányozta: hamarosan a titokzatos tanok, a varázslás és a mágia papjává avatták.

Ebben az időben már Tibet-szerte elismert személyiség volt, nemcsak vonzó egyénisége miatt, hanem azért is, mert a klasszikus-buddhista tanokban ugyanolyan jártasságot tanúsított, mint a varázslásban és a mágiában. Messze földről özönlöttek hozzá a tanítványok, hogy kövessék utasításait. 1410-ben, Lhaszától 40 kilométernyire délre, kolostort emeltetett, hogy megkezdje tanító tevékenységét. Kolostorát „örömben gazdag”-nak nevezte el.

Congkapa tevékenysége kezdetben arra irányult, hogy a hagyományos buddhista utat - a nirvánába vezető, meditációkon keresztül elérhető „megvilágosodást” - és a jóval rövidebb, varázslatok során át ugyancsak a nirvánába vezető utat egyesítse; mindkét elmélet hívői számára követhető hittételeket alkosson. Több száz kötet elméleti munka fűződik a mester és tanítványai nevéhez. Ő volt az első, aki létrehozta a varázsmondások által bejárható, nirvánába vezető út követésének elméletét és gyakorlatát.

Miután elméletileg megújította a vörössüveges lámaizmust - kirekesztve belőle a fekete mágiát -, újító tevékenységét kiterjesztette az egyház gyakorlati életére is.

A szerzetesek morális hanyatlásának és a kolostorok további züllésének megakadályozására bevezette a cölibátust, a papi nőtlenséget. Aki nem tudta betartani e kezdetben komoly ellenkezést kiváltó szabályt, kénytelen volt távozni a megreformált egyházból.

A kolostorok eddig szabados életrendjét megváltoztatandó szabályozta a liturgiát is: meghatározta az egyéni és kollektív imádságok idejét, az ünnepek rendjét, az ünneplés módját.

Mozgalma igen rövid idő alatt óriási sikereket ért el. Nem utolsósorban azért, mert a világi nemesek érdekeivel is egybeesett egy jól szervezett, fegyelmezett szerzetesközösség létrejötte. Egyre újabb és újabb adományok érkeztek a címére, s a sárga süveget öltött szerzetesek száma napról napra növekedett.

A kolostorokban lassan helyreállt a rend. A szerzetesi fegyelem megerősödött: az engedetleneket megbüntették, súlyos esetekben kizárták az egyházból. A vörössüveges szekták tagjai közül sokan átléptek az új vallásba, nem kis riadalmat okozva a régi szekta támogatóinak.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy a lámaizmus megtisztításának a folyamata hasonlított az európai reformációhoz. Bár kétségkívül vannak azonos vonásai, mégis, a sárgasüveges szekta (gelukpa) nem szakított olyan gyökeresen a régi hitvilággal, amint az első látásra tűnik. Az új szekta pantheonjában is ott nyüzsögnek a démonok, a természetfeletti lények; egyedül a fekete mágia tiltatott ki végérvényesen a kolostorokból. Továbbra is táncolták a démontáncokat; peregték az imamalmok és imahengerek; rémülettől eltorzult arcú hívők vetették a földre magukat a kegyetlen démonábrázolások előtt. Továbbra is harsány ordítózás kíséretében úzték ki a démonokat a betegek testéből, mindennapi gyógymód maradt a ráolvasás.

1419-ben, a disznó évében vált meg e földi világtól a nagy vallásújító, hogy elmerüljön a nirvánában. Testét bebalzsamozták, s ma is az általa alapított kolostorban nyugszik, immár hatodik évszázada. A Congkapa alapította sárgasüveges szekta tanai terjedtek el később a környező országokban, míg a vörössüvegesek száma állandóan fogyatkozik, s ma már csak néhány kolostor képviseli őket Tibet földjén.

II. A varázslók Tibetje

A nyugati és keleti források gyakran illetik a tibeti varázslást jóga névvel, a varázslást végrehajtókat pedig jógiként említik. A jóga első - legfőképpen Nyugaton használatos - értelmezése csak részben azonos azzal, amit jógának hívunk. Ez a bizonyos testnevelési és tornagyakorlatok összessége, amelynek célja az egészség megóvása. Elsősorban Indiában dívott és dívik, Tibetben nem használatos.

A jóga második értelme mind testi, mind pedig szellemi gyakorlatokat foglal magába. Célja, hogy a testet, a lelket és akaraterőt egyaránt megerősítse. A megreformált kolostorokban gyakorta találkozunk ez utóbbi értelmezés szerinti jógát gyakorlókkal.

A jóga harmadik értelmezése: olyan gyakorlatok összessége, amely arra irányul, hogy a gyakorlatozó mágikus erőre, okkult jelenségek előidézésére legyen képes.

Következő fejezeteinkben e harmadik értelmezéssel foglalkozunk.

Ki lehet varázsló?

Tibetben a fekete mágiát szinte kizárólag a bon-, illetve vörössüveges kolostorokban űzik. A sárgasüveges szekta szakított az ilyesféle varázslattal, olyannyira, hogy olyan esetekben, amikor a sárgasüveges szerzetesek megítélése szerint is némi varázslásra volt szükség, vörössüveges szerzeteseket hívtak kolostoraikba. A sárgasüvegesek addig szégyenlősen félrenéztek.

Néha-néha azért előfordult, hogy a sárga szekta egy-egy tagja is megismerkedett a titkos tudománnyal. Ha aztán ilyen szerzetes meghalt, a szigorú apátok utasítására ruháit és szent könyveit elégették, hogy nyoma se maradjon az eltévelyedőnek.

Mit tegyen hát az elszánt lélek, aki varázslatot akar tanulni?

Elsősorban is megfelelő mestert kell keresnie. A varázslat tanulásának legszigorúbb előírása ugyanis, hogy autodidakta módon senkinek sem szabad nekikezdenie. Ha megkísérli, csak varázskönyvek segítségével tökéletesíteni magát, a legnagyobb szerencsétlenséget idézheti a fejére. Olyan ez, mintha valaki házilag próbálna atombombát készíteni...

Tudni kell, hogy a titokzatos tanok leglényegesebb elemei kizárólag szájhagyomány útján terjednek: soha senki nem írta le őket, és ez szigorúan tiltva is van. A tiltás elővigyázatossági intézkedésként fogható fel: nehogy a titkos tudás illetéktelen kezekbe kerüljön!

Igen lényeges továbbá a fokozatosság elvének a betartása. A mesternek kell megállapítania, hogy tanítványa milyen előrehaladást ér el az elsajátítandó anyagban; fizikai és szellemi érettsége azon a szinten áll-e, hogy képes befogadni a titkos tanokat. Segítsége azért is rendkívül fontos, mert a varázslás lényegét tartalmazó szent iratok csak igen sűrítve tartalmazzák a tudnivalókat: az egyszerű olvasó számára érthetetlennek tűnnek.

Ha akad vállalkozó, aki megpróbálja elsajátítani a varázslás tudományát, elsősorban is be kell bizonyítania általános alkalmasságát. Emlékezzünk csak vissza Milarepa történetére! Ha korábban azt hittük, hogy mestere, Marpa merő szadizmusból építtetett házat vele és bontatta le minden alkalommal mielőtt még elkészült volna, tévedünk. A mesternek a tanítás megkezdése előtt meg kell bizonyosodnia jövőendő tanítványa állhatatosságáról, állóképességéről,

fizikai és szellemi alkalmasságáról. Erről pedig csak látszólag értelmetlennek tűnő, a lelket és a testet egyaránt igénybe vevő feladatok teljesítése során lehet meggyőződni.

A tanítványok többsége már az első megaláztatásokat és szenvedéseket sem képes elviselni: gyorsan szedi a sátorfáját és másutt, kevesebbet tudó, és éppen ezért kevesebbet is kívánó mesternél próbál szerencsét.

Vannak olyanok is, akik kiállják ugyan az első próbákat, de olyan állapotba kerülnek utána, hogy alkalmatlanokká válnak a további tanulásra. Emlékezzünk ismét Milarepára! Ha nem segít Marpa felesége, vagy ha sikerül az öngyilkossága, Milarepa nevére ma már senki sem emlékszik. Egy lesz azok közül, akik belepusztultak abba, hogy megkísérelték elsajátítani azt, amire csak nagyon kevesen képesek.

A varázslók tudománya. Tumo

Ha a tanítvány valóban olyan rejtett képességekkel rendelkezik, amelyek csak a mester segítségével fejleszthetők ki, megkezdődhet az oktatás. A növendéknek el kell sajátítania a teste feletti uralmat (jóga-technika): uralnia kell lélegzésének ritmusát, akaratától függően szabályozni szív működését. A mester feladata meghatározni az ehhez vezető gyakorlatok számát és milyenségét, a gyakorlás ütemét. Ha a mester úgy ítéli meg, hogy az elsajátított fokozat eléggé megalapozott, a tanuló egy lépcsőfokkal feljebb léphet.

A varázslás egyik legalacsonyabb foka a *tumo* képességének kifejlesztése, bár hihető szemtanú egy sem akad, aki valaha is látott volna olyan varázslót, aki képes lett volna a *tumo* gyakorlására.

A *tumo* lényege az, hogy a tibeti tél fagyában, félmeztelenül vagy egészen meztelenül barlangba zárt, meditáló szerzetes vagy varázsló, olyan lelki-fizikai hőt fejleszt testében, amely megóvjá a fagyhaláltól.

A *tumo* elmélete és technikai kivitelezése a következő: a tibeti medicina szerint az ember szervezetét sajátos energiahordozó-rendszer hálózza be (nem azonos az ér- és idegpályákkal!). A hordozórendszer egy baloldali, egy jobboldali és egy testközépen végighaladó főpályára oszlik. E főpályákról mellékpályák ágaznak le: ezekben áramlik az életenergia. A központi pálya az ún. életpálya; ennek sérülése vagy hibás működése halálhoz vezet.

A pályák bizonyos pontjain energiaközpontok helyezkednek el, amelyek a pályákban futó energiát koncentrálnak. Hét állomást ismerünk. A legalsó a „gyökérközpont”, amely az anus és a scrotum között helyezkedik el. Ez az életerő titkos forrása. Nem sokkal efölött található az a központ, amelytől a nemi erő függ, s amelynek a varázslásnál különösen nagy jelentősége van. Energiaközpont van a köldökben, a szívben, a gégefőben és a szemek fölött, a homlok közepén. Ez az a bizonyos harmadik szem, amelyről keleti és nyugati források oly sokat beszélnek.

A központokat egy, az agyban található hetedik központ irányítja, ellenőrzi és hangolja össze. A tanuló feladata az, hogy különböző gyakorlatok során annyi energiát halmozzon fel ezekben a központokban - a nemi centrum különösen nagy szerepet játszik a meleg kisugárzásában -, hogy adott esetben az összegyűjtött energia elegendő hővé alakulhasson át.

A szerzetesek elbeszélése szerint a hetekre vagy hónapokra jeges barlangba zárt, meditáló szerzetes képes a leghidegebb telet is elviselni anélkül, hogy fagyhalált halna vagy akár fagysérüléseket szenvedne. A lehetséges fiziológiai magyarázat szerint a meditáló valamiféle mesterséges lázt idéz elő magában, amely még a jeget is megolvasztja a környezetében.

S bár a tumo főleg nyugat-európai forrásokban, mint a tibeti varázslás és titkos tudományok nyilvánvaló példája és mint elfogadott tény szerepel, érdemes meghallgatnunk az egyik legilletékesebb szakember, M. Herrmanns véleményét, aki misszionáriusként majd' egész életét Tibetben töltötte.

A német misszionárius, aki hosszú évekig élt a vörössüveges varázslók környezetében, egyetlen alkalommal sem tudott tumót gyakorló varázslót megfigyelni. Sőt, egy szerzetes, aki maga is varázsló hírében állt, bevallotta, hogy maga sem tudta kifejleszteni magában a tumo tudományát, sőt egyetlen embert ismert csak, aki valóban képes volt rá, hogy éljen vele. Ez a varázsló saját mestere volt, aki tíz évet szentelt az életéből arra, hogy a tumo birtokába kerüljön.

Pedig a tumo a legkönnyebb varázslat, amivel egy valamirevaló varázslómesternek rendelkeznie kell.

Lebegés a levegőben

A tumónál sokkal nehezebb és hosszabb gyakorlást igénylő tudomány, amikor a mester megszabadul a nehézségi erőtől, felemelkedik a levegőbe, és tetszés szerinti helyre repül. Emlékezzünk ismét csak Milarepára, aki több alkalommal is keresztülszállt a Csomolungma felett. A hiedelem szerint a varázsló teljes testi valóságban repül; jól látható és a régi világban a jámbor tibetiek nem is igen lepődtek meg, ha egy-egy varázsló átszállt a fejük felett.

E varázslat fejlettebb formája a poba, amely már sokkal komolyabb felkészülést igényel.

A poba varázslat során a varázsló nemcsak arra képes, hogy fittyet hányjon a gravitációra, hanem arra is, hogy testét halottá tegye, míg lelke kiszabadul a test börtönéből, és tetszés szerinti helyre szárnyal. Ilyen esetekben a testből kiszabadult lélek láthatatlan, képes a föld bármely pontján megjelenni, de nemcsak a föld érhető el számára, hanem a csillagok is vagy az alvilág.

Egyes elképzelések szerint, ha a varázsló a pobát gyakorolja, lelke kettéválik egy magasabb és egy alacsonyabb rendű lélekre. A magasabb rendű az, amely kiszabadulva a test börtönéből szabadon szárnyal, az alacsonyabb rendű pedig csak arra ügyel, hogy az elhagyott test életben maradjon.

E varázslattal kapcsolatos elképzelések szerint a testből kilépett lélek materializálódhat, azaz fizikai formát vehet fel. E forma tökéletesen azonos azzal, amelyet az alacsonyabb rendű lélek tart életben. Így a test hasonmása jön létre, amely megkülönböztethetetlen az előbbtől. Ezzel magyarázható az a „jelenség”, hogy egy-egy ember egyszerre két helyen is képes jelen lenni.

A testből kiszabaduló lélekkel való manipulációknak ezzel azonban még nincs vége. A legmagasabb fokozat az, amikor a testből kiszabaduló lélek beköltözik egy halott testébe: akár emberébe, akár állatéba. Herrmanns idéz egy népszerű tibeti történetet, amely e varázslás veszélyeire hívja fel a figyelmet.

Történt egyszer, hogy egy királyfi és a király első miniszterének fia sétát tettek a palotához közeli erdőben. Sétájuk közben egy fészekalja madárfiókat pillantottak meg, amint anyjuk szeretettel táplálta őket. Hirtelen ragadozómadár csapott le az égből megölve az anyamadarat. A két barát, de különösen a királyfi, elszörnyedve figyelte a jelenetet és arra gondolt, hogy a madárfiókák hamarosan éhen fognak halni, hiszen nincs aki táplálja őket.

A királyfi szívét elöntötte a bánat és az együttérzés. Gondolt egy merészet és úgy határozott, hogy itt az ideje felhasználni mágikus képességeit, amelyeket már régen kifejlesztettek benne

apja varázslómesterei. Megkérte barátját, hogy amíg ő kiszabadítja lelkét testének rabságából s a lélek elhagyja lakóhelyét, vigyázzon árva testére. Végigzuhan a földön: lelke kiszállt a testéből és beleköltözött az anyamadár üresen maradt hullájába.

Az anyamadár „feléledt”: ismét táplálni kezdte fiókáit. A királyfi teste ezalatt látszólag élet-telenül hevert az erdő fái alatt.

A miniszter fia, aki szintén messze jutott a varázslás tudományában, nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy kipróbálja képességeit; gyorsan beleköltöztette lelkét a királyfi magára hagyott testébe. S hogy ennek az átváltozásnak nemcsak kíváncsisága volt az oka, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy azonnal összeszűrte a levelet a királyfi feleségével, akivel már régóta szeretett volna intim kapcsolatba kerülni.

Mekkora volt szegény királyfink meglepetése és csalódása, amikor vissza akarván költözni saját testébe, már „lakottnak” találta. Mit tehetett egyebet - ha nem akart örökké madár maradni -, mint hogy lelkét a miniszterfi elhagyott testébe költöztette. Csak hosszadalmas kalandok árán sikerült végül is győzedelmeskednie az igazságnak: a királyfi lelke visszatérhetett saját testébe.

Hasonló történetek forognak közszájon Tibetben Marpáról, Milarepa tanítómesteréről is. Naropa, Marpa mestere, azt tanácsolta tanítványának, hogy a legtitkosabb tudást ne adja tovább senki másnak, csak Milarepának, aki szerfölött megnyerte Naropa tetszését. Marpa azonban nem hallgatott mestere tanácsára; megtanította e mágiára saját fiát is, aki pedig semmiféle különösebb mágikus képességgel nem rendelkezett.

A mágia elsajátítása olyannyira megviselte Marpa fiának testét és lelkét, hogy egy napon hirtelen elköltözött az árnyékvilágból. Hiába próbált a szerencsétlen haldokló új test után nézni, azokban a napokban senki nem halt meg a környéken, akinek magára hagyott testébe beköltözhetett volna.

Nem messze Marpa házától, ahol a holttestet felravatalozták, dögölt galamb hevert az úton, s a boldogtalan, bolyongó lélek mi mást tehetett volna, mint hogy beleköltözött a madár tetemébe. A „dögölt” galamb megrázta magát és felröppent a levegőbe.

Marpa titkos tudásával nyomon követte az eseményeket, és arra utasította fia lelkét, hogy ne habozzon sokáig, repüljön Indiába, keressen fel halottégető helyeket, ahol bőven találhat magának új testet.

Repült a galamb, meg sem állt a Gangesz partjáiig. Egy csoport gyászoló éppen halotti máglyát épített egy brahman-családból származó gazdag fiatalembernek, aki röviddel azelőtt vált meg az életétől.

A gyászolók éppen meggyújtani készültek a halotti máglyát, amikor arra figyeltek fel, hogy egy galamb lecsapott az égből, hármat turbékolt, majd élettelenül hullott a földre. A „halott” brahmanfi ugyanakkor felült a máglyán és csodálkozva tekintett szét. Ettől az időtől kezdve új nevet kapott: *Tipo*, azaz galamb, s ha a legendáknak hinni lehet, híres és nagytudású jógi lett belőle.

Tibeti legendák szerint a lélek más testébe költözésének tudományát sok-sok évszázaddal ezelőtt indiai szerzetesek terjesztették el az országban.

Az ellenség megölésének varázslata

Herrmanns német misszionárius, a mágia és a varázslás kitűnő ismerője, egy alkalommal Rongbu vidékén, a varázslók kedvelt tartózkodási helyén felkeresett egy öreg bon-papot. A varázsló házában annak fia fogadta, leültette, megvendégelte és kedvesen elbeszélgetett vele. Mivel a misszionárius elsősorban az apjával szeretett volna szót váltani, megkérte az ifjút, hogy jelentse be a varázslónak. A fiú elmondta, hogy apja éppen a szomszédos templomban igen fontos szertartást végez, s amíg a szertartás tart, senkinek sem szabad zavarnia. Herrmanns kérdésére, hogy meddig tart a szertartás a fiatalember azt válaszolta, hogy akár napokig is elhúzódhat.

A misszionáriusnak nem volt sok ideje, ezért cselhez folyamodott. Előhúzott a zsebéből egy fényképet, amely együtt ábrázolta a pancsen lámával (a dalai láma után következő egyházi méltóság), és beküldte az öreg varázslóhoz. Néhány perc múlva megérkezett a válasz, hogy az idegen országból érkezett „láma” beléphet a bon-templomba.

Herrmanns akkor lepődött meg igazán, amikor észrevette, hogy milyen szertartás közepébe csöppent. Az öreg bonvarázsló bevallotta neki, hogy nem messze a falutól, él a hegyek között egy becsstelen tolvaj, aki néhány nappal ezelőtt hét lovat lopott az öreg méneséből. Most éppen azon munkálkodik, hogy megölje a rablót.

Herrmanns kíváncsi kérdésére a bon-pap részletesen elmagyarázta az ellenség megölésének varázslatát. Legelőször vízzel összegyúrt lisztből kb. 60 cm nagyságú emberfigurát kell készíteni. El kell rejteni benne valamit annak tulajdonából, akit meg akarunk ölni. Ez lehet ruhadarab - jelen esetben a tolvaj elvesztett selyemkendője -, de lehet a megölni kívánt személy levágott körme vagy hajának néhány szála is. A tibetiek óvakodnak is tőle, hogy hajuk vagy körmük idegen ember birtokába jusson. Herrmanns megemlíti, hogy amikor antropológiai vizsgálatokat végzett, s ezekhez hajra is szüksége volt, nem akadt tibeti, aki önként hajlandó lett volna akárcsak néhány szál haját is odaadni a kíváncsi tudósnak.

Amikor a téztafigura varázslatra kész, belsejében a tolvaj tartozékával, megkezdődhet a tézta felélesztésének misztériuma. Tapasztalt varázslónak nem nehéz feladat belecsalni az illető lelkének egy darabját. S amikor az valóban beleköltözött, ugyancsak egyszerű dolog véglegesen bezárni a figura belsejébe.

Ha a lélek már a téztafigurában van, elkezdődhet a varázslat. Ráolvasások és misztikus kézmozdulatok hatására a téztafigura „feléled”: a megölni kívánt ellenség másává válik. Erejének nagy része, vagy akár az egész, beleszáll a figurába.

Amint a bon-varázsló „életre keltette” a téztafigurát, felemelte, s egy zsinórral fogva felakasztotta az imaterem mennyezetére. A zsinór végét a figura nyakára kötötte, s addig mesterkedett, míg ellensége hasonmása fejjel lefelé ott nem lógott varázslóasztala fölött.

Az asztalkán ott heverték legkedvesebb varázsszerszámai: imádságoskönyvek, szertartás-csengő, végül egy kés, amelynek nyele emberi lábszárcsontból készült.

A varázsló ekkor ruhája fölé hópárduc prémjével kivarrt bő köpönyeget húzott, fejére jakfarkból készített, különleges fejfedőt tett. Herrmanns megjegyzi, hogy a fejfedő jakszöre nyilvánvalóan a mágikus erőt testesíti meg, s Sámson történetére emlékeztette, akinek ereje köztudottan hosszú hajában volt.

A varázslómester letérdelt asztalkája előtti imaszőnyegére, s recitálni kezdte az ellenség megölésének szent szövegeit. Amikor befejezte, hangos kiáltásokkal védőszellemeit és a jóindulatú démonokat hívta segítségül. Kérte az óriási *kjung* madarat, a kígyók ősi ellenségét, hogy szánja meg és hatalmas csőrével, borotvaéles tollával oltsa ki ellensége életét; kérte a

tigris hátán lovagló, félelmetes démonistenséget, hogy tigrisével tépesse szét a becestelen tolvajt.

A megfelelő részekhez - kérésekhez vagy fenyegetésekhez - érve a démonidéző jobb kezébe ragadta törét, fenyegetően meglóbálta a levegőben, míg bal kezével megrázta a varázscsengőt. Az egész ceremónia alatt kifeszített zsinór biztosította a kapcsolatot a varázsló és a tésztafigura között, hogy a varázserő a zsinóron át egy szempillantás alatt beáramolhasson a rablót jelképező tésztafigurába.

A rítus befejezéseként a varázsló szimbolikusan végrehajtotta az ellenség megölésének varázslatát. Leeresztette a figurát a földre, hasára térdelt és varázstörével keresztülszúrta a szívét. Ezután, mint aki jól végezte dolgát, apró darabokra szabdalta szét gyűlölt ellensége „megtestesülését”. Bosszútól eltelve gyűjtötte össze a tészta darabokat, kisietett velük a templom udvarára és a tetőn gyülekező ragadozómadarak eledeleül vetette őket. A madarak hangos kiáltozással vették körbe a csemegét, s nem törődve azzal, hogy tulajdonképpen egy hegyi rabló testét eszik, örömteli vijjogással fogyasztották el a tészta darabokat.

A varázslómester elégedetten szemlélte művét, és meggyőződéssel dörmögte, hogy a rabló hamarosan megbetegszik és belehal betegségébe.

Egy másik varázslómester, akivel a német misszionárius szoros barátságot kötött, figyelmeztette, hogy nem minden varázslat hatásos, csak az, amelyikben a varázsló maga is komolyan hisz. Ha hite nem elég erős, a varázslat hatástalan marad.

Herrmanns szerint a tibetiek annyira meg vannak győződve a mágia hatásosságáról, hogy egyesek amikor tudomást szereznek az ellenük végrehajtott varázslatról szörnyethalnak a rémülettől. Ez magyarázná azokat az állítólagos regisztrált eseteket, amelyek a delikvens halálával végeztek.

A varázslat természetesen csak akkor igazán eredményes, ha az elvarázsolts személy tehetetlen. Ha azonban ő egy másik varázslóhoz fordul, aki ellenvarázslatot készít, a dolog egyszerűen igen bonyolulttá válik. Az ellenség megölésének varázslata átalakul két varázslómester párviadalává, s ki tudná előre megmondani, melyikük lesz a győztes.

Időjárás-varázslatok

Tibet a démonok és ártó lények kedvenc lakóhelye. Hágók tetején, hegyek csúcsain, sziklák mögött gonosz lelkek leselkednek az utasokra, hogy felfalják őket. Hogyne lenne hát szükség démonűző varázslókra és varázslatokra, amelyek kihúzhatják az egyszerű tibetit a pácból, ha idejében felismeri ellenségét és megteszi ellene a megfelelő óvintézkedéseket.

A rettenetet keltő természeti jelenségeket is démonok és ártó lelkek idézik elő. Ki kételkedne benne, hogy nem a gonosz Zarin az, aki megkísérli elnyelni az égitesteket nap- vagy holdfogyatkozáskor?

Tibet sajátos földrajzi helyzeténél fogva igen gyakran ki van téve olyan hatalmas jégveréseknek, amelyeket Európában el sem tudunk képzelni. Nyilvánvaló, hogy a jégverés gonosz hatalmak praktikáinak köszönhető, amint azt Milarepa életrajzának ismertetésekor magunk is tapasztaltuk.

A tibeti földművesek pontosan tudják, hogy melyek a jégveréstől legjobban fenyegetett vidékek, ezért ezekre a helyekre „démonelhárító” készüléket telepítenek. Hogy a készülék hatásosan működhessék, emberáldozattal kell megnövelni erejét. Az illetékes falu lakosai közösen vásárolnak egy kisgyereket vagy egy nyomorékot, esetleg egy vakot, akiket élve

eltemetnek a készítenő elhárító-készülék alá. A készülék maga többnyire kőoszlop, amelynek oldalára mágikus jeleket vésnek.

Az oszlopokat - mert néha egész oszlopsorról van szó - úgy helyezik el, hogy az ártó démonok ne találhassanak bejárást a gabonaföldekhez. Minden év áprilisában, amikor megkezdődik a jégverés időszaka, ismételten megszentelik az oszlopokat.

Herrmanns megemlíti, hogy a megszentelési ünnepeken gyakorta mutogatják azoknak a sárkányoknak a maradványait, amelyek esőt és vihart fakasztanak. Óriási csontokat: bordákat, lábszárcsontokat és hatalmas koponyákat. A tibetiek szerint hatásos gyógyszer készíthető belőlük. A misszionárius, bár maga még nem látott ilyeneket, valószínűnek tartja, hogy őslények csontjairól lehet szó, amelyeket Kínában sárkánycsontoknak tartanak.

Az elhárító-berendezés fontos része a fából kivágott *hollófigura*.

A tibetiek hiedelme szerint a villámcsapásokat egy óriási madár, a villám- és mennydörgésmadár idézi elő. Mivel a mitikus madarat gyakran hollónak képzelik, az a hiedelem járja, hogy oda, ahol holló fészkel, nem csap villám (Holló a hollónak nem vájja ki a szemét!).

A démonelhárításhoz természetesen kell egy varázsló is, aki árgus szemekkel őrökdi a természet rendje felett. Ha észreveszi, hogy a távoli égen vészterhes felhők gyülekeznek, nyomban munkához lát. Berohan kunyhójába varázsszerszámaiért: kezébe veszi varázsdobját, varázskését és fenyegető arccal megkísérli elűzni a jégverés démonát. Rettegett varázsszavak hagyják el az ajkát, dobja tompán kong, s amikor a fekete felhők egyre inkább elborítják az eget, varázstörével feléjük szurkál.

Gyakran megtörténik, hogy a varázslás sikerrel jár: a megfélemlített felhők, bennük a gonosz démonnal, elhúznak a termőföldek felett, és másutt, ahol kevésbé hatásos a mágus varázslata, szórják le kegyetlen terhüket. A győztes varázsló fürdik a népszerűségben. A hálás földművesek megtöltik kunyhóját minden földi jóval: étellel, itallal, ruhákkal. Ilyenkor érzi igazán, hogy érdemes varázslónak lenni.

De jaj annak a varázslónak, akit kudarc ér! Ha a fekete felhőkben ülő démon fittyet hány a fenyegető szavaknak és a varázskés hegye sem rettent meg, a jégverés megsemmisíti a parasztok egész évi munkáját. A csalódott tibetiek haragja ilyenkor a tehetetlen varázsló ellen fordul. Ha nemcsak okos, hanem ügyes is, sikerül elkerülnie a népharagot. Veszi varázssüvegét és eltűnik a hegyek árnyékában. Ha viszont nem elég fürge, el kell szenvednie a jól megérdemelt ütlegetet.

Tibetben tevékenykedett német misszionáriusok szerint a jégverés elhárításának varázslatát még a tibeti határvidéken lakó kínaiak is eltanulták az őslakosságtól. S mivel nekik nem voltak varázslóik, szükség esetén tibeti bon-papokat hívtak segítségül.

Herrmanns elmond egy történetet, amely egy kis keresztény közösség szomszédságában esett meg, s amelynek ő is szem- és fültanúja volt. A keresztény falu melletti lámaista településen a parasztok közeledni érezvén a jégverés időszakát bon-papot fogadtak, hogy őrizze termésüket. A bon-pap végre is hajtotta az ilyenkor szokásos varázslatokat, s a fekete jégfelhők megrémülve a varázskés hegyétől, messzire elkerülték az árpa- és kölesföldeket. A bon-po tejben-vajban fürdött: nem volt boldogabb varázsló nála Tibet széles földjén.

A gonosz démonok azonban megsokallhatták a varázsló szerencsáját, mert akcióba léptek. Ekkor még semmi nem látszott az égen, felhőnek nyoma sem volt, s az elégedett parasztok kitűzték az aratás időpontját. Az elszemtelenedett bon-po azonban nem nyughatott; szerencsésjétől és varázstudományától eltelve rábeszélte a falusiakat, hogy csak két nappal később arassanak, egy „szerencsés” napon.

A parasztok hallgattak a varázslóra, s ahelyett hogy rögvess nekiálltak volna az aratásnak, várták a kijelölt időt. Kár volt. Éppen az aratás előtti délutánon fekete felhők gyülekeztek az égen; hatalmas villámlás és dörgés közepette jégeső zúdult a vetésre. A kétségbeesett bon-po hiába verte dobját, riogatta a démonokat félelmetesebbnél félelmetesebb varázsmondásokkal, hiába szurkált törével a fellegek felé, nem volt foganatja. A jég megsemmisítette a termést.

Az elkeseredett parasztok felkerekedtek, hogy az addig ugyancsak tisztelt varázslónak el-
lássák a baját; hűlt helyén kívül azonban nem találtak mást a kunyhójában. Még a jégverés délutánján, nem törődve esővel, jéggel, más vidékre osont, gabonát őrizni.

Az Égi Kutya

A tibeti gyerekekre különösképpen veszélyes démonok legveszélyesebbike az *Égi Kutya* (Tejút). Hogy ártó tevékenységét közömbösíthessék, ugyancsak varázslóra van szükség. A falu környékén démonelhárító szerkezeteket állítanak fel, s a legmagasabb oszlop tetejére kitömött kecskebakot állítanak. A kecskebak első lábaival felajzott íjat szorongat. A nyíl-
vessző hegye az égre irányul. Az Égi Kutya, ha meglátja a feléje néző nyílhegyet, természetesen tartózkodik tőle, hogy abból a faluból keressen magának gyermekáldozatot.

A betegségdémonok elűzése

A tibetiek a betegségeket is démonok, ártó lelkek manipulációinak tartják. Különösen rette-
gett kór a pestis. Elhárításának kedvelt módja, hogy egy tüdőpestisben megdöglött jak tüdejéből levágnak egy darabot, selyembe csomagolják, a selyemre varázsmondásokat írnak, majd a csomagocskát felakasztják a ház vagy a sátor bejárata fölé. A pestist okozó démon messziről megérzi a pestis szagát és azt hívén, hogy a ház lakói már úgyis elkapták a ragályt, továbbáll.

A macskadémon

A tibeti házakban és kunyhókban lapuló számtalan természetfölötti lény - kopogó kísértet, háziszellem - között egészen különös helyet foglal el a macskadémon.

A démon, amint neve is mutatja, macska alakjában él. Boldog lehet az a család, amelyhez be-
szállásolja magát, mivel gondoskodik kiválasztottjai boldogulásáról. Ahol lakik, oda bekö-
szönt a gazdagság és a jólét.

Másrésről viszont a macskadémonnak szigorú feltételei vannak. Mivel feltehetően hímnemű, kizárólag nők kegyét keresi. Rettenetesen féltékeny; nem tűri, hogy a kiválasztott nő nemi érintkezést folytasson férfival, még abban az esetben sem, ha férjezett. Ha mégis megtörténne a dolog, a macskadémon kegyetlen bosszút áll szerelme hűtlen tárgyán.

Történt egyszer, hogy a macskadémon beköltözött egy házba, s szerelméül választott egy asszonyt, aki történetesen éppen özvegy volt. A démon a konyha egyik sarkában lakott. A háziak gyakran látták, amint időről időre keresztülsuhant a konyhán. Kezdetben nemigen bánták a jelenlétét, hiszen gazdagságuk egy csapásra megnövekedett: szerencséivel beérett a termés, s a falu jómódú gazdái közé emelkedtek.

Az özvegyasszony azonban hirtelen meghalt, s a macskadémonnak választani kellett a távozás vagy a maradás között. Úgy határozott, hogy marad, mivel beleszeretett a család legidősebb lányába, aki éppen menyasszony volt. Hamarosan megtörtént az esküvő; a fiatalasszony elhagyta a szülői házat; férje szüleihez költözött. A macskadémon ide is követte, tudomására hozva, hogyha a férjével nemi érintkezést folytat vagy ha csak egy ágyban is alszik vele, rettenetesen bosszút áll.

A mit sem sejtő férjet kellemetlen meglepetés érte, amikor házaseletet akart élni a feleségével. Az ifjú asszony semmiképpen sem akart kötélnek állni. Végül is kénytelen volt elmondani férjének az igazságot: a macskadémon követi bármerre is menjen.

A fiatal férj fűtült a gazdagságra, ha a jólét és a férji örömök között kellett választania; felke-rekedett hát, és meg sem állt a közeli kolostorig, amelyben sárgasüveges szerzetesek éltek. Ajándékok átadása után arra kérte őket, hogy üzzék el házából boldogtalanságának kútfejét.

A magabiztos démonűző szerzetesek felkerekedtek, visszakísérték a póruljárt férjet falujába, s a ház udvarába érve nekiálltak végrehajtani a „macskadémon kiűzésének varázslatát”.

Imák és varázsmondások kíséretében térszövegű piramisforma építményt emeltek; démonűző formulákkal arra kényszerítették a macskadémost, hogy költözzék bele a piramisba. Amikor úgy érezték, hogy belekényszerült, megragadták a térszövegű piramist, kivitték az udvarra és ágakból készített máglyára helyezve meggyújtották.

Ujjongva állták körül a lobogó máglyát: peregetek a koponyából készített dobok, lengtek az imázslók, harsogtak a kagylókürtök: a kegyetlen démon megsemmisült. A szerzetesek ajándékokkal gazdagon megrakodva tértek vissza kolostorukba.

Talán valami hiba lehetett a varázslatban, talán a démon bizonyult ügyesebbnek a kelleténél, mindenesetre nem sikerült elpusztítaniuk. Ott lapult továbbra is a konyha sötét szegletében és bosszúra szomjasan várta a kedvező alkalmat. Előbb az őt elűzni kívánó szerzetesek után eredt, egészen a kolostorig követte őket és be is költözött volna velük együtt, hogy egyenként megölje őket, ha el nem riasztják a kolostor épülete körül felállított démoncsapdák. Egész napon át a kolostor körül keringett bosszúvágytól égve, és ezerszer is megpróbált átosonni a csapdák között, de a démonriasztók megtették a hatásukat: ezeregyedszer is visszaretent a csapdákra erősített selyemdarabkákra írt imádságoktól és varázsszavaktól.

Nem volt mit tenni, visszaosont a konyhába régi lakhelyére. Mekkora volt aztán megdöbbenése és dühe, amikor észrevette, hogy a ház gazdája és ifjú felesége kihasználta távollétét: megtörtént az, amit annyira tiltott.

A démon eszét veszítette a féltékenységtől. Villámgyorsan beköltözött a fiatalasszony testébe, aki az éjszaka kellős közepén felébredt, s a gonosztól megszállva kiszállt a hitvesi ágyból, felkapott egy kést a konyhaasztalról és édesdeden alvó férje szívébe döfte. Aztán, mint aki jól végezte dolgát, visszafeküdt vérbefagyva heverő férje mellé és elaludt.

Így találták másnap reggel a családtagok az ifjú párt. A fiatalasszony semmire nem emlékezett, tagadta, hogy felkelt volna éjszaka, és hogy ő követte volna el a rémtettet. A többiek azonban pontosan tudták, miről van szó. Felpakolták egy jak hátára és visszaküldték szülei házába. A macskadémon természetesen oda is követte, így a férfi családjának nem volt többé oka félelemre.

Herrmanns elbeszél egy másik történetet is, amelynek maga is tanúja volt, és sikerült a „főszereplőt” kikérdeznie és megvizsgálnia.

A környezetében élő tibetiek mesélték egyszer, hogy nem messze, egy faluban élt egy 16 éves leány, akit megszálltak a szellemek. Betegsége abban mutatkozott meg, hogy trágárul beszélt,

félre nem érhető jeleket mutogatott, és néha teljesen meztelenül járkált a környéken. Rokonai a közeli kolostorhoz fordultak segítségért ördögűző szerzeteseket kérve. A lámák annak rendje és módja szerint végre is hajtották a szertartást, úgy látszott sikerrel, mivel a lány egész idő alatt békésen üldögélt a kemencén. Amikor azonban ajándékokkal megrakodva elindultak hazafelé, eléjük penderült és kigúnyolta őket. Tudatlan ostobáknak nevezte a szorgos szerzeteseket, és biztosította őket, hogy a démon még benne van.

A sárgasapkasok nem tehettek mást, szégyenkezve visszasomfordáltak kolostorukba.

Herrmanns később meggyőződött róla, hogy a lány ördögtől való megszállottsága nyomtalanul elmúlt; feltehetően pubertás kori idegrendszeri zavarokkal volt magyarázható furcsa viselkedése.

Mit hoz az új év?

A tibeti varázslóknak ahhoz is érteniük kell, hogy az egyszerű lakosságnak megjósolják a jövőt. A jövő biztos ismeretében ugyanis kellemesebbé lehet igazítani a jelent.

A német misszionárius éppen újév idején érkezett a messze földön híres kolostorhoz, amely többek között arról is nevezetes volt, hogy minden évben megrendezték benne az újévi jóslás ceremóniáját.

Élt a kolostor udvarában a lámák időleges alkalmazottjaként egy asszony, aki kitűnő médiumnak bizonyult. Meghatározott időnként démon költözött a testébe, hogy száján keresztül közölje az emberekkel a jövőt.

Az újévi jóslatra az új év első holdtöltéjének napján került sor. Herrmannst az a megtiszteltetés érte, hogy nemcsak részt vehetett a jóslási ceremónián, hanem fényképeket is készíthetett róla.

A szertartásra a templom imatermében került sor. A főhelyen szokás szerint a főláma foglalt helyet, a médium egy alacsony ülőhelyen, vele szemben. Amikor mindketten leültek, megszólaltak a kürtök és a szerzetesek kórusa, amely az ilyenkor szokásos démonidéző imákat recitálta. A hatalmas, havasi kúrhöz hasonló templomi kürt hangja, a dobok pergése, a csengők csilingelése, a kagylókürtök riogása olyan feszült hangulatot teremtett, hogy még az európai misszionárius is hatása alá került.

A terem közepén annak a démonnak a szobra állt, akitől a jóslatot várták. Még zengett a kürtök hangja és a kórus, amikor a médiumra díszes ruhát adtak, fejére fejfedőt tettek. Az ünnepi koronát drágakövek és szent mondások ékesítették. A médium kezében egy körülbelül két méter hosszú varázсныílvessző csillogott, hegyével a padló felé fordítva. A dobok hangja fortisszimóig erősödött, a kagylókürtök rikoltása fület hasogatott, a szerzetesek kórusa egyre szaggatottabbá és érthetlenebbé vált. A felfokozott, csodára kész hangulatban kitárult az imaterem ajtaja és két, ördögnek öltözött szerzetes lépett be rajta. Fejükön ördögálarc, ruhájuk az ördögökét utánozta.

A misszionárius kénytelen volt székébe kapaszkodni, mert a táncosok megjelenésekor megmagyarázhatatlan vonzás kerítette hatalmába, amely arra készítette, hogy emelkedjék fel és kerekedjék ő is táncra.

Egy szerzetes ekkor a kezében tartott, izzó szénnel teli edényre cipruságakat vetett. A termet kellemes, bódulatot idéző füst töltötte be. Ezzel a füstölgő edénnyel közelítette meg a médiumot, aki mozdulatlanul, szemait a levegőbe meresztve ült a helyén. Arcából kiszaladt a

vér, hófehér volt, mint a frissen hullott hó. Fejét lassan lehajtotta, mintha engedélyt adott volna a szerzetesnek a közeledésre.

A szerzetes a füstölgő tálat a médium orra alá tartotta. A médium válla megremegett, majd egész felső teste hullámszerűen kezdett. Fejét előre- majd hátravetette, végül a mennyezetre meredt, mintha megpillantott volna valamit a levegőben.

Vértelen ajkai közül elővillantak fogai. Sziszegett és suttogott: nyála a padlóra fröccsent. Teste remegett, mintha hideg rázta volna, a nyílvesző is táncot járt a kezében. A jelek azt mutatták, hogy a démon beleköltözött a testébe.

A kijelölt szerzetesek közel hajoltak hozzá: megkísérelték megérteni azokat a szótöredékeket, amelyek elhagyták az ajkát. Közben elhallgattak a dobok és az ördögnek öltözött lámák is eltűntek a színről.

Ahogy a médium elmondta jóslatát, a szerzetesek óvatosan kivették kezéből a varázsvesszőt, levették varázsköpenyét. A ceremónia véget ért. A lámák és az összegyűlt kíváncsiskodók visszavonultak. A halálsápadt és elcsigázott médium a rá vigyázó szerzetesektől kísérvé visszatért a templomudvarba.

Amint a misszionárius később megtudta, a jóslat éppen olyan volt, mint a jóslatok általában, évezredek óta a világ minden táján. Töredékes, nehezen értelmezhető. Így is lehetett érteni, meg úgy is. Az is lehet, hogy szerencsés lesz az új év, de az is lehet, hogy szerencsétlen. Kinek így, kinek úgy...

Herrmanns évekkel később meglátogatta a médiumot, megmutatta neki a fényképeket, amelyeket a jóslat alatt készített. A médium hálából elmondta neki, hogy a démonidézés képessége családi örökség: egyik nőági rokona volt híres démonidéző, annak halála után szállt rá a „tudás”.

A misszionáriusra nem gyakorolt különösebb hatást a nő: neuraszténias beteg benyomását keltette. Mindazonáltal szívesen válaszolt Herrmanns kérdéseire. Elmondta, hogy amikor a szellem beleszáll, úgy érzi, mintha ellenállhatatlan erő kerítené hatalmába. Amikor a levegőbe mered, nem lát semmit, hiszen a démon láthatatlan. Ennek ellenére többször is előfordult már, hogy mintha egy női alak körvonalai tűntek volna fel szemei előtt. Azután ő tett fel kérdéseket Herrmannsnak, főleg azzal kapcsolatban, hogy milyen feljegyzéseket készített a szeánsz alatt. Kérdéseiből kiderült, hogy mindent pontosan megfigyelt, még akkor is, amikor látszólag csukva volt a szeme. Herrmanns meggyőződött róla, hogy egyáltalán nem volt transzállapotban.

Egy másik kolostorban ettől némiképpen eltérő módon zajlott le az újévi jóslat. Itt a médium egy szerzetes volt, aki ugyancsak hosszú varázsnílveszőt szorongatott a kezében. Amikor a démon belésszállt, a vessző hegye betűkhöz hasonló ábrákat karcolt a porba. A varázslathoz értő szerzetesek a betűk formájából próbálták meg kitalálni, mit hoz Tibet számára a jövő.

Ahhoz, hogy valaki médiummá váljék - amint azt első példánk is mutatta -, nem szükséges varázslónak lennie, sőt még tanulnia sem kell. Médiummá lehet férfi és nő, szerzetes és világi egyén, akiben megvan a képesség, hogy maga elé tudja idézni a démonokat és lelkeket.

Herrmanns és mások vizsgálatai szerint a médiumok ritkán egészséges emberek. Lelki életük rendkívül labilis.

A démonidézők között vannak olyan „képzett”, „tanult” démonfogók, akik a démonúzás mesterségét egészen magas fokra fejlesztették. Tudásuk össze sem hasonlítható a sárgasapkás amatőrökével, akik tésztapiramisba próbálták becsalni a macskadémont. Ők igazi démonfogók, ügyesek és könyörtelenek (a démonokkal szemben).

Óriási előnyük, hogy látják is a démonokat, nemcsak érzik őket. Képesek a gyanútlan ártó lényeket egy edénybe vagy palackba zárni, a lepecsételt palackot vízbe vetni vagy földbe ásni.

A föld démonainak elűzése

Ázsia-szerte elterjedt hiedelem a földben lakó démonoknak, a föld urainak a léte (szabdag). Ha egy meghatározott helyen épületet, főleg templomot akarnak emelni, le kell győzni a földben lakó szellemet és el kell űzni az építkezés alól.

A varázslással megbízott személynek először meg kell győződnie, hogy a hely egyáltalán alkalmas-e templom építésére. Erre a célra speciális földdémon-űző szakkönyvek állnak rendelkezésére.

Ha a könyvek szerint a hely alkalmas, következhet a földdarab urának elűzése. Ha ez nem történne meg, a templom szerencsétlenséget hozna a benne imádkozókra vagy egyáltalán fel sem épülne.

Padmaszambhava mester, amikor első templomát építette Lhasza környékén, miután meggyőződött róla, hogy a kijelölt hely megfelel a célnak, maga hajtotta végre a föld urait kiűző varázslatot. Kiválasztott 50 nemesi ifjút és leányt, olyan családokból, amelyekben vagy hat lány vagy hat fiúgyermek volt. Az 50 gyermek kezébe szenteltvízzel teli drágaköveket adott. Az áldozók meglocsolták a szent folyadékkal a templom földjét, majd a mester varázstörével többször is a földbe szúrt, hogy elriassa a szellemet.

A lhászai démonok azonban túlságosan is szívósak voltak, vagy a varázslat nem bizonyult elég hatásosnak, mindenesetre ami nappal épült, azt éjszaka lebontották és elhordták, a falak megrepedeztek, a szerszámok táncot jártak az építők kezében.

Padmaszambhava azonban nem az a varázsló volt, aki hagyta volna legyőzetni magát egy-két démontól. További szorgos vizsgálattal kiderítette, hogy a tervezett templom alatt a mélyben egy tó rejtőzik. A mester most már pontosan tudta, mit kell tennie. Új és eddiginél hatásosabb módszerrel kiűzte a szellemet, aki erre kénytelen volt átköltözni egy másik tóba.

Sárkány és víziszörny

A tibeti hiedelemvilágban fontos szerepet játszanak a *lu-démonok* vagy sárkányok. A lu felsőteste emberé, testének középső része kígyóé, farka kígyófarok. A luk tavakban vagy források mélyén élnek, és csak abban az esetben adnak vizet a környező lakosoknak, ha azok áldozatokkal elnyerik jóindulatukat.

A sárkányok közé tartoznak a vízitündérek is, akik, legalábbis ha földi halandó látja őket, csodaszépek. Szépségük azonban csalóka, ahogy egy régi tibeti krónikarészlet is bizonyítja.

Eszerint egy tibeti király feleségül vett egyszer egy gyönyörű vízitündért. Egy napon rémülten vette észre, hogy a tündérlány már nem szép, sőt, egyre inkább sárkányhoz kezd hasonlítani. Amikor kérdőre vonta, a királyné elpanaszolta, hogy odalenn, a tenger fenekén, olyan különleges ételt szokott enni, ami megóvjá a szépségét. Mivel már régóta nem fogyasztott kedvelt eledeléből, fonnyadásnak indult. A meghökkent király megparancsolta szolgálainak, hogy tegyenek a királyné kedvére: amilyen ételt csak kíván, kerítsék elő neki.

A királyné békát kívánt. A szolgák naponta megraktak néhány kosarat békával, és az asszonyhoz cipelték. A királyné ezután elbocsátotta őket, és úgy, hogy senki ne láthassa, megnyúzta a békákat, lefejtette zsírjukat és azt eszegette. A király meglepett örömmel látta, hogy felesége ismét kivirul: visszatér elvesztett szépsége.

Történt pedig, hogy a király is annyira megkívánta a szépítő eledelt, hogy egy alkalommal, amikor felesége távol volt a palotától, kinyitotta a tündérlány titkos élelmiszer kamráját és a

csodaétel után kutatott. Amikor megtalálta a lefejtett, sárgás békaszirt, hányni kezdett, és belehalt az undorba.

A Nepálban élő tibeti származású és nyelvű serpák között is dívik a luk kultusza. A sárkányok hatalma már-már az istenekével vetekszik. Ők is forrásokban élnek, mint tibeti „rokonaik”, testük tarka, kígyószerű. Ők vigyázzák a vizek tisztaságát, s ha akad olyan botor serpa, aki nem tartja tiszteletben egy-egy helyi lu hatalmát, akár örök időkre is elapasztják a vizet. Mesélik, hogy 1961-ben egy nepáli határőr haragította magára az egyik forrásörzöt. Namecse Bazar falu közelében (ez a község a Mount Everest-expedíciók állandó kiindulópontja) leölt és megnyúzott egy kecskét, majd kivágott belsőrészeit a forrásba dobta. Másnap reggel aztán hiába mentek a falu lakói a forráshoz: egyetlen csepp víz sem volt benne: a haragos lu elapasztotta. Azóta is csak a víz helyét bámulhatják a kíváncsi turisták.

Java falu esete szerencsésebben végződött. Történt egyszer, hogy vad jégeső és vihar tört a településre - emberemlékezet óta nem jegyeztek fel még csak hasonlót sem a krónikák. Ömlött az eső napokon át, dörgött, villámlott. Összeültek hát a falu vénei, hogy megtanácskozzák: mitévők legyenek a szörnyű csapás elhárítására. Ha így megy tovább, oda a vetés, pusztul az állatállomány: éhen halnak a télen. A vének kisütötték: a katasztrófa oka nem lehet más, mint az, hogy valaki megsértette a faluszéli forrásban lakó lut, ki kell hát engesztelni.

Megfelelő áldozattal felszerelve felvonultak a forrásnál: árpátésztát, pénzdarabokat, sőt levágott emberi haját és körmöket is vittek neki, amiket a lu különösképpen kedvel.

A lunak azonban nemigen szottyanhatott kedve a csemegéhez, mert az ítéletidő tovább tartott. Végre is messzi földről varázslót hozattak, aki kérlelni kezdte a forrás urát, hogy bocsásson meg az eltévelyedett serpáknak. A lu most már könyörületesen bizonyult: megszüntette az ítéletidőt, sőt a varázsló révén azt is közölte a falusiakkal, melyikük volt az, aki magára haragította (arról már nem szól a történet, mi lett a vétkes serpa sorsa).

Hogyan fogjunk démont?

Jól képzett varázsló nemcsak elűzni képes a démont, hanem ártalmatlanná is teszi.

Démon azonban nagyon sok van; lényegesen több, mint varázsló. Mit tegyen hát az egyszerű tibeti, akit naponta kerülgetnek az ártó lelkek?

Legelőször is biztosítania kell a házát, hogy még a környékére se mehessenek démonok. Ezt annál is inkább tanácsos megtenni, mert a már egyszer beköltözött lelket nem könnyű kiűzni. Démonriasztónak megfelel egy vadjuh koponyája, amelynek kunkori és éles szarva gondolkodásra készíti a házba belopakodni szándékozó rossz lelkeket.

Ha a szemtelen és erőszakos démon valahogy mégis elért az ajtóig, minden bizonnyal el fogják rettenteni az ajtóra mázolt istenalakok, „akik” a démonok esküdt ellenségei. Nemkülönbén hatásosak az udvarban magas rúdra felhúzott imazászlók, démonűző feliratokkal.

Nem kis erőfeszítésébe kerül hát a gonosz léleknek, amíg kiügyeskedi, hogy bejuthasson a tibeti pásztor vagy földműves házába. S ha bejutott, még mindig ki kell lesnie a kedvező pillanatot, hogy megszállhassa a kiválasztott személyt. Jaj a démonnak, ha amulett függ a kiválasztott nyakán! Ha az amulettén démonűző imák sorai állnak, minden hiába. Költözhet más házba vagy tovább kell várakoznia, hogy egyszer amulett nélkül lephesse meg kiválasztottját.

A démonok legnagyobb ellenségei azonban alighanem a démoncsapdák. Ha a serpa megérzi, hogy démon ólálkodik a háza körül, nekiáll démoncsapdát eskábálni. Bambuszkeretet készít:

olyasfélét, mint az a nádkeret, amelyet a gyerekek sárkánykészítéskor csinálnak. Színes gyapjú vagy pamutszálakkal szövö keresztül-kasul, hogy a gonosz biztosan fennakadjon benne. Ha elkészült, megfelelő helyre teszi, például az ablak alá, ajtó elé és hatalmas zajjal, trombitákkal, dobokkal belekergeti a kísértetet. A csapdát aztán - immár a kísértettel együtt - eldobja a falu határában. A serpafalvak mellett utazó gyakran találkozik színes démoncsapdákkal.

Mesélik, hogy régen nem a háziak készítették a démoncsapdákat, hanem híres varázslómesterek, s még a beteg ágyát is démoncsapdákkal rakták körül, hogy a betegségdémon ne tudjon ki-be járkálni, illetve ha elhagyja a beteg testét, essen bele a csapdába.

Minden óvintézkedés ellenére is megtörténhet azonban, hogy a démon ravaszabbnak bizonyul, mint a ház lakói: kikerüli a csapdákat, nem retten meg a riasztóberendezésektől sem, hanem belopakodik a házba. Mi a teendő ilyenkor?

Először is ki kell találni, hogy hova vette be magát. A tapasztalt tibetiek pontosan tudják, hol keressék a betolakodót.

A ravasz démon kedvenc tartózkodási helye a tűzhely, amely azonban nem lakatlan, hiszen ott a *tabla* él; a tűzhely ura. Ha nem tud megegyezni vele vagy a tűzhely ura erősebb, az ajtóval szembeni falnál, a tűzhelytől csak alig megvilágított sötét sarokban kereshet menedéket.

A tűz ura

A tibetieknél, akárcsak Belső-Ázsia más népeinél, igen nagy tisztelet övezi a tűzhely urát vagy a tűzhely gazdáját. Az elképzelések szerint a gazdaszellem a tűzhely alatt és a tűzben él: háborgatása vagy a vele szemben elkövetett tiszteletlenség megbonthatja az alapvetően jó viszonyt, amely közte és a ház lakói között fennáll.

A tűzhely ura jóindulatú. Vigyáz a ház lakóira. Ha azonban tiszteletlenség éri, jóindulata haraggá változik. Hogy ezt elkerüljék, igen szigorúan védik a tüzet és benne a szellemet. Szigorúan tilos például hulladékot vetni belé, belevizelni, beleköpni vagy szarudarabokat hajítani a lángok közé.

Ha a tűz ura megsértődik vagy megharagszik, jaj a ház népének! Betegség és baj köszönt rájuk. Törheti a fejét apró és nagy, hogyan engeszteljék ki.

Ha nomád családban sértődik meg a tűz ura, a dolog könnyen megoldható. Egyszerűen sátrat bontanak: otthagyják a duzzogó szellemet a sárból tapasztott tűzhellyel együtt. Ahol ismét letelepszene, új tűzhelyet építenek, s ebbe új, jóindulatú szellemet költöztetnek. A régi pedig lesheti míg ismét sátrat ver valaki a környéken.

A nomád tibeti éppen ezért gyanakvással szemléli az elhagyott táborhelyeket, és nem is szívesen veri fel sátrát ott, ahonnan szemmel látható sietséggel távozott valaki. Mit tudhatja, hátha az elhagyott szellem bosszút forral mindenki ellen, aki arra veszi az útját!

A földművesek esetében természetesen jóval bonyolultabb a helyzet. Az állandó lakóhelyet aligha lehet lebontani amiatt, mert a tűzhely szelleme megsértődött. Egyszerűbb, és ami a fő, jóval olcsóbb varázslót hivatni, hogy tisztítsa meg a tűzhelyet; takarítsa el a duzzogó és rosszindulatúvá vált szellemet az útból.

A varázsló jön és munkához lát. Kiássa a tűzhely alatti földet a szellemmel együtt. A földkupacot egy nagy edény vízbe teszi, majd a vizet egy messze fekvő, félreeső helyre viszi, ahol elássa. Természetesen az alkalomhoz illő démonűző varázsimák kíséretében.

Ezután a ház ura lebontja a tűzhelyet és másikat épít helyette. Varázsmondásokkal megszenteli és elvárja, hogy új, a háziak iránt barátságos szellem költözzék bele. Ha ez megtörtént, folytatódhat a család mindennapi élete.

Az is igen fontos, hogy a tűz szelleme naponta megkapja táplálékát. Mivel a tűzbe tilos ételdarabkákat vetni, az áldozati ételt a tűzhely külön erre a célra épített repedésébe, vagy bemélyedésébe kell helyezni.

A tibeti „ámokfutók”

Tibetben utazó európaiak szerint a tibeti varázslók vagy szerzetesek közül sokan birtokában vannak annak a csodálatos képességnek, hogy transzállapotban lassú futással, anélkül hogy ételt-italt vennének magukhoz, óriási távolságokat tudnak megtenni.

A Tibetet kitűnően ismerő misszionáriusnő, Alexandra David-Neel számos tudományos tanulmány, cikk és Tibetet ismertető mű szerzője, a tibeti varázslókról és varázslatról írott könyvében hosszasan foglalkozik a transzban futókkal.

Milarepa életrajzában már találkozhattunk ezzel a furcsa tevékenységgel: maga a varázslómester futott így, étlen-szomjan, napok alatt több havi járóföldet hagyva maga mögött.

Alexandra David-Neel szerint nagyon kevesen lehetnek a varázslók között olyanok, akik birtokában vannak a transzban futás tudományának. Ő maga több esetet is leír, amikor (állítólag) találkozott ilyenekkel.

Egy délután, röviddel sötétedés előtt, kísérőjével, Jongden lámával kilovagolt táborhelyén kívülre. Az író nő egy havon mozgó távoli pontot vett észre. Szeméhez emelte távcsövét, de így is csak annyit tudott kivenni, hogy a furcsán mozgó valami ember.

Mindketten meglepődtek, mert Tibet lakatlan területein jártak és már tíz napja nem találkoztak élőlénnel. Ráadásul egyedül és gyalog járni kész öngyilkosságnak látszott az elhagyott, távoli, havas fennsíkon.

A kísérők arra gondoltak, hogy egy korábban eltűnt karaván tagja bolyonghat a havon. A távcső azonban furcsa dolgot mutatott. Az embernek - aki nyitott szemmel, merev mozgással és meglepő gyorsasággal lépkedett - esze ágában sem volt csatlakozni hozzájuk, sőt úgy tűnt, meg sem látja az utazókat. David-Neel örömmel hallotta Jongdentől, hogy a fekete pont minden bizonnyal *lungompa*, egy a transzban futók közül, akiről már hallott, de még nem találkozott velük.

A fekete pontból kibontakozó ember egyre közelebb ért hozzájuk. Most már szabad szemmel is kivehető volt sajátos mozgása, és meglepő volt az a gyorsaság is, amellyel maga mögött hagyta a karavántól elválasztó távolságot. Alexandra David-Neel előkészítette fényképezőgépét, Jongden láma azonban alaposan lelohasztotta lelkesedését. Figyelmeztette, hogy sem megállítani, sem pedig megszólítani nem szabad, mert ha megtennék, minden valószínűség szerint megölnék vele. A transzban futó ugyanis nincs magánál; idegrendszere sajátosan nyugvó állapotban van, és ha ezt az állapotot hirtelen megzavarják, belehalhat.

A misszionárius-író nő megfigyelése szerint a szerzetesi öltönyt viselő férfi egyik kezével köpenyét fogta, másik (jobb) kezében pedig egy varázstört (*purbu*) szorongatott. Szeme nyitva volt: a hősivatag távoli pontjára meredt. Mozgása merev volt, de mégis olyan rugalmas, mintha egy gumilabda pattogott volna az úton. A férfi nem futott, inkább ugrált. Úgy tűnt, mintha két földi pont között a levegőben lebegett volna. Meglepő volt mozgásának gyorsasága: legfeljebb lovas tudta volna követni.

David-Neel két mérföldön át lovagolt mögötte, akkor azonban abba kellett hagyni követését, mivel a hó- és talajviszonyok nem tették lehetővé a lovaglást. A láma közben egyetlen egyszer sem fordult hátra; úgy látszott nem érzékeli követői létezését.

Néhány nappal a misszionáriusnő nomád tibetiekkel találkozott, akik elmondták, hogy ők is látták a transzban futót, amint rájuk sem pillantva elhaladt mellettük. A csodálkozó írónő kiszámította a távolságot és a közben eltelt időt, s arra a megállapításra jutott, hogy a szerzetesnek egy éjszakán és egy álló napon át megállás nélkül futnia kellett, hogy megtegye azt a távolságot, amely a nomádokat az ő akkori táborhelyétől elválasztotta.

David-Neel hosszú évekig tartó tibeti tartózkodása során megpróbálta kideríteni miképpen sajátíthatja el valaki a transzban futás képességét. Megtudta, hogy a gyakorlatok, amelyek segítségével meg lehet szerezni a tudást, igen nehezek, és csak kevesek képesek elvégezni őket.

A jelölt kezdetben lézógyakorlatokat végez, teljes nyugalomban és sötétségben, többnyire egy barlangba zárva. A gyakorlatok ideje három év és három hónap. Az első gyakorlat arra irányulnak, hogy megszerezze a földtől való elszakadás képességét. A barlangban ugyanis keresztbe tett lábbal ül és azon igyekszik, hogy ugyanilyen pozitúrában maradván fel tudjon emelkedni a földről. Az ugrás ideje alatt vissza kell tartania a lélegzetét, hogy a tüdejébe szorult levegő segítse felemelkedését. A lámák szerint egyesek olyannyira ki tudják fejleszteni magukban ezt a képességet, hogy fejükkel érintik a barlang mennyezetét, míg a lábuk összekulcsolva marad. A „lebegést” elsajátított szerzetesek képesek igen hosszú ideig egy ujjukon állni, vagy egyes „szemtanúk” állítása szerint, ráülni a szárbaszökkenő árpakalászokra úgy, hogy a kalász nem törik le alattuk.

A gyakorlatok egyértelműen arra irányulnak, hogy a varázsló megszabadulhasson a nehézségi erőtől és szabadon lebegessen a levegőben. Az „ámokfutó” ugráló mozgása is a nehézségi erő legyőzésével van kapcsolatban: a *lungompa* inkább repül a levegőben, mint fut a földön.

A misszionárius-író leírja második találkozását egy ilyen szerzetessel, bár ez utóbbit nem látta futni.

Történt, hogy egy alkalommal tudós lámája, Jongden társaságában az erdőt járta, amikor egy ösvény kanyarulatában hirtelen egy meztelen emberre bukkant, akinek a testét láncok hurokolták át. Az író megdöbbsen, a férfi nemkülönben. Végül is a férfi tért először magához, és hangos kiáltással eltűnt a fák között. Néhány percig még hallani lehetett zihálását és a testét keresztül-kasul fonó láncok csörgését.

David-Neel asszony joggal hitte, hogy a meztelen vadember amolyan vezeklő-féle, aki valós vagy képzelt bűnei miatt akasztotta magára a láncokat. Jongden, a bölcs és tudós láma azonban elmagyarázta, hogy az illető *lungompa*. Olyan magas fokra jutott a gravitáció legyőzésének tudományában, hogy nehéz láncokat kell viselnie a testén, nehogy egy hirtelen mozdulatára felemelkedjék a levegőbe.

A misszionárius asszony igyekezett tisztába jönni a transzban futás elsajátításának lehetőségével is. Sajnos a varázslók, akik állítólag rendelkeztek ezekkel a képességekkel, nem voltak hajlandók elárulni titkukat. David-Neel mégis úgy tartja, hogy a transzban futás a valóságban is létezik, megtanulható, bár elsajátításához ugyancsak rögzös út vezet. Herrmanns viszont, aki ugyancsak évtizedeket töltött Tibetben, nemcsak hogy nem látott transzban futót, hanem még azt sem tudták megmondani neki, merre találhat ilyet. S hogy megéri-e a hosszú évtizedekig tartó, elképesztően megerőltető tréning, arról még David-Neel sincs meggyőződve. Példaképpen idéz egy történetet, amely állítólag Buddhával esett meg.

A történet szerint hosszú vándorlása során, egy erdő mélyén Buddha találkozott egy remetével, aki - mint minden remete - piszkos volt és bűdös, ruhátlan és szakállas. Buddha sajnálkozva tudakolta tőle, hogy mennyi időt töltött az emberektől félrehúzódva. A meztelen jógi elmondta, hogy 25 éve él egyedül, hogy ez alatt az idő alatt megtanult vízen járni: rálép a folyó felszínére és átgyalogol rajta a túlsó partra.

„Szerencsétlen ember! - sóhajtott fel a legenda szerint Buddha. - Huszonöt évet tölteni ilyen haszontalan dolog megtanulásával, amikor bármelyik révész egyetlen pénzdarabért átvisz a kívánt folyón!”

Telekinézis

A nehézségi erő legyőzésével kapcsolatos a telekinézis: tárgyak mozgatása anélkül, hogy a mozgató hozzáérne.

A nagy velencei utazó, Marco Polo is foglalkozik a jelenséggel. Leírja, hogy Kubilaj nagykan udvarában tibeti varázslók képesek voltak a nagykan kupáját borral töltve elmozdítani a helyéről és a nagykan keze ügyébe tenni - pusztán gondolati energia segítségével. Maga a fiatal Polo is látta, amint a kupa felemelkedett a levegőbe és a nagykan előtt landolt az asztalon.

Herrmannsnak viszont sok évtizedes tibeti tartózkodása alatt sem sikerült olyan személlyel találkoznia, aki a telekinézist alkalmazni tudta volna.

Gondolatátvitel, telepátia

Alexandra David-Neel híressé vált könyvében leír egy jelenetet, amelyből egyértelműen kiderül, hogy tibeti szerzetesek és varázslók birtokában vannak a telepátia képességének. Sőt, ha a híradásoknak hinni lehet, egészen magas fokra fejlesztették. Mivel a gondolatátvitel kutatása korunkban egyre intenzívebben folyik, elvileg nem lehetetlen, hogy a tibeti szerzetesek tudományának tanulmányozása előbbre viheti a kutatásokat.

E könyv szerzője tibeti és mongol szerzetesekkel, lámákkal hosszú beszélgetéseket folytatott a gondolatátvitelről. A kapott válaszok meglehetősen ködösek voltak. A kérdezettek közül egy sem akadt, aki rendelkezett volna telepatikus képességekkel, s olyanok is kevesen, akik tapasztaltak ilyet. Herrmanns ugyancsak egyetlenegy telepata varázslóval vagy szerzetessel sem találkozott Tibetben töltött évtizedei alatt.

A másik tény, ami kételkedésre ingerel, éppen a transzban futás jelensége. A transzban futást, ha a forrásoknak hinni lehet, éppen azért fejlesztették ki, hogy az egymástól nagy távolságban található kolostorok között az e képességek birtokában lévő szerzetesek segítségével tartsák fenn a kapcsolatot. Ha a gondolatátvitelt mesteri módon alkalmazó szerzetesek éltek volna a kolostorokban, a transzban futásra nem lett volna szükség, hiszen mennyivel egyszerűbb és gyorsabb gondolati úton üzenni, mint futással áthidalni az irdatlan távolságokat.

A révész egy kis pénzdarabért is átvisz a folyón...

III. Halottak, halottkultusz, hulladémonok

A tibeti temetés

Ha a tibeti pásztor vagy földműves meghal, attól függően, hogy Tibet mely részén érte a halál, megfelelő temetési szertartások kíséretében helyezik örök nyugalomra.

A belső-ázsiai nomádok körében leginkább használatos „temetési” forma az egyszerű kihelyezés: a holttest kitevése a pusztára földre. A kitevést különféle rítusok kísérik, amelyek más és más elképzeléseket testesítenek meg. A szegény, pusztai nomádok egyszerűen kihelyezik a halottat a pusztába, leggyakrabban az ún. halottak völgyébe, azaz olyan temetőhelyre, ahova már hosszabb ideje kirakják az elhunytak tetemeit. A halottak völgyei, főleg lakottabb települések közelében, fehérlenek az elhaltak csontjaitól, s a csontok között ruhafoszlányokat kerget a szél.

A kihelyezésnek különféle módjai lehetségesek. Egyes helyeken minden különösebb ceremónia nélkül kiteszik a testet a pusztába, másutt alkalmat adnak a halottnak, hogy „maga válassza meg” nyugalóhelyét. A holttestet felteszik egy kétkerekű kocsira, amely elé szarvasmarhákat fognak. A kocsi saroglyáját leeresztik. A kocsit húzó szarvasmarhákat ostorral megverik, s azok a kocsival együtt nekiindulnak a pusztának. A rázás következtében az ide-oda himbálózó kocsiról a holttest előbb-utóbb lehullik: ő maga választja meg a helyet, ahol nyugodni kíván.

Tibeti források szerint előfordul a holttest feldarabolása is. Ez azoknak a tibetieknek a körében dívik, akik szent hegyek csúcsain helyezik el halottaikat. Levágják a halott végtagjait, belsőrészeit kiemelik és a pusztára földre helyezik. Ez a jutalma a madaraknak és a ragadozóknak, amiért eltakarítják a feleslegessé vált maradványokat.

Azok a tibetiek viszont, akik nagyobb folyók mentén élnek, gyakorta a vízbe vetik halottaikat. Elképzelésük szerint a holtak húsát és zsíráját felfalják a halak, míg a vér és a testnedvek feloldódnak a vízben.

Előfordul a hamvasztásos temetkezés is. A hamvakat edénybe gyűjtik és eltemetik.

Végül vannak olyan törzsek, amelyek földre ássák a holttesteket, hogy a férgek falják fel őket.

A temetkezés módjától függően a temetkezési szertartások is különfélék. Az sem mindegy továbbá, hogy milyen tehetős az elhunyt családja. A gazdagabbak elhaltjait szerzetesek tömege kíséri végső nyughelyére, a szegényeknek jó ha egy-két láma jut kísérőül. A szertartás részeként elégetnek egy, a halottat jelképező papírdarabot, amelyre a halott arcképét festették. A szerzetesek énekelnek, varázsmondásokat recitálnak; szólnak a kürtök és a dobok, s a szertartás végén a szerzetesek gazdag ajándékokkal vonulnak vissza a kolostorukba.

A lélekvándorlás

A buddhizmus és a lámaizmus alapvető hittétele, hogy a lélek nem pusztul el a testtel együtt, hanem attól különválik. A test börtönétől megszabadulva új testet keres magának, amelyben újjászületve ismét részt vesz a „körforgásban”, amely maga a Szenvedés. Végső cél a körforgásból való megszabadulás: bejutás a nirvánába.

„A dőre *nemtudás*, a tudattalan, mint világtalan anyóka botorkál, nem tudja, hol jár, mit tesz. A nemtudásból fakad a buzgalom, amelyben a Tett, a korábbi cselekvések kéréseire hatása úgy formálja a tudattalant, mint a fazekas, ki a sárból edényt korongol. A buzgalomból eredt a *tudat*, mely mint erdőn gyümölcstől gyümölcshöz futkosó majom, ingatag. A tudatból *név* és *alak* támad, hajó és utas gyanánt visz tovább, hajó a név, és utas az alak. Név és alak szüli az *érzékelést*, melynek gazdátlan palotájában úgy garázdálkodik a hat érzék: a szemmel látás, a füllel hallás, az orral szaglás, a nyelv ízlelése, a test tapintása meg az elme eszmélése, mint a rablók. Érzékelésből kél az *érintkezés*, melyben külsővel belső úgy elegyedik, mint szeretkező emberpár. Az érintkezés nyomába lép az *érzés-észlelés*, öröme és kíné, mely úgy ér utol, mint a szembe röpített nyíl. Belőle ébred a *látvány*, mely örökké szomjas, mindig inna. Vele jár a *vét*, a szerzés, elfogadás, mely a gyümölcsöt mindenáron leszakítja. Ebből születik a *létel*, a Forgatag, mely úgy tartja fogva az élő, mint fészken tojást őrző madár. A létel teremti a *születést*, melyben előbbi létalak úgy szül utóbbit, mint anya gyermeket. Születésből támad a *kór* meg a *vénség* és a *halál*.”

Ez az élet tizenkét, egymásra támaszkodó és összefonódó elemének láncolata, amely a halállal nem éri végét - így szól a Buddhára hivatkozó tanítás.

Az eszmélő élőlény - isten, félisten, ember, állat, vergődő szörnyalak, pokollakó - sorsát, élete helyét, idejét, tartamát, módját a saját cselekvése, a Tett szabja ki, s juttatja jobb vagy rosszabb létalakba; embert s állatot hús-vér testbe, a többit hasonlóképp romlandó, de szellemtestbe. Az élő, eszmélő lény teste s szelleme a világalkotó elemekből épül: földből, vízből, tűzből, szélből (levegőből), de égből (éterből) és az egyetlen önálló, öntermészetű létezőből, a fényből is, és ha az éppen élt élet tartama fogyatkozik, akkor jelek hozzák hírül a közlgő halált.

A halál óráján az elemek egymásba omlanak, oldódnak, a föld a vízbe, a víz a tűzbe s így tovább, a mozgó életerő s az eszmélő fény mint magcsepp elválik a testgépezettől, s azoknál, kik az egyetemes Törvényt (a róla szóló tanítás révén) megismerték és követték, ez a mag az egyetemes Fénnyel és Törvénnyel egyesül: „megszűnik az önös én, a létszomj, és vele szűnik a szenvedés. Azoknál azonban, kiknél ezt az egyetemesből származó magot a Tett súlya nem engedi kitörni a hatféle létalak forgatagából, a nemtudásból az imént átfutott úton ismét születés támad: az elemészthetetlen Tett vonzásában lel újra önös ént, testet, szellemet, újjászületést, és minden kezdődik előlről, vagy inkább folytatódik” - írja a tibeti Halottak Könyve fordításának előszavában költői sorokkal Kara György.

Az újjászületek oka tehát a létezés utáni vágy, ha ezt kioltjuk, nem születünk többé újjá. A legtöbb ember azonban újjászületik - legalábbis a lámaizmus szerint.

A Közbülső Állapot, a bardo

A halál bekövetkeztekor a lélek kilép a testből. „Az újjászületés azonban nem jár szorosan a pusztulás sarkában. A hús-vér-test elhagyása után - így tanítják a mindenki számára járhatónak hirdetett út, a Mahájána tanítómesterei, szemben Buddha régibb követőivel - az eszmélőlény szellem-, azaz elme-testet ölt, és az elme önnön jelenései, utak, fények, istenek, szörnyek között bolyong a köztes lét szakadékában, szurdokában. Több napon át tart az az állapot, legtovább hétszer hét, azaz negyvenkilenc napig, s az eszmélő onnan csak úgy szabadulhat vagy legalábbis úgy kerülheti ki a Rossz Ösvények, gonosz utak csapdait, önnön teste, szíve, szava tévedései, vétkei hatását, a Rossz Tettét, ha még életében avatott mestertől szerzett intelembe, tanácsba, a nemtudást és balgaságot szüntető Tudásba fogódzva szembesül önnön jelenései-

vel, és megérti, hogy mindezek - istenek, szörnyek, mennyek és poklok - önnön elméjének szülöttei.

Ha életében nem jutott volna kellő ismerethez, avatott tudáshoz, akkor most, a köztes lét napjaiban kell szellemfülébe juttatni a tanácsot, és az intelem révén szembesíteni őt önnön jelenéseivel, önmagával, hogy - ha meg nem is szabadul - elkerülje legrosszabb lehetőségeit. Ha végképp nem sikerül a születés kapuját berekesztenie, szerezhethet még jobb születést, mindenekelőtt emberi sorsot, „kincses emberi testet”, amelyben a legtöbb esélye van a megvilágosodásra, a Törvény megismerésére, megszabadító Tudás, intelem szerzésére.” (Kara Gy. fordítása.)

A Köztes Lét vagy Közbülső Állapot tehát az az idő, amely a haláltól addig terjed, amíg a lélek vagy újjá nem születik, vagy pedig megszabadulva a körforgástól nem születik többé a világra.

A bardo legtovább negyvenkilenc napig tart: ez alatt az idő alatt a lélek „bolyong”: keresi jövőjét. A szerzetesek feladata, hogy segítsenek neki megtalálni azt az utat, amelyen végigmenve megfelelő újjászületést nyerhet.

A bardo három szakasza

A Köztes Lét vagy Közbülső Állapot három szakaszra tagolódik. Kara György így ír róla könyvének előszavában:

„...háromféle köztes létről, halál és újjászületés (vagy a Forगतag elhagyása) közti háromféle közbülső állapotról van szó: *elsőül a halál órájakoriról* (a haldokláséről, a meghaláséről; az órát itt nem kell pontosan érteni, hisz némelykor kétszer évesnyi időre sem futja, de közönségesen negyedfél napig tart), mialatt a testet-szellemet alkotó elemek fokozatosan egymásba enyésznek, s közben fények ragyognak fel, melyekkel szembesülve az »életmúlt« megismeri önnön arcát és a végső valót, a »Törvénytestet«, mellyel azonosulva kiszabadulhat a Forगतagból. Az első fény egy istenpár gyanánt jelenik meg, mely az összes jelképistenségek, a megszemélyesített eszmék öse, ez a »legtisztább üresség«, a Törvénylényegű Egyetemes Jóság Anya és a vele való egyesülésben, az Egyetemes Jóság Apa. A második fényben a véd-isten vagy helyette a részvét, a segítőkészség jelképistene, a Nagy Irgalmú Úr, azaz Avalókitésvara megidézésével juthat az eszmélőlény szabadulásához.

Ha mindez eredménytelen, akkor tovább folytatódik a köztes lét, s elkezdődik második szakasza, a *Törvénylényegű*. Benne előbb az »Öt Nemzetség« vezette Negyvenkét Nyugvó, azaz békés, szelíd isten-alak tűnik fel az »agy mélyéből«. Mindegyik többbretű jelkép. Az első a jelképoltár közepén mélykékben fehérén Vajrócsana a Fény Alkotója, a Jelenést Láttató és társnője. Ez az istenpár a »legjobb Tudás« hordozója, mely a legrosszabb rossznak, a balgaságnak szüntetője. Vele egy időben támad az istenek homályos fehér fénye, mely a Forगतagba csábít. Ha nem sikerült a szembesítés és az azonosulás, akkor a köztes lét másodnapján a jelképoltár fehér napkeletén támad a mélykék Gyémántszellemű, Mozdulatlan, azaz Rendületlen Aksóbhja és népesebb nemzetsége. Társnője a felserkent, megvilágosult látás jelképe, kísérlőjük két megvilágosult szellemű, azaz bódhiszattva, és társnőik. E csapat a »tükörszerű Tudás« hordozója, mely a gyűlölség, harag szüntetője. A vele versengő füstszínű jelenés a pokolé. Harmadnap délen támad a sárga Kincsforrású, Ratnaszambhava nemzetsége, az »egyenlő lényegű Tudás« hordozója, mely az önösség, gőg szüntetője. A vele vetélkedő kékes fény az emberi világe. Negyednap napnyugaton a vörös Mérhetetlen Fény, Amitábha jelenik meg nemzetségével. A »külön-külön értő Tudás« hordozója, mely a birtoklás, görcsös ragasz-

kodás, a szenvedélyes vágy szüntetője. Vele verseng az éhségszörnyek sárgás fénye. Ötödnap északon a zöld Amóghasziddhi, a Haszonnal Véghezvivő nemzetsége fogad, a »cselekvő Tudás« hordozója, az irigység szüntetője. Vele verseng a félistenek vörös fénye. Az eszme-buddhák Öt Nemzetsége, az Öt Mérget semlegesítő öt Tudás, az Öt Elem, az Öt Érzék és az Öt Halmaz párhuzamos, s a személyiséget és a mindenség egészét átfogni kívánó rendet alkot.

Hatodnapon (az eredeti több szövegében hetednap) még egyszer feltűnnek a Nyugvók, ezúttal együtt az öt Nemzetség minden tagja, de mellettük megjelennek már a kapuőrök és kapuőrnők, az első jelképtár záródásának jeléül, s kívülebb a Hat Létalak Felserkentjei, a Negyvenkét Gyönyörtestű istenség, és velük versengve a Forगतag hatféle fénye, köztük (és itt először) az állatlét zöldes világa, mely a következő, hetednap főszereplője az Ismeretörzőknek, a titkos igék tudóinak immár félelmetes alakja mellett.

Nyolcadnap kezdődik a Haragvók jelenés-sora, élükön Buddhahérükával, mely az Öt Vérivő istencsapatát bevezeti; ezek sorra az előbbi szelídek rémületes alakváltozatai, melyek ugyanúgy az elme szüleményei, s ugyanúgy jelképlények, mint az előzők. A tizenharmadik napon váltják fel őket a temető istennői, a Gauri vezette Nyolc Haragvó Némber, s követi őket az Oroszlánfejű vezette Nyolc Boszorkánynémber, a Lóképű vezette Négy Kapuőrző Némber, az égtájak hat-hat démoni istennője, végül a Kakukkfejű vezette Négy Kapuőrnő, az utóbbi két csoport együtt: a Huszonnyolc Hatalmas Némber. Velük ér véget a Törvénylényegű köztes lét jelenése, mely a Törvény, a fényeszme síkjából támasztotta a Gyönyörtestet, a működés síkját.

Eztán, ha mindez nem elég, s nincs felismerés, nincs szembesülés, akkor támad a Holtak Ura, a Tett bírāja, következik az ítélet, majd az itt harmadik köztes lét, a *Létel köztes léte*, a Forगतagba való visszajutásé. Még itt is lehetséges a szabadulás, de nehezebb (mindig nehezebb), mint előbb, és a gyöngeség, gyarlóság miatt szükség lehet az »anyaméh kapujának berekesztésére«, az újjászületés elkerülésének kísérletére. Ha ezek sem sikerülnek, s mindenképp új testet-szellemet követel a Tett hatalma, akkor még egy intelem igazít el az egeket hordozó Óriáshegy körüli világok és az anyaméh megválasztásában...

A második köztes lét kétszer hét napig tarthat (az utolsó számolt nap, mint láttuk, a tizenharmadik), s újabb négyszer hét nap lehet a Létel köztes létének tartalma, ennek napjait azonban nem különíti el a leírás.”

A komoly figyelmet igénylő tibeti szövegekből kiderül, hogy a testet elhagyó lélek sorsa nem irigylésre méltó. Azalatt a negyvenkilenc nap alatt, ami engedélyezve van számára a halál és a kötelező érvényű újjászületés (vagy a Forgásból való megszabadulás) között meg kell próbálnia a „legvonzóbb eredményt elérni”: legelőnyösebben újjászületni, ha már a szenvedések körforgásából nem is szabadulhat meg. Az ember azonban tudatlan, legtöbbje nincs felkészülve a távozásra. Váratlan halál idején fogalma sincs róla, mit kell tennie, hogy megmentsen lelkét.

A halál jelei

Az embert kétféle halál érheti: az egyik az idő előtti vagy hirtelen halál, a másik amikor elérkezett teste kimerülésének idejéhez (pl. öregség). A hirtelen halál ellen van orvosság, a másik ellen nincs: olyan, mintha egy olajmécsesből kifogyna az olaj. Igen fontos, hogy felkészüljünk a halálra. A halálnak előzetes jelei vannak, melyek felismerése segíthet a felkészülésben.

A Köztes Lét könyvei hatféle haláljelet tanítanak.

„Az első a külső vizsgálatok halmaza. A halál jele így az elemek révén vizsgálható. Az pedig e négy elemből - földből, vízből, tűzből s szélből - összeállt halmazat pusztulásának előjele s kezdetben így jelentkezik: mindenekelőtt a halandó keveset eszik, érzékei elhomályosulnak, teste, beszéde s elméje zaklatott, öneszmélése csapong, ingatag, álma háborgó, kedélye változékony, testszíne bizonytalanra válik: mindezek annak előjelei, hogy az életidőben akadály támadt... Ha a végtag körme vértelen és fényét veszti, akkor kilenc hó múlva déltájban jó a halál. Ha a szemet hályog fedi, öt hó múlva jó a halál. Ha a tarkón a haj felfelé fordul, három hónap múlva jó a halál. Ha e három: húgy, sárpiszok és takony egyszerre jelenne meg, haláljel az. Ha a húgy két ágban csordulna, s ha az izmok, húsos részek mind ernyedten csüngenének, s ha bélsár, húgy és ondócsépp egyaránt érkezne, ha a test oly szagtól, milyené korább nem volt, most szaglana... hangot nem hall, vagy félrehall, szagot nem érez, vagy félreérez, ízt nem érez, vagy félreérez... ha szemöldökök közé tágul... ezek jelentik, hogy a halandó a Halál Urának keze közé jut.” (Kara György ford.)

Igen fontos eredményekre lehet jutni a szem vizsgálatából is. A halottas könyvek szerint, ha valaki ujjával megnyomja két szemét, fénykört lát. E fénykör sokat elárul az egészségi állapotról. Ha a bal szemben alul nem látszana fénykör, hat hónap múlva kopogtat be a halál, ha felül nem látszana, három hónap múlva. Ha az orr felől nem látszana egy hónap múlva, ha a fül felől nincs fénykör, hét hónap múlva jön a halál. A jobb szem fénykörhiánya még kétségtelőbb: ha például az orr felől nem látszik a fénykör, már két nap múlva bekopogtat a kaszás.

Hasonló eredményre lehet jutni a fül vizsgálata révén is. Ha ujjunkkal bedugjuk a fülünket és egy napon át nem támad benne zúgó hang, hat év múlva jön értünk a halál. Ha két napon át nincs zúgás két hónap híján hat év múlva lesz a halálunk. Minden zúgás nélküli további nap, két-három hónappal rövidíti meg az életünket.

Nagyon fontos az álmok megfigyelése és értelmezése. Vigyázni kell azonban, hogy milyen időpontban történik az álom megjelenése. Az esti és az éjszakai álom bizonytalan, a hajnal és az ébredés közti álmot a legjobb figyelembe venni. Az álmok óvatosságra intenek; ha megértjük jelentésüket esetleg kikerülhetjük a különben kikerülhetetlent.

Ha macskán vagy veres képű fehér majmon lovagolsz - azt jelenti, hogy a király hamarosan megölet.

Ha azt álmodod, hogy nőtény tigrisen, vagy rókán, vagy holttesten lovagolsz, esetleg bivalyon, vagy disznón, vagy számaron, és ráadásul déli irányba tartasz, meghalsz.

Ha azt álmodod, hogy kalitka vagy háló vesz körül, ha tagjaid vasláncok béklyózzák, ha fekete női alakkal, vagy állatokkal közösülsz - a halál biztos jele.

Ha fekete nő jönne feléd kiontva belsőrészeit, ha fekete, vasvesszős ember vezetne kötélén fogva, ha vörös erődbe érnél, ha levágott fejedet látnád, amint valaki elviszi tőled, ha halott ismerőseiddel beszélgetnél, ha azt álmodnád, hogy elmerültél egy anyaméhben és benne aludnál, ha fejedén fűzfa nőne, és rajta madár fészkelne, ha félelmetes temetőben feküdnél, ha azt álmodnád, hogy a nap és a hold lezuhan az égről, ha belezuhanál egy gödörbe, ha démonokkal táncolnál, ha olyan messzi tájra utaznál, amiről még senki sem hallott és a könyvekben sem esik említés róla, nagy a valószínűsége hogy meghalsz. Ha nincs betegséged a jeleket meg lehet fordítani, de ha a betegség is társadul szegődik: hiába minden.

Ha a nap és a hold lehullik az égről, azt jelenti, hogy vagy szüleid vagy tanítóid hálnak meg.

Titkos haláljelek

Ha az előbb említett haláljelek előtűnnének, halálmegváltó szertartással megfordíthatók. De hogy valójában megfordultak-e, csak titkos haláljelekből lehet megállapítani.

Újhold elsejének reggelén a férfiembernek meg kell vizsgálnia spermacseppjét, s ha az feketén jelenik meg - két hónap múlva itt a halál. Ha pirosan jelenne meg - hat hónapja van már csak hátra. Ha a cseppek egészségesek, nincs haláljel, s ezért az egészséges cseppek illatát még melegen be kell szívni - ez megmenthet a haláltól. Ha a cseppek csak úgy maguktól elerednek és a belsejükben szezámagnyi gömböcskék jelennek meg, az a halál hamarosan bekövetkező, biztos jele.

Ha nőnek érkezik el az ideje, s a havi tisztulás nem akar elmúlni, ráadásul álmában vörös virágot szed - a halál jele. Ha a menstruáció fehér színű - ez is a halál jele.

Az is veszélyes, ha valakinek érintkezés nélkül szüntelen elered a magja: már csak négy hónapja van hátra.

Ha férfiember másra nem tud gondolni, mint asszonyra és ráadásul vesszejének torkában fekete folt jelenik meg, a halál biztos jele.

A természeti jelenségek vizsgálata is meghatározhatja a halál idejét.

Újhold elsején, magányos helyen kell hozzákészülni ahhoz a varázslathoz, amelynek a segítségével pontosan meghatározható a halál ideje. A varázslatot a következőképpen kell végrehajtani: amikor az ég tiszta és csendes, kényelmesen le kell ülni, meztelenül, egy magányos helyre s az égiekhez szóló erős könyörgés után a következő varázsigét kell elmondani: *Óm Ajusé szarahakarésvaré hum phat!* Százszor el kell ismételni egymás után, majd még mindig meztelenül felállni, hódolattal köszönteni az égtájak istenségeit. Mind a négy végtagot egyenesen ki kell nyújtani, egyik kézben imafüzért tartva, figyelni kell a test árnyékát. Az árnyék szíve helyére rá kell írni az A betű jelét, s ezt a jelet mereven kell figyelni. Mikor elernyed a szem a nagy figyeléstől, az ég kárpitjáról eltűnnek a felhők és a test formája megjelenik az égen. Az alak megfigyelése sok és fontos következtetés levonására ad alkalmat.

Ha a test és a fej hibátlan, nincs semmiféle haláljel a láthatáron. Ha a kép egyáltalán nem jelenne meg, akkor sincs baj, legfeljebb meg kell próbálkozni még egyszer.

Ha azonban az égen megjelenő alaknak hiányozna a bal vagy a jobb keze, közelgő halálnak a jele az. Ha a lábak nem lennének a helyén - néhány év múlva mindenek vége.

Az alakot különféle színek veszik körül: ezek vizsgálatából ugyancsak sok minden kiderül. Például az is, hogy mely démonok ragadják el a haldokló lelkét.

Ha például az alak jobb oldalán fekete szín tűnik el, annak a jele, hogy démonok és banyák gyötrik halálra a szerencsétlent. A bal oldalt szétfoszló vörös szín a ragály jele, különösen a himlőé. Ha a fejnél sárga színű fény oszlik el, azt jelenti, hogy sárkányok és baljós szellemek ragadják meg az illetőt, míg a kék színből sárkányok vagy vízidémonok jelenlétére lehet következtetni.

Közeli haláljelek

A távoli haláljelek azt mutatták, hogy az ember életét fenyegeti valami, és ha nem tesz óvintézkedéseket, nem próbálja meg visszafordítani a jelek által hordozott fenyegetést, tragédia történhet. A közeli haláljelek azonban visszafordíthatatlanok, és azt jelzik, hogy lejárt az életidő.

Ha a fog tövéhez fekete lepedék tapad - kilenc nap múlva érkezik a halál.

Ha az orrcimpák beesettek és összelapulnak - kilenc nap van még hátra.

A végtagok rángása - az öt nap múlva érkező halál biztos jele.

Ha a szemek mereven néznek a levegőbe - a három nap múlva érkező halál jele.

Ha az orrhegy jobbra meg balra hajlik - hét nap múlva, este jön a halál.

Ha a szemből könny csorog, anélkül, hogy bárki is hozzáért volna - öt nap múlva jön a halál.

Ha a bal orca összeráncosodik - már csak egy nap az élet.

Ha a fogak szorosan összezáródnak - három nap múlva, délben érkezik a halál.

Ha fekete csepp jelenik meg a nyelven, két nap múlva meghalsz, vége az életnek.

Ha a fül laposan a fejhez tapad - a halál már csak fél napnyi távolságban van.

Ha a mellbimbók fonnyadásnak indulnak - alig fél hónap múlva itt a halál.

Más, biztos módja is van a közelgő halál megállapításának: éjszaka kerülni kell a testi vágyat, nem szabad sört inni sem sokat beszélni, hanem másnap reggel, amikor a nap éppen kelni készül, bele kell vizelni egy kancsóba és alaposan megvizsgálni. Ha kékes vagy vöröses pára nem mutatkozik felette: kilencednapra biztosan eljön a halál! Ha fekete volna és zavaros, már csak egyetlen nap van hátra. Ha vörös spermacseppek úszkálnak benne, kilenc napig tart még az élet.

Ha az ürítésnek nem mutatkozna párája, ugyancsak kilenc nap múlva kopogtat a halál.

Ha a szem az orrhegyet nem látja - öt hónap múlva jön a halál.

Ha a nyelv hegyét nem lehet látni, három nap múlva elröppen a lélek.

Ha tükörbe nézve eltűnne a tükörkép bal szeme - hét hónap múlva nincs tovább.

Ha valaki a tenyerébe fújva hideget érez, ha belelehel meleget, minden rendben. Ám ha megfordul a dolog, nagy a baj - tíz nap múlva itt a vég.

Ha víztükörbe nézve nem látja magát - a halál igen közel.

Ha mosakodásnál a szívtáj nedves marad, ha az ujjal való csettintésnek nem hallani a hangját - a közeli halál biztos jele.

Ha kiugrik a bokacsont - itt a vég.

Ha puha földön nem látszik a láb nyoma, ha a test árnyéka eltűnik - közeli a vég.

Ha tükörbe vagy vízbe nézve a test hiányosan jelenik meg benne - a hamar véget jelzi.

Ha a hímvessző besüppedne és a herék bágyadtan csüggenének - a kertek alatt ólálkodik a halál.

Ha a kialvó mécslágnak valaki nem ismerné fel a szagát, legrosszabbra kell gondolni - a közeli halált jelzi!

A szívben kelő vágyak is a közeli halált hirdethetik.

Ha a tudat hosszú ideje tompa, nincs étvágy, bár korábban volt; ha csak elhatározások élnek valakiben, de tettekre váltani őket nincs ereje; ha nincs egy helyben maradása, ismeretlen vágy menni űzi-hajtja; ha régi barátok emlékét idézi fel magában és mindegyre csak azon vágya hogy találkozzék velük; ha szorongások és félelmek gyötörnék: itt a közeli halál.

A szerzetesnek vagy varázslónak ismernie kell a halál csalhatatlanul bekövetkező jeleit, hiszen nagyon fontos számára, hogy a halál pillanatában már kapcsolatba kerülhessen a lélekkel és megpróbálja a *bardo* első fokozatában ráterelni a helyes útra.

A halál akkor következik be, amikor a lélegzet megnehezül, a tagok ránganak, a tudat eltorzul és megzavarodik, a test minden vére az élet ereiben gyűlik, majd a szív közepén egyetlen vércseppet alkot. A szívben a vércsepp később kettéválik, a fej lehanyatlik, a lélegzet „nyílvesszőnyire nyúlik”, a szívben a vér három cseppre oszlik, a haldokló csuklani kezd, a külső lélegzet megszakad...

A lélektől elhagyott testből a szerzetes vagy a varázsló következtetni tud arra, hogy a lélek hol született újjá.

Íme néhány lehetőség:

Amikor éppen megszakadni készül a lélegzet, ha a jobb kar remeg és a szájából tagolatlan hangok törnek elő, s a test melegsége a jobb hónaljban gyűlik össze - félistenek közé születik a lélek.

Ha a bal orrlyukban orr vize és szél áramlik, a testmeleg meg a bal szemben gyülekezik - emberek közé születik újjá.

Ha a halott testének színe sárga, ha a szájába nyál tolul, s kicsordul a magja is - a mindig éhező szörnyetegek (préták) között születik újjá.

Ha a jobb láb rángatódik és bélsár tör elő a testből - a haldokló feltétlenül a poklokban születik újjá.

A halál idején bekövetkező természeti jelenségekből is kiolvasható, hogy a halott lelke mely tartományba került.

Ha az ég sötétvörös és hóvihar támad, fagyos szél veri a földet - a halott lelke a poklok birodalmában születik újjá.

Ha az ég ködbe burkolószik, a napot és a holdat eltakarja, ha eső esik újra meg újra - a halott lelke a szörnyek birodalmában született újjá.

Ha villámlik, ha dörög az ég, ha fekete felhők takarják - annak a jele, hogy a lélek félistenként született újjá.

Ha világos az ég, ha a nap és a hold égi fénnel ragyognak - nem jelenthet mást, mint hogy a halott lelke az istenek birodalmába költözött.

Ha világos az ég s bárányfelhők úsznak rajta, a holdnak és a napnak udvara van - a halott lelke ismét emberként éli majd életét.

Természetesen az lenne a legszerencsésebb, ha a haldokló maga találna rá a bardóban a megfelelő útra, amely vagy a megszabaduláshoz, vagy újabb, kedvezőbb újjászületéshez vezet. Ha azonban képtelen erre - ez a többség - akkor avatott szerzetesnek, vagy varázslónak kell az éppen meghalni szándékozó füléhez hajolva felolvasni a Halottak Könyvének megfelelő részleteit. Csakis így nyerhet a tévelygő lélek biztos támaszra a Közbülső Állapot rögzös útjain.

Rés a fejtetőn

Alexandra David-Neel egy alkalommal erdei kirándulása során furcsa hangokat hallott a bokrok sűrűjéből. Leszállt lováról és megpróbálta megállapítani, kitől származnak a semmihez sem hasonlítható kiáltások. Rövid és óvatos keresés után két szerzetesre bukkant, akik lótuszülésben ültek a fák és a bokrok árnyékában.

A misszionáriusnő elrejtőzött a közelükben és figyelte, hogy mi történik. Előbb az egyik szerzetes adott ki egy éles hangot magából (*hik*), majd néhány pillanattal később a másik megismételte. Ezután hosszú hallgatás következett, hogy később újra kezdődjenek a kiáltások.

David-Neel megfigyelte, hogy a *hik* kiáltás nem mindennapi: a szerzetesek rettenetes erőfeszítéssel préselik ki magukból a furcsa és semmihez nem hasonlítható hangot. Egyikük hirtelen félrefordította a fejét, és vér buggyant ki a szájából. A láthatóan beteg láma akkor felállt és eltűnt a bokrok ágaiból épített vackában.

A misszionáriusnő furcsa fejfédőt vett észre a szerzetesek fejtetején. Miután a jelenet félelmetes és érthetetlen volt, kísérelőtől, Davaszandup lámától igyekezett megtudakolni, miféle szertartás zajlott a bozótban.

A tudós szerzetes elmagyarázta neki, hogy olyan szertartást sikerült megfigyelnie, amely arra irányult, hogy a röviddel azelőtt meghalt ember teteméből kiszabadítsák és a bardo során megfelelő ösvényre tereljék a lelkét. Elmondta, hogy szakavatott mesterek képesek úgy kimenekíteni a lelket a test börtönéből, hogy hangos varázskiáltásokkal (*hik*, *pat*) rést nyitnak a koponyatetőn és a lélek e résen át távozik.

A varázsszavak azonban csak akkor érnek valamit, ha megfelelő módon ejtik ki őket. A kiejtést hosszú ideig kell tanulni, különben hatástalan. A két varázsszó megfelelő ejtése és megfelelő kombinációja biztosítja a sikert.

A hitvány, tanulatlan kontár, ha megkísérli a tanult mesterek utánzását, szomorú sors vár. A varázsszavak szakszerűtlen használata oda vezethet, hogy a „varázslónak” magának nyílik meg a koponyateteje, és saját lelke távozik a halotté helyett.

A halott testének nem kell feltétlenül ott feküdnie, ahol a szertartást végzik. A megfelelő tónusban kiejtett varázsszavak elérnek a szertartást végzőktől távolabb fekvő holttesthez, megnyitják a koponyáját és kiszabadítják a lelkét. A koponyatetőn nyílt rés néha olyan széles, hogy a kíváncsiskodó beledughatja a kisujját.

A magára hagyott holttest

Ha a lélek a bardóból kiszabadult, tovább folytatja bolyongását a szenvedések forratagában, azaz újjászületik. Szerencsés esetben eljuthat a nirvánába is, bár ez utóbbi igen ritka. A legendák ugyanis még az igen kiváló halottak esetében is csak ismételt újjászületésekről beszélnek.

Az újjászületések forratagának egyértelmű vesztese a holttest. Nemcsak azért, mert mindenki a lélekkel törődik, vele senki - legfeljebb rövid úton megszabadulnak tőle -, hanem azért is mert magára hagyva ki van szolgáltatva a gonosz lelkek kényének-kedvének.

A hulla természetétől fogva rosszindulatú. Kizárólag azon töri a fejét, hogyan térhetne vissza és hogyan okozhatna bajt hátramaradott hozzátartozóinak. Éppen ezért, mielőtt a holttestet kivinnék a házból, étellel-itallal megvendégelik, majd igyekeznek a „lelkére beszélni”. A szerzetesek valamelyike mellé lép és kioktatja, hogy vegye tudomásul: egyszer s mindenkorra meghalt. Nem élő ember már, csak egy holttest, többé semmi keresnivalója az élők között. Felszólítja, hogy fogyassza el a búcsúlakomát, egyen, amennyit csak bír, hiszen hosszú útnak néz elébe. Hegyek között kell végigmennie a temetőhelyig, ahonnan soha nem szabad többé visszatérnie.

A hullát, mivel lecsukták a szemét, könnyen be lehet csapni. Visszatérését úgy is meg lehet akadályozni, ha bebizonyítják neki, ahonnan elvitték, oda nincs többé miért visszatérnie.

Alexandra David-Neel írja, hogy egy alkalommal, mielőtt a halottat kivitték volna a temetőhelyre, a szertartást végző láma „felvilágosította”, hogy teljesen felesleges fáradság lenne visszatérnie, hiszen nincs miért. Háza, amiben életében lakott leégett, benneégtek kedves használati tárgyai is, amelyekhez annyira ragaszkodott. Ha vissza is térne értük, úgysem találná meg őket. Fiait is hiába keresné: eladták őket rabszolgának és most messzi vidéken tengetik életüket. Őt már mindenki elfelejtette, felesége ismét férjhez ment: nincs szüksége rá senkinek. Megtakaríthatja magának a visszatéréssel járó fáradságokat, ha hallgat a jó szóra, és meg sem próbál kísértetni.

A halottak jelentős része „hallgat a jó szóra”, és nem jelenik meg többé. Egy részük azonban - ha nem is testi valóságában - megjelenhet: hátramaradottai álmában. Ilyenkor azt tartják, hogy az elhalt lelke boldogtalan, és segítségért folyamodik szeretteihez. Nem segíthet rajta más, mint egy szertartás, amelyen a szerzetesek hosszan és alaposan imádkoznak azért, hogy a lélek megtalálja boldogulását a világ örökös körforgásában.

A hulladémon meséi

A hazalátogató halott nem kellemes jelenség, de még szörnyűbb a helyzet, ha a szerencsétlen, tehetetlen testet megszállják a démonok. Ebben az esetben hulladémon lesz belőle. A hulladémon egyértelműen rossz: célja az emberek megrontása. Hogy miképpen lesz valakiből hulladémon, arról számtalan történet kering.

A hulladémon fogalma alighanem indiai eredetű és a buddhizmus behatolásával együtt jelent meg a tibeti hiedelemvilágban. A magyarul is olvasható indiai mesegyűjtemény, a Vetálapancsavimsatiká, „A hulladémon huszonöt elbeszélése”, a világirodalom leghíresebb keretes elbeszélés-gyűjteményei közé tartozik.

Egy őserdei fán, az ágak között, élt a hulladémon. Egy királyfi, aki régi bűneiért bűnbocsánatot szeretett volna nyerni, azt az utasítást kapta varázsló mesterétől, hogy hozza el neki a hulladémont, hálából bűnbocsánatban részesíti.

A királyfi útnak indult, felmászott a tiltakozó szörnyért a fára, zsákjába tette és elindult vele hazafelé. A hulladémon kérdéseire nem válaszolt, mert tudta, ha szót ejt ki a száján a démon visszarepül a sinsápa fára.

A ravasz démon szomorúan tapasztalta, hogy a királyfi nem akar beszélgetni, ezért cselhez folyamodott. Hogy a hosszú út unalmát eloszlassa, mesélni kezdett. A királyfi szívesen hallgatta a hulla meséit, mivel ha az beszélt, nem fenyegetett a veszély, hogy visszarepül a fára. A ravasz hulladémon azonban tudta, mit csinál. Olyan történeteket mondott, amelynek a végén állást kellett foglalnia a hallgatónak. A királyfi megfeledkezett némasági fogadalmáról, s a mese végén megjegyzést tett. A hulladémon felnevetett, kiszabadult a zsákból, visszaszállt a fa tetejére. Szegény királyfi pedig fordulhatott vissza, hogy ismét előlről kezdődjék az egész.

A törekvő királyfi huszonöt alkalommal volt kénytelen visszafordulni a hulladémonért, s legvégül is csak azért sikerült a terve, mert a démon elszámította magát. Mivel nem látott ki a zsákból, túlságosan is hosszú történet elbeszélésebe kezdett, amely nem fejeződött be addigra, mire a királyfi megérkezett vele a varázslóhoz.

A tibeti hiedelemvilágban különösen fontos szerep jut a holttesteknek, talán éppen azért, mert lépten-nyomon kivetett halottakba botolhat a vándor. Élők és holtak sajátos szimbiózisban élnek, amint a következő történet is mutatja.

Élt Tibetben egy fiatalember, aki szép lányt vett feleségül. A fiatalasszony azonban nem szerette a férjét, ezért más férfiakkal is hált. Végül beleszeretett egy öregemberbe.

Egy napon meghalt az öregember, s szomszédai kivitték a temetőhelyre. Ezen a helyen az volt a szokás, hogy a halottaknak élelmet vittek a temetőbe. Az asszony is összepakolt egy vacsorára valót és kivitte az öregemberhez. Követ tett a hulla feje alá: ezzel támasztotta fel a fejét. Mivel tudta, hogy a halottak fogai igen szorosan összezáródnak egy bronzkanalat is vitt magával. Fogta a vacsorát és a halott fölé hajolt. Mivel annak fogai valóban szorosan összezáródtak, közéjük szorította a kanalat és megpróbálta vele kinyitni a száját.

Amikor sikerült rést nyitnia a hulla szájában, megkeverte az ételt, saját szájába vette, megrágta, majd száját a halott szájára szorítva megpróbálta a torkába nyomni - éppen úgy, ahogy egészen apró gyermekeket etet az anyjuk. Aztán átölelte a nyakát és sírva fakadt: „Nagy szerencsétlenség szakadt rám, hogy meghaltál. Nagyon szerettelek, és még most is vigasztalhatatlan vagyok, hogy eltávoztál e földi világból. Gyűlölöm a férjem, boldogtalan vagyok!”

Átkarolta a nyakát, ölelte, csókolta, sírt mint egy gyerek. Ezután az egész magával hozott ételt betolta nyelvével a halott szájába. Így táplálta szerelmesét nap nap után.

A megcsalt férjnek volt egy testvére. Gyakran látta, amint az asszony estefelé el-eltűnik a temető irányában. Nem tudta elképzelni, mit kereshet az asszony minden este a halottak között. Végül is, nem bírt kíváncsiságával és utánaalopkodott.

Az asszony ezen az estén is úgy tett, mint más alkalommal. Elkészítette a vacsorát; felemelte a halottat és az egymásra rakott kövek fölé fektette; ölelte-csókolta; beszélt hozzá; ismét szétfeszítette a száját a bronzkanállal, aztán a vacsorát megpróbálta nyelvével a halott szájába préselni. Ezúttal azonban baj történt. A bronzkanál kicsúszott a halott fogai közül, összetört, a halott fogai összecusukódtak és leharapták az asszony nyelvének a végét.

Az asszony a fájdalomtól rémülten hazafutott. Másnap elment a bíróságra és bemutatta csonka nyelvét. Bevádolta a férjét, hogy tegnap este nagy szerelmeskedéseik közben leharapta a nyelve hegyét.

A bíró maga elé idézte a férjet és szigorúan megfeddte: „Rosszat cselekedtél, ember! Micsoda dolog, hogy csak úgy egyszerűen leharapod a feleséged nyelvét? Bűnös vagy, ember!”

Aztán arra ítélte, hogy csapják meg néhányszor a hátulját, és vessék tömlőcbe.

A bíró, akit rendkívüli módon felháborított a szokatlan eset, nem elégedett meg az egyszeri büntetéssel, hanem újra és újra maga elé idéztette a szerencsétlen ártatlant és minden alkalommal megcsapatta. Végül is a póruljárt férj testvére összeszedte minden bátorságát, és elment a bíróhoz.

„Nem a testvérem harapta le annak a néembernek a nyelvét - mondta a bírónak -, hanem kiment a temetőbe a szomszéd holttestéhez, s miután a nyelvét bedugta a halott szájába így meg így történt az eset. Én magam láttam.”

A bíró természetesen nem akart hitelt adni a vallomásnak. A legény azonban erősködött, és arra biztatta a bírót, hogy együtt menjenek ki a temetőbe, és nézzék meg a hulla száját.

A bíró, bár nemigen volt ínyére a dolog - kénytelen volt engedni a kérésnek. Kiment a legény kíséretében a temetkező helyre, ahol megtalálták a hullát, a hulla szájában az élelmet, és a megrágott vacsora között az asszony fél nyelvét...

A bíró megdühödött, és az asszonyt vette elő. Arra ítélte, hogy csapják meg korbáccsal. Verés közben így szólt hozzá: „Megérdemled a büntetésedet, asszony! Van egy derék férjed, te pedig a temetőbe jársz és hullákkal cimborálsz. Ráadásul a nyelvedet dugod a szájukba! Amikor pedig leharapta, nem ártallottad szerencsétlen férjre fogni!”

Aztán újra és újra megkorbácsoltatta az asszonyt. Végül a megcsalt férjnek kellett kiszabadítani a kezei közül, azzal az ígérettel, hogy megbocsát neki, és visszafogadja a házába.

Hogyan lesz valakiből hulladémon?

Természetesen úgy, ha elhagyott testét megszállja egy démon. Úgy látszik, van rá eset, hogy valaki még életében tudja, mi történik majd testével halála után.

Kelet-Tibet egy távoli kolostorában élt egy szerzetes, aki halálát érezte közeledni. Magához hívta tanítványait, és így szólt hozzájuk: „Hamarosan meghalok. Ha meghaltam, eszetekbe ne jusson emlékhelyet emelni fölém. Fogjátok meg a testemet és vessétek a kolostor alatti mély szakadékba, amely kilenc emeletnyi mélységű. Nem szabad, hogy a holttestem a föld felszínén maradjon!”

Ezután a láma meghalt. A tanítványai vitatkozni kezdtek, hogy mitévők legyenek. Egyesek ragaszkodtak a mester utolsó akaratához, mások pedig azt követelték, hogy mutassanak be az elhunynak áldozatot, és emeljenek emlékoszlopot a teste fölé, mivel tudós ember volt. Végül abban állapodtak meg, hogy nem vetik azonnal a szakadékba, hanem felravatalozzák a kolostor főtermében. Éjjel-nappal áldozati szertartást végeznek felette.

A szerzetesek között volt egy fiatal láma, aki a szent szövegeket olvasta, míg a többiek a zeneszerszámokkal voltak elfoglalva: a dobokat verték és fújták a kagylókürtöket. Mivel elfáradtak a muzsikálásban, egymás után elaludtak.

A fiatal szerzetes csak olvasott, és egyszerre csak megmagyarázhatatlan félelem tört rá. Nagy félelmében nem is tudott elaludni: időről időre a halottra pillantott. Egyszer aztán azt vette észre, hogy a halott megmozdul és elkezd felfelé emelkedni a ravatalon. A fiatal szerzetes annyira megrémült, hogy elkapta a szemét a hulláról, és belemélyedt szent könyvébe. A halott pedig, aki időközben hulladémonná változott, kimászott a szemfedő alól és odabotorkált az alvókhoz.

Nagy volt a veszély, hiszen köztudott, hogy *ha egy hulladémon a kezét élő emberek fejére fekteti, azok is tüstént hulladémonná változnak.*

A hulladémon nem is késlekedett. Előbb a legidősebb szerzetes fejére tette a kezét: máris hulladémon lett belőle. Sorban hulladémonná változtatta valamennyit, végül már csak a remegő fiatal szerzetes maradt hátra: aki félelmében fejére tette a szent könyvet, amit olvasott. A hulladémon megállt előtte; nem merte megérinteni a könyvet. Ehelyett gyorsan visszamászott a ravatalra és elbújt a szemfedő alatt.

A fiatal szerzetes sem volt rest: hóna alá kapta könyvét, kifutott a teremből és a háta mögött gondosan bereteszelte az ajtót. Gyorsan elmondta a kívül várakozó lámáknak, hogy mi történt az éjszakai virrasztás alatt. A szerzetesek odarohantak az ablakhoz és belestek rajta.

Amit az ifjú mondott igaz volt: valamennyi szerzetes hulladémonná változott. Éppen amikor felkapaszkodtak az ablakhoz, a hulladémonok a ravatal köré gyűltek és félelmetes körtáncba kezdtek.

A lámák ekkor összedugták a fejüket és tanácsot tartottak. Egyikük azt javasolta, hogy hívják magukhoz a közelükben lakó varázslómestert.

A varázslómester, aki különben nem értett valami nagyon a varázslathoz, magával hozta varázscsengőjét és varázsdobját. „Bemegyek a nagyterembe - mondta a sápadtan figyelő szerzeteseknek. - Ameddig halljátok a csengőm és dobom hangját, nincs semmi baj; erről tudjátok, hogy a szertartást végzem. Ha egyszerre csak elhallgat a csengő és a dob hangja, tudjátok meg, hogy magam is hulladémonná változtam. Akkor aztán nincs más megoldás, mint felgyújtani az egész épületet.”

A szerzetesek kinyitották az ajtót: beengedték a vörössüveges szerzetest. Kezdetben erősen szólt a csengő és a dob hangja, aztán egyre halkabban hallatszott, végül egészen elenyészett.

A szerzetesek belestek az ablakon és szomorúan látták, hogy a varázslómester is hulladémonná változott: ott táncol a többiekkel a ravatal körül. Erre már nem tehettek mást, mint hogy felgyújtották a kolostort és vele együtt elhamvadtak a hulladémonok is.

A történetet e könyv szerzője 1975-ben egy tibeti asszonytól hallotta, aki különösen vonzódott a kísértethistóriákhoz.

Pukhang volt szerzetes aki az 1960-as évek végén menekült Tibetből Indiába, s akivel a szerző tíz évvel később az NSZK-ban gyakran beszélgetett, ugyanennek a történetnek egy másik változatát mesélte el.

„Élt egyszer egy láma, aki halála után hulladémonná változott.

Amikor meghalt és még nem tudták, hogy hulladémon lesz belőle, összegyűltek az emberek, hogy virrasszanak a holttest felett. A virrasztók között volt egy egyszerű pásztor is. Mivel a többiek már minden jó helyet elfoglaltak, nem a ravatal mellett feküdt le, hanem az ajtó mögött. A pásztor nem tudott aludni, ezért békésen szemlélte a ravatal körül alvókat. Egyszerre csak azt látta, hogy a halott felült a ravatalon és szétnézett. Amikor az alvók valamelyike hirtelen horkantott egyet, a láma gyorsan visszajektette a fejét.

Egyszer csak felkelt a láma, odament az egyik alvóhoz és kezét a mellére fektette. Amikor az mocorogni kezdett, a láma visszarántotta a kezét. Másodszorra már hosszasan kotorászott a mellén: egészen addig, amíg fehér köd nem szállt az alvó fölé. E fehér ködfolt a lelke volt, amelyet a hulladémon kicsábított a testéből. Ettől a pillanattól fogva a virrasztó is halott volt. *A hulladémon elkapta a virrasztó kiszálló lelkét és megette.* A rejtőzködő pásztor rémülten látta, hogy a hulladémon ajkai vörösre színeződtek a lélek véréből.

Amikor reggel lett és kíváncsiskodók jöttek be a terembe, mindenki felébredt - egyetlen virrasztó kivételével. »Hát ez meg miért nem kel fel? Miért lustálkodik?« - kérdezték az emberek egymást. Erre gyorsan előmászott a pásztor az ajtó mögül és elmondott mindent, ami az éjszaka történt. »Ezért nem tud a szerencsétlen felkelni!« - fejezte be elbeszélését, mire a jelenlévők óbégatni kezdtek, és nem tudták mitévők legyenek. Mindenesetre kimenekültek a teremből és bereteszelték maguk mögött az ajtót.

Ezután, aki csak tehetett, fegyvert ragadott és körülállta a templomot. Elhatározták, hogy hívnak egy szerzetest, aki képes legyőzni a hulladémont. El is küldtek egy embert egy híres lámáért. A láma beleegyezett, hogy segít nekik, de megparancsolta, hogy senkinek egyetlen szót se ejtsen róla. »Tégy úgy, mintha nem találtál volna rám! - parancsolta az embernek. - Menj és akassz az ajtóra egy asszonyruhát, efölé pedig egy láma ornátust. Az ajtó és az ablak elé állíts megszentelt téztafigurákat! És csak akkor, amikor már az ajtó előtt állok, akkor kiáltd fennszóval, hogy: Megjött a láma! Addig senkinek el ne mondd, hogy jönni fogok!«

Az ember pontosan úgy tett, ahogy a láma meghagyta neki. Amikor a láma az ajtó előtt állt, felkiáltott: »Itt van a láma, akit hívtatok! Itt van a láma!«

Amikor a kiáltás elhangzott a megrémült hulladémon a ravatalról a padlóra zuhant: kirepült a hullából és elbújt. A láma, aki éhesnek gondolta, megpróbálta teával és süteménnyel előcsalogatni.

Egyszer csak a varázslatot figyelők észrevették, hogy óriási, furcsa pók mászik elő az egyik sötét sarokból. A láma nem volt rest és elkapta a pókot. Bezárta egy ládába, amelynek a tetejére villámot jelképező, megszentelt bronzfigurát tett. Ezután lélekátváltoztató és lélekűző varázslatokat végzett a doboz felett; amikor kinyitotta, nem volt benne semmi.

A démon a varázslatok következtében más újjászületést nyert, nem háborgatva többé a nyugodni akaró halottakat.”

Nemcsak egyházi férfiak, hanem egyszerű emberek is hulladémonná válhatnak, amint Pukhang szerzetes egy másik történetéből kiderül.

„Volt Tibetben egy szegény család. Egy nap a családfő elment az erdőbe fáért. Felmászott egy fára, leesett róla, megsebesítette a homlokát és meghalt. A felesége várta-várta, de a férfi sokáig elvult az erdőn.

Amikor besötétedett, végül is csak hazaérkezett. A felesége megkérdezte tőle, hol maradt ilyen sokáig. A férfi nem válaszolt semmit. A felesége unszolta, hogy mondjon már valamit, de erre sem kapott feleletet.

Az asszony ágakat dobott a tűzre. A tűz hirtelen fellobogott. A férfi, mintha megijedt volna, elfordult a tűztől. Csak akkor fordult vissza, amikor a tűz már hamvadni kezdett. Amikor az asszony újra csak gallyat dobott a tűzre, az ember homloka egészen kivörösödött, és vér szivárgott belőle.

Az asszony megijedt és kérdezgetni kezdte, hogy mi történt a homlokával. Az ember most sem válaszolt, csak felpattant a tűztől, és felsietett az emeletre. Az asszony érezte, hogy nincs valami rendben az urával, ezért utána lopózkodott, és bereszelte a háta mögött az ajtót.

Éjszaka egyszer csak a férfi dörömbölni kezdett az ajtón és fennszóval kiáltozta: »Nyisd ki az ajtót asszony! Nyisd ki az ajtót!« De az bizony nem nyitotta ki.

Másnap egész álló nap hang se hallatszott az emeleti szobából. Csak amikor elérkezett az éjszaka, kezdte verni az ember az ajtót, és kiáltozott, hogy nyissák ki neki. Az asszonynak azonban volt annyi esze, hogy most sem nyitotta ki.

A harmadnap estéjén hat Lhászába tartó zarándok érkezett a házhoz. Kérték az asszonyt, hadd töltsék az éjszakát a fedele alatt. Az asszony beleegyezett. Mivel a zarándokok szerzetesek voltak, megkérte őket, hogy olvassanak fel szent könyveikből. Elmondta, mi történt az emberével: hogy megsértette a homlokát, hogy elfordult a tűztől, hogy a homlokából vér szivárgott, és hogy bezárta mögötte az ajtót, amikor a férfi felmenekült a tűz elől a szobájába. Azt is elmondta, hogy éjszakánként ki akart szabadulni, de ő nem nyitotta ki neki az ajtót. Arra gyanakszik, hogy baj esett az urával az erdőn; hulladémon lett belőle. Kérte a zarándokokat, hogy segítsenek szerencsétlen férjén.

Az egyik zarándoknak az volt a véleménye, hogy meghaladja erejüket a feladat, de egy fiatal szerzetes csak erősködött, hogy hat embernek nem okozhat nehézséget egyetlen hulladémon legyőzése. Végül is, miután derekasan befalatoztak és bátorságot merítettek belőle, felmentek az emeleti szobába. Az asszony kinyitotta, majd bezárta mögöttük az ajtót.

Másnap, egész napon át nem hallatszott más, csak a lámák monoton mormogása, ahogy a szent szövegeket recitálták. Így ment ez estétől reggelig, akkor azonban elcsendesedett minden. Nem hallatszott többé a szent szövegek szava.

Az asszony megértette, hogy mi történhetett odafenn, és nem tudott mivé lenni a kétségbeeséstől.

Következő napon egy vándoremler jött arra. Az asszony neki is elmondta a történeteket. Hogy most már nem egy, hanem hét hulladémon van az emeleti szobában. Az asszony könyörögni kezdett a vándornak, hogy segítsen rajta. Addig beszélt a lelkére, amíg a vándornak megesett rajta a szíve, és azt mondta, hogy jó.

A vándor megvacsorázott. Kérte az asszonyt hogy eressze be a szobába, de jó erősen zárja be mögötte az ajtót. Hét álló napig bent akar maradni, arra az időre ne háborgassa senki. Csak ha a hetedik napon megrázza csengőjét, akkor szabad kinyitni a szoba ajtaját.

Az elkövetkező napokban semmit sem hallott az asszony: sem imádkozás hangját, sem egyebet. Már-már arra gondolt, hogy ez a nyolcadik ember is hulladémonná változott. A hetedik napon nem bírta tovább: fellopódzott a lépcsőn az emeletre és az ajtó repedésén át belesett a szobába.

Amint benézett a lyukon hét fejet látott: a hét hulladémon hét fejét. Aztán a vándort pillantotta meg, amint imakendőjét a hét fejre terítve meditációba merült.

Fejéhez kapott és belátta, hogy súlyos hibát követett el. A vándor nem lehet más, mint nagy-tudású szerzetes, és ha azt a parancsot adta, hogy addig nem szabad feljönnie, amíg meg nem hallja a csengője szavát, be kellett volna tartania az utasítást. Lelkifurdalástól eltelve ment le a földszintre, és itt is maradt egészen addig, amíg csak fel nem csilingelt a láma csengettyűje.

A láma most is úgy ült, ahogy korábban látta: kendőjét a halottakra terítve. Amikor észrevette az asszonyt, szemrehányásban tört ki. Tudta, hogy megszegte a szavát: nemcsak hogy fellopakodott az emeletre, hanem még be is lesett egy lyukon. Emiatt csak hat hulladémont sikerült legyőznie, a hetedik holtsten már nem tudott segíteni. A hetedik hulladémon elmenekült.

Ezután sorba levitte a hullákat az emeletről és elhamvasztotta őket. Mivel egy meg tudott szökni előle, ezért vannak még ma is hulladémonok a világban.

Régebben, amikor az emberek vallásosabbak voltak és erényesebbek, több hulladémon kóborolt Tibetben.”

A hulladémon bizonyos értelemben hasonlít a Drakulához, bár ez utóbbinak is megvannak a megfelelői a tibeti hiedelemvilágban.

Modern korunkban a hulladémon megsemmisítésének vannak más eszközei is, mint a varázslat és az elégetés. Erről Pukhang szerzetes a következő történettel győz meg bennünket:

„Élt egy faluban hét család. Egy napon az egyik családból egy fiatalember elhagyta a falut. A határon túl valaki megölte. Mivel a faluban nem akadt láma vagy varázsló, aki a halott felett imádkozott volna, hulladémon lett belőle. Ott bolyongott a falu körül, és valahányszor emberrel vagy állattal találkozott, nyomban megölte a szerencsétlent. A faluban végül már nem lakott senki.

A szomszédos településen élt egy legény, aki abból a faluból származott, ahol a hulladémon garázdálkodott. Egy napon elhatározta, hogy hazamegy meglátogatni rokonait. Apósa figyelmeztette, hogy nagy veszélynek teszi ki magát, mivel odaát egy hulladémon kísért, és nincs már élő lélek a faluban. A legény azonban nem hallgatott a jó szóra, kezébe kapta puskáját, és lóra kapott.

Amikor megérkezett a falujába, mindjárt látta, hogy apósa igazat beszélt: élő ember nem járkált az utcákon, mindenki holtan hevert erre-arra. Éjszakára betért egy házba, hogy ott húzza meg magát. Az éjszaka közepén zajt hallott az utcáról. Kilesett, s egy fiatalembert látott, amint kegyetlen mosollyal az arcán az utcán kóborolt.

Másnap estefelé lőnyerítést hallott. Egy lámát pillantott meg, amint végiglovagolt a falun. A legény megállította a szerzetest, elmesélte a történeteket, és megkérdezte tőle, mit tehet a hulladémon ellen. A szerzetes azt válaszolta, hogy egyedül semmit. De ha van benne elég bátorság, ketten elbírhatalnak vele. A hulladémonnak az a tulajdonsága, hogy amint eljön a reggeli szürkület, le kell feküdnie, de a napnak abban a percében, amikor hulladémonná változott, három alkalommal is fel kell kelnie és visszafeküdnie. Amikor a hulladémon harmadszor kel fel, mellbe lehet löni puskával.

A legény megfogadta a tanácsot, és úgy tett, ahogy a láma meghagyta neki. A hulladémon elpusztult, a legény pedig szerencsésen visszatért a családjához.”

Gyakori szokás, hogy híres kolostorok építését valamilyen démonmesével hozzák összefüggésbe. Pukhang láma így mesélte el egy templom építésének a történetét.

„Dzsankar vidékén élt egyszer egy hulladémon. Amikor Rongo kolostorát felépítették, már azon a tájon garázdálkodott, nagy károkat okozva a kolostor építőinek. A kolostor közelében található Dordzse falva. Ott lakott a Lhava család. Volt egy fiuk, aki nagyon kedvelte az ivást. Egyszer részegségében az a gondolata támadt, hogy mivel úgy hallotta, Dzsankar környékén él egy démon, jó lenne egyszer megnézni milyen, és meggyőződni róla, egyáltalán létezik-e.

Egy napon elment Dzsankar falvába, jó sört inni a vendégfogadóban. Sokáig elidőzött a sör mellett. Amikor hazafelé vette útját, már alaposan besötétedett. Éppen átkelt egy hágón, amikor mintha valaki hívta volna. A legény nemigen figyelt a hangra, mert úgy érezte, rá kell gyújtania egy pipára. Ahogy rágondolt, már hallotta is a hangot a sötétből: »Rá kell gyújtanom egy pipára!« A legény gyanút fogott, és amikor azt gondolta: »Meg kell gyújtanom a tűzszer számomat!« Már is hallotta, hogy valaki megismétli a mondottat a sötétben. A legény meggyújtotta a pipáját, aztán a hágóra sandított és ezt gondolta: »Most kezembe veszem a pipám!« Mire valaki megismételte: »Most kezvedbe veszed a pipád!«

A legény felnézett, és egy démont látott maga előtt. Fogta a pipáját, és se szó se beszéd, a démon markába nyomta. A démon megszívta a pipát, de a füst nem a száján jött ki, hanem a hátán. A hulladémon ugyanis csak elöl néz úgy ki, mint az ember, hátul a csontváza látható. A legény ebből rájött, hogy egy démon pipázik vele szemben.

Arra gondolt, ha hazamegy, a démon is vele tart, és még valami bajt csinál. Ezért inkább úgy látta jónak, hogy a közeli Dzsankar templomában éjszakázzon. El is mondta hangosan, amit gondolt, de a démon most nem mondta utána. A legény elgyalogolt a templomig, és ott maradt éjszakára.

Másnap reggel hazatért, és elmesélte apjának a történeteket. Hogy elővigyázatosságból nem jött haza, hanem Dzsankar templomában éjszakázott, nehogy a démon kitudja, hol lakik. A legényt furdalta a kíváncsiság, hogy vajon meg lehet-e ölni egy démont késsel. Az apa azt felelte, hogy démont ölni csak szerzetesek és varázslók képesek, rájuk kell hagyni az ilyesmit.

Következő napon a legény ismét ellátogatott Dzsankarba és alaposan a söröspohár fenekére nézett. Amikor hazafelé tartott, három szerzetessel találkozott. A szerzetesek körülfogták és igyekeztek a lelkére beszélni. »Ne menj tovább, kérj szállást Dzsankar templomában! Hiszen látszik rajtad, hogy részeg vagy. Ha ilyen állapotban találkozol a démonnal, nagy bajod lehet belőle. Akárki próbálkozott is eddig, nem sikerült megölnie!«

A legény azonban nem hallgatott a jó szóra. Hazafelé vette útját, nem a templomnak. A hágó tetején aztán találkozott a démonnal.

Éppen úgy történt minden, mint előző este. A démon elszívott egy pipát, majd a legény hazament.

Reggel amikor elmesélte apjának a történeteket, az apa elsápadt, és kérte a fiát, reteszelve be erősen az ajtót.

Másnap éjjel éppen éjfélre járt az idő, amikor vihar rázta meg a házat. Rázkódott ajtó-ablak a nagy forgószéltől. A legény erre olyan rémületbe esett, hogy nem bírta a szíve, és meghalt. Másnap reggel talált rá az anyja holtan.

A megrettent anya az apát hívta, majd mindketten megvizsgálták az ajtót és az ablakokat. Valamennyit zárva találták. A legény bizonyára csak elképzelte magának, hogy a démon rázza a házat. Az apa elment Tikencang lámához és elbeszélte neki mindent.

Tikencang láma beleegyezett, hogy a halotti szertartásokat elvégezze, és az előírásoknak megfelelően segítse a halott lelkét kiszabadulni a bardo állapotából. A család gazdagon megajándékozta, többek között neki adták az elhalt fiú nyeregtakaróját is.

A démon közben annyit garázdálkodott a környező falvakban, hogy az emberek megelégtették. Kérték Ganden lámát, hogy jöjjön, és szabadítsa meg tőle a környéket. Ganden tovább adta a kérést Gyaszangnak, egy nagytudású szerzetesnek.

A szerzetes fuvolával próbálta meg előcsalogatni a démon. S bár Gyaszang már számos démonot csalogatott elő fuvolája hangjával és meditációk során át nyert erejével fogságba ejtette, majd megölte őket, ezzel a démonnal ő sem bírt. Bárhogyan is igyekezett csapdába ejteni, a démon ügyesebbnek bizonyult, és kimenekült a csapdából.

Hiába próbálta ki rajta a legcélravezetőbb démonűző szertartásokat; a veszett hulladémonon nem fogott semmi.

Végezetül az emberek nem tehettek mást, mint hogy varázsló szerzeteshez fordultak. Még-hozzá nem is egyhez, hanem héthez egyszerre. A hét varázsló papírra rajzolta a démon és megpróbálta belecsalogatni a papírképbe. Amikor úgy hitték, hogy sikerült, elégették a képet. Hiába volt azonban minden, a démon nem sikerült megsemmisíteni.

Ekkor fordultak a legnagyobb varázslóhoz és lámához, Tucsiohoz. Róla az a hír járta: akkora a varázsereje, hogy nem ismer lehetlent.

Tucsi láma meditálni kezdett. Azt gondolta, ha Gyaszang lámának sikerült a démon fuvolája hangjával előcsalogatnia, alighanem sikerül majd megsemmisíteni is.

Amikor esteledni kezdett ő is elkészítette a démon képét, és hozzákezdett az igazi démonűző szertartáshoz. Hosszú ideig meditációba mélyedt, majd egy ládát készített. Aztán ismét meditációba süllyedt, melynek minden erejét arra irányította, hogy a démonat belekényszerítse a ládába.

A láma, minden erejét megfeszítve, olyan hatásosan képzelte maga elé a démonat, hogy az kénytelen volt megjelenni. Ezután már gyerekszerűen belekergetni a ládába. A szerzetes fekete vonalat húzott a láda tetejére, nehogy a szörny el tudjon menekülni, majd kérdéseket tett fel neki. »Miféle démon vagy te?« - hangzott az első kérdés. »Varázsló voltam életemben« - felelte engedelmesen a démon.

A varázsló láma erre nagy ravaszul megígérte, hogy szabadon ereszti, ha elmeséli történetét.

A megrémült démon kapott az alkalmon. Elmondta, hogy varázsló-láma volt, aki varázsmondások segítségével segített az embereken. Egyszer aztán elhatározta hogy varázstudományát az emberek kárára fordítja. »Ezért halálom után megszállt egy démon« - fejezte be elbeszélését.

A varázsló úgy tett, mintha szabadon bocsátásáról gondoskodna, de hirtelen egy villámot jelképező bronz figurát tett a láda tetejére. A démon sehogy sem tudott kiszabadulni belőle. A szerzetes három napon át végezte a démonűző szertartást; elkészítette a démon képét, aláírta a nevét, előkészítette a démonégetés ceremóniáját, s összegyűjtette rá a környéken lakó falvak apraját-nagyját.

Elmondta mindenkinek, hogyan fogta el a démonat, és megnyugtatta a falusiakat, hogy nem kell többé félniük tőle. Ezután elégette a ládát a démonnal együtt. A hálás falusiak el akarták halmozni ajándékokkal, de ő visszautasított mindent. Ehelyett arra kérte őket, hogy hallgassák meg kívánságát.

Elmondta, hogy a közeli két kolostor, Rikon és Rongo hadilábon állnak egymással. Rikon szerzetesei arra kérték, hogy semmisítse meg varázserejével Rongot. A varázsló természetesen elutasította a kérést. Senkinek sem akar varázslatával kárt okozni. Inkább arra kéri a falusiakat, hogy ajándékok helyett építsék fel Mandzsusri isten templomát Rongo kolostorában. Ez mindenkinek üdvösségére szolgálna: a falusiaknak és a szerzeteseknek egyaránt.”

Így épült fel Mandzsusri temploma Rongóban, és még ma is látható.

Halottak tánca

Alexandra David-Neel szerint a tibeti varázslók kedvenc szokása a hullatáncoltatás. Hogy miért? Valószínűleg azért, hogy a halottból energia költözzék a táncoltatóba. A másik cél pedig - bármennyire is furcsán hangzik - a hulla nyelvének a megszerzése.

Halott-táncoltatásra sötét szobában kerül sor, ahova a táncoltatót a hullával együtt bezárják. A szobában csak ők ketten lehetnek. A táncoltató szerzetes vagy varázsló lefekteti a hullát a földre, arccal a mennyezet felé. Ezután ráfekszik, s ajkát a halott ajkára szorítja. Karjával szorosan átkarolja, miközben egy pillanatra sem hagyja abba azoknak a varázsmondásoknak az ismételtetését, amelyek a hullaélesztéshez elengedhetetlenek.

Bizonyos idő elteltével a hulla mozogni kezd. Felugrik és megpróbál elmenekülni. Az élesztő rajta lóg, száját a szájra szorítva, és azon igyekszik, hogy a holttest ne tudjon megszabadulni tőle. Ha a holttest levetné magáról, az élesztő szörnyet halna.

A hulla óriási ugrásokba kezd: feje a mennyezetbe ütközik és a varázslónak ugyancsak kapaszkodnia kell, ha nem akar a földre zuhanni. A varázsmondásokat sem szabad egy pillanatra sem abbahagynia, mivel ez is azonnali halálát okozná.

A hulla rövidesen kinyitja összeszorított fogait és a varázsló érzi, hogy a nyelve is lassan, habozva kikúszik a szájából. Előbb óvatosan megsimítja a varázsló ajkát, majd egyre kijebb ereszkedik. A varázsló érzi, hogy most jött el a kritikus pillanat: kiderül, hogy sikerül-e a varázslat vagy sem.

Amikor a halott nyelve már elég mélyen belelóg a varázsló szájába, határozott mozdulattal el kell harapni. A halott erre mint a homokzsák esik össze.

A varázslat sikerült. A halott kincset érő nyelve a varázsló birtokába jutott.

Hogy mire jó a nyelv? Állítólag varázsereje van, és képzett varázsló számára igen nagy jelentőségű a birtoklása. Alexandra David-Neel megemlíti, hogy egy alkalommal mutattak neki egy kiszáradt valamit, ami állítólag egy hasonló rítus során leharapott nyelv volt. Az ereklje valódiságát a misszionáriusnőnek nem volt alkalma ellenőrizni.

Tánc a temetőben

Mind a hinduizmus, mind a belőle kialakult buddhizmus és lámaizmus vonzódik a temetőkhöz. Padmaszambhava életrajzából is kiderül, hogy az indiai varázslók előszeretettel laktak temetőben, végeztek varázslatokat holttestekkel, gyűjtöttek varázserőt maguknak a holtak lakóhelyén.

A Tibetben kialakult lámaizmus, bár Congkapa reformjai óta igyekezett megszabadulni a halottakkal való manipulációktól - s ez lényegében sikerült is neki -, megőrizte a régi vallások

hagyományait. A halottakkal való küszködés minden bizonnyal indiai eredetű, s a buddhizmusnak ahhoz az irányzatához tartozik, amely a világból való kiszabadulást és a Nirvána elérését varázslatok útján tartotta megvalósíthatónak. E varázslatok közé tartozott, hogy a varázslómester igyekezett megszerezni a halott erejét vagy hatalmat a túlvilágra költözötték felett. Tudjuk, hogy Indiában titokzatos szertartások zajlottak a temetőkben - hullákat élesztettek, csonkítottak meg, és végeztek velük varázslatokat.

Ugyancsak indiai eredetű a vallásos táncokhoz való vonzalom. A táncok szeretete és a misztériumjátékok tisztelete bevonult a tibeti lámaizmusba is. Híresek az ún. *csam táncok*, amelyeket meghatározott időszakonként - újév, évfordulók - szerzetesek táncolnak a kolostorok udvarán. A táncoló szerzetesek hatalmas, gyakran igen értékes drágakövekkel és korallokkal kirakott álarcokat öltenek, és szigorú koreográfia szerint, rég megtörtént eseményeket elevenítenek meg, hasonlóan a keresztény passiójátékokhoz. Igen kedvelt például annak az eseménynek a bemutatása, amikor a Tibet földjére érkezett Padmaszambhava mester megküzdött az ellenálló tibeti démonokkal, és végül is legyőzte őket.

A temetői kultusból, a misztériumtáncokból és az önmagát feláldozás rítusából alakult ki a *mcsod* (modern kiejtés szerint: *csöd*).

A csöd temetőben zajlik. Pontos koreográfiáját és jelentéstartalmát nem ismerjük, hiszen igen kevesen vannak olyanok, akik valamit is láttak belőle - mint pl. Alexandra David-Neel. A csöd csak a beavatottak számára látható, a leskelődőt elűzik; idegen nem kap engedélyt a tánc megtekintésére.

A kevés számú szemtanú szerint a csöd alaposan felborzolja az idegeket. Éjszaka, temetőben, lobogó fáklyafénynél kerül sor a bemutatására. A felvonuló szerzetesek állandó zenekíséréte: a dobok tompa pufogása, a koponyából készült damaru szüntelen pergése, a kagylókürtök félelmetes rikoltása és a szerzetesek halott- és démonúzó szertartásszövegeinek hullámlása - valószínűtlenné, túlvilágian félelmissé teszik a jelenetet.

A tánc sajátos koreográfia szerint zajlik. A szerzetesek a sírok között táncolnak, s táncukkal kéri a démonokat, hogy jelenjenek meg a lakomán. A táncot az a szerzetes vezeti, aki egyben a szertartás vezetője is.

Kagylókürtök vérfagyasztó sikoltása jelzi, hogy a démonok már ott vannak a közelben, sőt, némelyikük meg is érkezett a lakoma színhelyére.

A táncolók félrehúzódnak: megkezdődhet a lakoma szertartása. A szemtanúk szerint ez következőképpen zajlik le: a táncot és a szertartást vezető szerzetes köszönetet mond a démonoknak, hogy elfogadták a meghívását, továbbá megköszöni, hogy egész életében mellette álltak, sőt, korábbi újjászületéseiben is. Most itt az ideje, hogy hálából megvendégelje őket saját húsából és véréből.

A következő jelenet maga a borzalom: valamelyik szerzetes hozzá lép és kardjával levágja a fejét. A nyaki ütőerekből ömlik a vér, elborítva a temető földjét.

Ezután a test feldarabolása következik. Amikor ez is megtörtént, az éhes démonok nekiláthatnak a vacsorának.

A kevés számú szemtanú állítása szerint a szerzetes „halála” szuggesztió eredménye volt, mivel másnap sértetlenül megjelent előttük.

A kérdés csupán csak az, hogy mindig így történt-e? Vajon évszázadokkal ezelőtt is feléledt-e a megölt szerzetes, vagy egy emberáldozati szertartás maradványait őrizte meg számunkra a csöd?

A kérdésre egyelőre nincs felelet.

IV. Dremo-démonok

Mi a dremo?

E könyv szerzője tibeti szerzetesekkel folytatott beszélgetései során gyakran találkozott a *dremo* névvel. A dremo tulajdonképpen démon, ugyanakkor mégsem olyan, mint a többi. A tibeti szótárak szerint egyfajta medvét is jelent.

Pukhang a következő dremo-történeteket mesélte el a szerzőnek:

„Egyszer egy zarándok utazott Lhászába. Útközben tövis ment a lábába, és begyulladt a szúrás helye. A zarándok nem tudott tovább menni, ezért egy barlangban húzódott meg. Estefelé megjelent egy hatalmas dremo-asszony, kezében emberhússal, amit napközben sikerült zsákmányolnia. A dremo észrevette a zarándokot, és adott neki a húsból. A zarándok azonban nem evett belőle, mert tudta hogy emberhús. Néhány nap múlva a dremo-asszony rájött, hogy az ember nem eszik ilyenféle húst. Ekkor vadállatok húsát hozta neki, amit a zarándok meg is evett. Így éltek ketten a barlangban, mígnem egyszer a dremo-asszony magára húzta az embert, akinek nem volt semmi kifogása a dolog ellen. Ezután úgy éltek mint férj és feleség, és boldogok voltak.

Egy idő után a dremo terhes lett. Csakhogy a férfinak honvágya támadt, ismét emberek között szeretett volna élni. A dremo-asszony megérezhette, hogy mi fúrja a férfi oldalát, mert egyetlen pillanatra sem vesztette szem elől. Bár a lába már meggyógyult, mégsem tudott elmene-külni.

Egy napon kereskedőkaraván járt arra, éppen a barlang előtt vertek tábor. Most vagy soha! - gondolta a zarándok és amilyen gyorsan csak tudott, odafutott közéjük. Ezalatt a dremo-asszony egy fiút szült. Amikor a fiú megszületett, hátára vette és elment vele a táborhelyre. Ám alighogy megközelítette a tábor, rálöttek. Az emberek nem engedték közel a táborhoz. Üvöltve emelte az asszony magasra a gyereket: az emberek nem törődtek vele, csak lőttek rá megállás nélkül. A gyerek apja, aki a lövöldözők között állt semmit sem tett, hogy megmentse. A dremo-asszonyt ekkor szörnyű düh fogta el: megragadta a gyermeket és két részre szakította. Egyiket a zarándok arcába vágta, a másikat a többiek közé hajította. Ezután megfordult és eltűnt. A zarándok újra szabad volt.”

*

„Valaha régen nagy számban éltek Tibetben dremók. Egy napon elindult néhány ember, hogy szántóföldet készítsen magának. A dremók egész nap a közeli dombról figyelték, hogy mit csinálnak. Éjszaka aztán mindent utánuk csináltak, bár nem voltak szerszámaik. Az emberek nagyon csodálkoztak, hogy mit tettek a dremók. A dremók megfigyelték, hogyan gyűjtik össze az emberek a köveket, hogyan egyengetik el a földet, és mindent utánuk csináltak. Néhány okos ember arra biztatta a többi, hogy egy éjszakára hagyják hátra szerszámaikat, hátha a dremók elvégzik helyettük a munkát.

Kiélesztettek néhány baltát és kivágtak néhány fát. Másnap reggel, amikor visszatértek látták ám, hogy a dremók minden fát kivágtak, amit csak kellett. Az emberek örültek, és bíztak benne, hogy ebben az évben gazdag lesz a termésük. Ezután felgyűjtották a gatz a földön, összekotorták a pernyét, majd felszántottak egy kis darabot. Néhány nappal később visszamentek és örömmel látták, hogy a dremók felszántották az egészet. Ezután vetettek egy kis helyen, majd hátrahagyták a vetőmagot. Másnapra a dremók elvetették az egész földet. A

dremók olyan ügyesen dolgoztak, hogy minden tibeti család igen gazdag terméssel számolhatott.

Amikor a termés megérett, néhány családfő ellenőrző körútra indult a földeken. Leszakítottak néhány kalászt, megnézték a magokat és elégedetten sóhajtoztak, hogy milyen gyönyörű a termés. Csakhogy később előjöttek a dremók, leszaggatták az összes kalászt és kipergették a földre a magokat - ahogy az emberektől látták.

Az emberek óbégatni kezdtek bánatukban, amikor meglátták a tönkretett termést. Csak este tértek haza, és mondták el a többieknek, hogy mi történt. Az asszonyok sirtak-jajgattak és azt kérdezték egymástól, hogy miből fogják majd a bérleti díjat kifizetni.

Az emberek törték a fejüket és arra gondoltak, hogy a dremók mindent utánuk csináltak. Ezután lementek a folyópartra és nehéz köveket gyűjtöttek. Fakardokat és falándzsákat eszkábáltak, majd úgy tettek, mintha a kövekkel egymást dobálták volna, és a fakardokkal egymást szurkálták volna halálra. A fakardokat kicserélték igazi kardokra és dárdákra, majd hazatértek.

Két nap múlva mentek csak ismét megnézni a földjeiket. Amerre csak fordultak, dremók tetemei heverték szerteszéjjel. Néhányat kövel vertek agyon, másokat karddal szúrtak le.

Ezért nincsenek manapság már dremók.”

*

„Körülbelül egy évvel a történetek után három lány élt az állatok téli legelőjén egy kunyhóban. Úgy tudták, hogy a dremók kihaltak: nem léteznek többé. Apáik elmentek, hogy kereskedjenek ezzel-azzal, ők pedig ottmaradtak a kunyhóban.

Sajnos, nem tudták, hogy még mindig vannak dremók a világon.

Egy este, amikor a legidősebb lány egyedül volt, jött egy dremo, és bezörgetett az ablakon. A lány gyanútlanul ajtót nyitott, hiszen úgy tudta, hogy a dremók kihaltak.

A dremo betört a házba és felfalta a lányt.

Másnap reggel a két fiatalabb lány nem találva nénjét könnyekben tört ki. »Ki falhatta fel szegényt? - kiáltozták. - Hiszen nincsenek már dremók!« Mivel semmiféle nyomot nem találtak, arra gondoltak, hogy talán valamilyen legénnyel szökött meg.

Néhány nappal később a középső lánnyal történt ugyanez. Ekkor értette meg a legkisebbik, hogy bizonyára mégiscsak a dremo keze van a dologban. Igen megijedt, de nem tehetett semmit, hiszen az volt a feladata, hogy őrizze a falu szarvasmarháit. Félelmében kigondolt egy tervet. Feltett a tűzhelyre egy fazék vaját és alágyújtott. Ezután vizet melegített. Az ajtót nem csukta be.

A lány tudta, hogy a dremók nagyon szívesen utánozzák az embereket. Félelemtől eltelve várakozott hát, amíg csak meg nem hallotta odakintről, hogy közeledik valaki. Valóban egy dremo volt, aki bejött a szobába.

A lány ekkor munkához látott. Fejére öntötte a langyos vizet, megmosta a haját, meggyújtott egy faágat és úgy tett, mintha ezzel akarná megszáritani a haját. A dremo figyelmesen nézte, és elhatározta, hogy ő is megmossa és megszáritja a haját.

A lány látta, hogy mit akar, ezért a kezébe nyomta a vajjal teli fazekat és egy égő fáklyát, aztán óvatosan félrehúzódott. A dremo fejére öntötte a forró vaját, majd meggyújtotta. Néhány pillanat múlva ordított kínjában; végül is a téhénistállóban érte a vég.

Másnap emberek jöttek és nem akarták elhinni, hogy mi történt. Csodálták a lány bátorságát, és elsiratták a másik kettőt.

Rövid idővel később, amikor az emberek aludtak, ismét csak meglátogatta őket egy dremo. Az emberek hallották, amint ide-oda járkál a házak tetején. Tüzeket gyújtottak, futottak jobbra-balra, kiáltoztak, megpróbálták fejszével és egyéb éles szerszámokkal megölni. Egyszerre csak beszakadt egy tető a dremo alatt. Az, akinek a lakásába belógott a lába, hegyes bambuszszálkát látott a dremo lábában. Odakapott és kirántotta. A dremo a fájdalomtól üvöltve menekült a távoli hegyek közé.

Az emberek féltek, hogy másnap visszatér, ezért összedugták a fejüket, hogy mit kellene tenniük. Sok fát gyűjtöttek, hogy jó sok tüzet rakhassanak és a háztetőket is új gerendákkal erősítették meg.

Az éjszaka kellős közepén hallják ám, hogy a dremo visszatért, és éppen annak az embernek a házához, aki kirántotta lábából a bambusztüskét. Felmászott a háztetőre, de nem tudott bemenni, mivel gerendákkal megerősítették. Az emberek rémületükben felszították a tüzet és várták, hogy mi történik majd. Egyikük sem mert kimenni, hogy megnézzé, mi történt a szomszédjával.

Csak amikor reggel lett és felkelt a nap merészkedtek ki a házukból. Látták, hogy annak a háznak az ablakában, amelynek a gazdája kihúzta a bambuszszilánkot a dremo lábából, egy hegyi antilop lóg. A dremo hozta hálából azért, hogy megszabadult a sok szenvedést okozó bambuszszilánktól.”

*

Az idézett történetek különböztek a démonmeséktől vagy kísértethistóriáktól; nyilván egy reális élőlényről szólnak, amely „valaha volt, de már nincs Tibetben”.

Bár a dremo - utánzási képességénél és szokásánál fogva - leginkább talán majomra hasonlít, nem lehetetlen, hogy a legendás havasi embert, a *yetit* kell sejtenuünk a történetek mögött.

Ez azonban már egy külön könyv témája lehet.

V. Rejtélyes Tibet?

Bármennyire is igyekezett a szerző, a varázslók titkaira nem sikerült fényt derítenie. Alighanem azért, mert nincsenek is ilyen titkok.

A Tibetet lakó, sajátos földrajzi és társadalmi környezetben élő emberek hiedelemvilága rendkívül gazdag és változatos. A zord hegyóriások tövében úgy teremnek a démonok és ártó kísértetek, mint a fűszál a havasi réteken.

A tibeti embert valóban szorongatták a démonok. Rátelepedtek és a vérét szívták.

A szegénység démona éhhalálba kergette; gyakran el kellett adnia saját magát vagy gyermekeit, hogy megóvhassa életét, ha a zord télnek nem akart vége szakadni, és fogytán volt a családban az élelem.

A társadalmi igazságtalanság démona karlevágással, nyelvkitépéssel vagy vízbefojtással büntette, ha megpróbálva javítani sorsán, más tulajdonához nyúlt vagy lázadó szóra nyitotta száját.

A betegség démona megtizedelte, nem törődve a lámák füstölőjével és a démonüző imákkal.

A fagy démona csonttá keményítette testét, ha a jeges tibeti éjszakában nem talált menedékre.

Tibet az elmúlt évtizedekig a középkorban élt. Telítve a középkor babonáival, félelmével, természetfeletti erőkbe vetett hitével.

Azok az európaiak, akik Tibet óriási földjének valamely szegletébe merészkedtek, kétes glóriát fontak a tibetiek feje fölé. Csodákról meséltek a naiv Európának: gravitációt legyőző szerzetesekről, feltámadó halottakról, transzban futókról és telepátákról.

Az európai ember pedig elhitte, mert el akarta hinni. Jó tudni, hogy az embernek még nem merültek ki a tartalékai: tele vagyunk rejtett képességekkel, amelyek ügyes mester segítségével előcsalhatók belőlünk. És ha a lámák fittyet hánynak a természeti törvényekre, miért ne tehetnénk meg mi is?

A Tibetet járt hiteltérdemlő szemtanúk híradásaiból sokkal komorabb és szürkébb kép bontakozik ki előttünk. Nemcsak Tibet évezredes elmaradottsága hökkent meg, hanem azok a tények is, amelyeket a misszionáriusok és tudósok tárnak elénk.

Tibetben nincsenek csodák. Mindenki csak *hallott* a levegőben lebegő szerzetesekről, *látni* nem látta őket senki; a transzban futók képessége is kétséges; a telepátiáról mesélt csodák vagy a halottélesztések ellenőrizhetetlenek. A csodák visszaszorulnak, akárcsak az istenek.

Ez azonban ne keserítsen el bennünket. Van valami, ami a nemlétező természetfelettinél is csodálatosabb.

Maga Tibet.

Felhasznált és ajánlott irodalom

David-Neel, Alexandra: Magic and Mystery in Tibet. Penguin Books Inc, Baltimore, Maryland, é. n.

Grünwedel, Albert: Mithologie des Buddhismus in Tibet und der Mongolei. Leipzig, 1900

Herrmanns, M: Mythen und Mysterien, Magie und Religion der Tibeter. Köln, 1956

Hoffmann, Helmut: Die Religionen Tibets. Freiburg/München, 1956

Kara György: A Köztes Lét könyvei (fordítás). Budapest, 1986

Kákossy László: Fény és káosz. A kopt gnosztikus kódexek. Budapest, 1984

Lőrincz L. László: Geszer kán, a tíz világtáj ura (fordítás). Budapest, 1982

Schuh, Dieter: Märchen, Sagen und Schwänke vom Dach der Welt. Sankt Augustin, 1982